

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(HALK EĞİTİMİ PROGRAMI)

ÇEVRE İÇİN HALK EĞİTİMİNDE
JAPONYA VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kahoru Niibe Sancar

Ankara
Ocak 2005

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(HALK EĞİTİMİ PROGRAMI)

**ÇEVRE İÇİN HALK EĞİTİMİNDE
JAPONYA VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kahoru Niibe Sancar

Danışman: Prof. Dr. Serap Ayhan

Ankara

Ocak 2005

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri B¼l¼m¼ Halk Eğitimi Anabilim
Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ ALIşMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....

Prof. Dr. Serap Ayhan

¼ye.....

Prof. Dr. Rıfat Miser

¼ye.....

Prof. Dr. Figen ok

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait
olduğunu onaylarım.

...../...../2005

Prof. Dr. Meral Uysal

Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖZET

ÇEVRE İÇİN HALK EĞİTİMİNDE JAPONYA VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Sancar, Kahoru Niibe

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Serap Ayhan

Ocak 2005, 149 sayfa

Araştırmanın genel amacı; Japonya'daki çevre için halk eğitimi deneyimini, ulusal politikalar; dört gruptan oluşan ilgili kurum veya kuruluşlar (merkezi ve yerel hükümetler, belediyeler, üniversiteler ve STK'lar); hedef kitle ve gruplar; ilgi alanına giren konular, kapsamı ve öncelikleri; eğitim ortamları ve süreçleri ile izlenen strateji ve yöntemleri açısından inceleyip elde edilen sonuçları değerlendirmek ve Türkiye'ye ışık tutacak öneriler geliştirmektir.

Literatür taraması ile yürütülen araştırma sonucunda, elde edilen bulgular, Japonya'da Eğitim Bakanlığı, örgün eğitim içindeki çevre için eğitime, Çevre Bakanlığı ise, çevre için halk eğitimine ağırlık verdiğini göstermektedir. Türkiye'de ise, her iki Bakanlık da örgün eğitim içinde çevre için eğitime odaklanmış bulunmaktadır. Öte taraftan, araştırmalar, Japonya'daki belediyelerin Türkiye'dekilere kıyasla daha çok etkin oldukları ve çevre liderleri yetiştirmek, aileler ile çocukları birlikte eğitmek gibi kapsamlı ve daha yararlı çalışmalar yaptıklarını işaret etmektedir. Ayrıca iki ülkedeki üniversitelerin bu konudaki çalışmaları kıyaslandığında da yukarıdaki tablonun benzeri ortaya çıkmaktadır. Bu arada, her iki ülkede bu amaçla etkinlik gösteren STK'nın var olduğu ve olumlu çalışmalar yaptıkları anlaşılmaktadır.

Sonuç itibarıyla Japonya'nın yukarıda değinilen deneyimlerinden Türkiye'nin de yararlanması ve benzeri uygulamaları öncelikle başlatmasının zorunlu olduğu düşünülmektedir.

ABSTRACT

ENVIRONMENTAL EDUCATION FOR PEOPLE IN JAPAN AND TURKEY

Kahoru Niibe Sancar

Master Thesis, Department of Educational Sciences

Thesis Adviser: Prof. Dr. Serap Ayhan

January 2005, 149 Pages

The aim of this study is to explore the experiences of environmental education for people in Japan, from the points of national policies; activities of relevant establishments or organizations as composing of four groups (central and local governments, municipalities, universities and NGOs), target communities and groups; the scope of the related subjects and priority, characteristics and duration of the education; strategies and methods and also to evaluate the results obtained in order to develop the recommendations to be used for the benefit of Turkey.

The findings of the study indicate that in Japan The Ministry of Education is giving more importance for environmental education in formal education, while The Ministry of Environment is mostly engaged in informal environmental education. On the other hand, both Ministries in Turkey have been focused on formal school education. This study also pointed out that municipalities in Japan are much more active than those of Turkey. They arrange nonformal environmental education programs, especially, training environmental leaders and also educating all family members together. As regards to the functions of universities are different between two countries; in Japan, at almost all universities, lectures are open to public and constantly conferences or seminars are arranged. But, in Turkey, universities are not open to public and these activities are not frequently organized for public.

As a result, it is considered to be necessary for Turkey to get benefit out of Japanese experiences and develop the proper practices for Turkey in the very near future.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bugüne kadar insanlar, kişisel yararlarını ön planda tutarak yerleşim alanlarındaki doğal kaynakları tüketmiş, canlı hayvanlara karşı sorumsuzca davranmış, yeşil alanları tahrip etmiştir. Ayrıca, tek amacı kazanç olan, daha çok insan lüksüne ve tutkularına hizmet eden maddeleri üreten, denetimden yoksun fabrikaların, benzeri ticari etkinliklerin ve altyapısı olmayan toplu yerleşim alanlarının çevreye bıraktığı doğaya ve sağlığa zararlı atıkların gittikçe çoğalması, doğanın bozulmasını ve kirlenmesini hızlandırmıştır.

Böylece, doğada dengenin bozulması, iklim değişikliklerine, dolayısıyla şaşırtıcı doğa olaylarına ve felaketlerine neden olmuş ve olmaktadır. Nitekim son yıllarda dünyanın her tarafında meydana gelen sel baskınları, Suudi Arabistan’da ilk kez (hem de siyah renkli) kar yağışı, El Nino gibi alışılmadık doğa olayları bu bozulmaya örnek oluşturmuştur. Bütün bu gelişmeler, doğanın kendi kendini yenileme gücünü kaybetmeğe başladığını işaret etmekte ve insanlara bir uyarı niteliği taşımaktadır.

Bu uyarı üzerine özetle değinilen kötü gidişata dur demek için insanlar bazı önlemler almak gereğini duymuştur. Bu konuda, halkı bilinçlendirmenin öncelikli bir önlem ve bunun için de “çevre eğitiminin” gerekli olduğu düşünülmüştür.

Çevre eğitimi, “bireylerde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, olumlu, kalıcı davranış değişikliğinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlerin korunması, etkin katılımın sağlanması ve sorunların çözümünde görev alma” olarak tanımlanmıştır (Çevre Bakanlığı, 1991, s.27).

“Çevre eğitimi” terimi ilk kez, 1948 yılında Paris’te düzenlenen IUCN (International Union of Conservation of Nature) Konferansı’nda kullanılmış ve 1960’lı yılların ortalarına kadar bu terime rastlanmamıştır.

1970 yılı, “Avrupa Koruma Yılı” olarak ilan edilmiş ve halkın gittikçe artan ilgisinin, devletin, sanayi ve diğer kuruluşların çevreye yönelik davranış ve önceliklerinde önemli değişimlere neden olacağını göstermiştir.

Ayrıca, IUCN tarafından çevre eğitimi yapılması öngörülen toplumsal gruplar açıklanmıştır. Bunlar; 1) Geçimini doğrudan topraktan sağlayan çiftçiler ve ormancılar, 2) Doğrudan doğal kaynakların yönetimi ile ilgili meslek sahipleri; yeryüzü fen adamları, çevre bilim adamları, tarım ve orman fen adamları, sivil mühendisler ve peyzaj mimarları, 3) Çevreyi ciddi şekilde etkileyen araştırma ve geliştirmeler yapmayı hedefleyen bilim adamları ve teknoloji uzmanları, 4) Gelecekte devlet adamı veya bürokrat veya sanayi ve ticaret alanında yönetici olacak bireylerdir. (Pritchard, tarihsiz)

5 Haziran 1972 tarihinde İsveç’in Başkenti Stockholm’de düzenlenen BM’in İnsan Çevresi Konferansı’nda, çevre eğitiminin amaç ve hedefleri ile konuya yaklaşım üzerinde ortak bir anlayışa büyük ölçüde ulaşılmış ve “çevresel meselelerde eğitim, genç kuşaklar için olduğu kadar yetişkinler için de var olmalı ve onlara gerekli önem verilmelidir” önerisini içeren bir bildirge yayımlanmıştır. Özellikle, çevre eğitiminin örgün eğitim süreciyle sınırlı olmayan, yaşamboyu bir eğitim olduğunun altı çizilmiştir. Konferansın düzenlendiği 5 Haziran günü, BM tarafından “Dünya Çevre Günü” olarak ilan edilmiş ve dünyada her yıl kutlanmaya başlanmıştır.

Stockholm Konferansı, ilk kez, çevre için eğitime bir gereksinim olduğunu dünyaya duyurmuş ve çevreye yönelik ilgi tüm evrene çabucak yayılmıştır. Bu Konferans, çevre eğitimi için bir lokomotif rolü oynayarak, 1975 yılında, BM’in UNEP (Çevre Eğitim Programı) ve UNESCO’nun IEEP’in (Uluslararası Çevre Eğitim Programı) hazırlanmasına neden olmuştur.

Aynı yıl, IEEP, UNESCO/UNEP tarafından Belgrad’a, çevre eğitimi konusunda uluslararası bir çalışma grubu toplantısı da düzenlenmiştir. IEEP, çevre eğitimi konusunda ilk kez hükümetler arası bir bildiri hazırlamıştır. Belgrad Sözleşmesi adı verilen toplantıda hazırlanmış olan dokümanda bu eğitimin amaçları ve hedefleri ile başlıca düşünceler ve yönlendirici ilkeler bir liste halinde saptanmıştır.

Belgrad toplantısında hazırlanmış, kısa fakat kapsamlı bir dizi amaç aşağıda özetle gösterilmiştir (UNESCO,1975. Aktaran: Palmer, 1998, s.7.8).

Çevre eğitimi için;

- a. Şehir ve kırsal alanlarda ekonomik, sosyal, politik ve ekolojik bağlılığa yönelik uyanıklığı arttırmak ve bunlar ile ilgilenmek,
- b. Çevreyi korumak ve iyileştirmek için gerekli bilgiyi, değerleri, davranışları taahhüt ve becerileri kazanmaları için herkese olanaklar sağlamak,
- c. Bir bütün olarak çevreye yönelik bireyler, gruplar ve toplumların davranışlarına yeni modeller araştırmak, gerekmektedir.

Belgrad Sözleşmesinin en ilginç yönü, eğitimcilerin katılmış olduğu bu toplantıda, politikacıların katılabileceği bir toplantının planlanmış olmasıdır.

Çevre eğitimi, başlangıçta, sadece devlet okullarında eğitim programlarının dağınmış bölümlerinde yer almıştır. Fakat, büyük çoğunluk, yaşamı sürdürmek için bu eğitimin gerekli olduğu gerçeğini anlayamamıştır. Sıradan bir vatandaş ise, nerede olursa olsun, çevresel kalitenin geliştirilmesi ile asla ilgilenmemiş ve kendini bununla bağlı hissetmemiştir. Oysa günümüzde, çevre eğitiminin son derece zorunlu olduğu bilinmektedir (Palmer, 1998).

Gerek öğrenciler gerekse yetişkinler için olsun, çevre eğitiminin sadece okul sınıflarında yapılması şart değildir. Bu eğitimin, bireyler ya da gruplar için, okul dışında çevrenin içinde yapılması olasılığı ve hatta zorunluluğu da vardır. Bu tür aktivitelere “kamp eğitimi” veya “kamp okulu” adı verilmektedir. Amacı, öğrenim için ilgi çeken malzemelerle, çevrede doğrudan deneyim kazanmaktır. Çevre eğitimi, sadece ön planda tutulan su, toprak, hava, ormanlar ve yabanıl yaşam gibi kaynakların kullanımıyla değil; aynı zamanda, insanoğlunun sosyal çevresinin tümü, insan yapısı çevre ve onun hem insanoğlu hem de doğal çevre üzerindeki etkileri ile de ilgilidir. İnsan ve onun çevre ile bağlantıları ile tüm çevrenin kullanımı ve kontrolü, bu eğitimin odak noktasını oluşturmaktadır. (Palmer, 1998)

Vivian da, öğrenme durumlarının derslikle sınırlı olmadığına işaret eder:

Bir çevre eğitimi programı, açık alanda bir çok öğrenme durumunu sağlayacak; doğrudan deneyim kazanılabilecek her çevreyi kullanacaktır. Öğrencilerin, çevre hakkında doğrudan bilgi kaynağını kullanmaları yanı sıra, herhangi bir çevrenin kalitesine dair güvenilir

ve rapor edilebilir verileri toplamaları uygulaması, çevre eğitiminin daha geniş kapsamının göstergesidir. Genelde ekolojik bağlantılar hakkında ve özelde yerel çevre koşulları hakkında iyi bilgi sahibi olan ve varolan araçlar ve kanallar ile sosyal eyleme yöneltilen öğrenciler, çevre eğitiminin esasını oluşturur. (1973, s.15)

Geçmişe bakıldığında, batı insanı, genellikle, çevreyi karşısına almış ve daima ona meydan okumuştur. İnsanoğlu, çevreye karşı adeta bir güç gösterisinde bulunmuş ve yakın zamana kadar çevresel kaliteye dikkat etmenin zorunlu olduğunu hiç düşünmemiştir. Oysa, çevrenin korunması için insanların, son derece etkin bir rol oynaması ve hatta kendilerini bu işe adayarak tüm çevresel etkinliklere katılması gerekmektedir. Çünkü, günümüzde çevresel yıkımı durdurmak ve onu geri getirebilmek son derece zordur. Bu korumayı alışlageldiği gibi hükümetin resmi kuruluşlarından beklemenin bir yararı da yoktur, çünkü anılan kuruluşlar tek başlarına bu işi yapamazlar. En etkili kararlar, ancak, ilgili, bilgili ve uyanık halkın devamlı baskısı ile bu kuruluşlar ve çevresel değişiklik yapabilecek güce sahip bireylerce alınabilecektir. Gerek bireylerin gerekse onların hükümetlerinin tercihlerini ve harcamalarını değiştirmeleri, öncelikle bir etik sorundur. Bu nedenle, yaşamımızı sürdürebilmek için zorunlu olan çevre eğitiminin esas görevi, çevre için yeni bir ahlaki tutumu üretip onu süratle yaygınlaştırmak olmalıdır.

Çevresel kaliteyi iyileştirmek, çevre eğitiminin en son ve en belirli hedefidir. Daha ötesi bu hedef, tüm çevreler için, çevreyi korumaya ve geliştirmeye yol açacak uygun bir bağlantıyı içeren ilgiyi yaratmaktır.

İnsan ve onun tüm çevrelerini incelemek çevre eğitiminin geniş alanına girer. Çevre eğitimi şehirlerin aşırı kalabalıklığı, işsizlik, tüm vatandaşlar için yeterli beslenme ve bir çok kişinin çevresini kötüleştirecek çeşitli ayrıcalıkların yarattığı çevre sorunları için eşit düzeyde bir ilgiyi içerir. Bu nedenle, hava veya sularımızın kirliliğinin, yeni atom enerjisi üreten fabrikaların radyoaktif atıklarından doğan tehlikelerin bilincinde olmanın, ekolojinin temel prensiplerini bilmenin, yeterli olmadığı açıktır. Bu konuların her biri, çevre eğitiminin köklü bir dilimini oluşturmaktadır.

Yaygınlığı ve genişleyen içeriği nedeniyle çevre eğitimi, yalnız ilk ve orta öğretim zincirinde değil, yüksek öğretim ve genel halk eğitiminde de önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, asgari 30 yıldır devam eden ancak etkili olmayan çabalar, sadece

toprak ve diğer kaynakların kullanımına ağırlık veren ve bütün okullardaki programların ayrılmaz bir parçasını oluşturan korumacı eğitim için yapılmıştır. 1978 yılında Jerusalem’de düzenlenen Çevre Eğitim Sempozyumu’nda da bu konu tartışılmıştır.

Doğa kaynaklarının tükenmesi, nüfusun devamlı artışı gibi çok yönlü büyük sorunlar karşısında insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için uzun süreli bir plana gerek bulunduğu anlaşılmaktadır. Çevre eğitimi, insanları evren, toplum ve bireyler hakkında bilgilendirmeyi ve onların, birbirlerine, biyolojik ve sosyal çevrelerine karşı olan davranışlarını anlamalarına yardımcı bir anlayışın ortaya çıkmasına yol açabilecektir.

Clark (Aktaran: Bakshi, 1978, s.12), çevre eğitiminin, tamamen ve öncelikle biyoloji ve doğa çalışmaları ile ilgili olduğu konusunda ortak bir yanlış anlayışın var olduğunu açıklar. Çevremizdeki doğanın, çevrenin çok önemli bir parçası olduğu doğrudur. Ancak, bu arada çevremizin sosyal, kültürel, teknolojik, estetik ve dinsel taraflarını göz ardı etmemiz de bir umursamazlıktır. Weider de aynı görüştedir, bu nedenle, insanın tüm çevre eğitim programlarının merkezinde olması gerektiğini ileri sürer (Aktaran: Bakshi,1978, s.12). Geleceğin seçenekleri insanın elinde olduğuna göre, doğa kaynaklarının kullanımını insan unsurundan ayrı düşünmek olanaklı değildir. Çevre eğitimi yöntemiyle ilgili tartışmalar yıllardır devam etmektedir. Çevre eğitiminin etkili ve faydalı olabilmesi için sorun çözme metodu kullanılmalıdır. Çünkü, sadece bu yol ile insanın gözü açılır ve gerçeği görme olanağı olur. (Palmer, 1998)

Bilindiği gibi dünya nüfusu anormal bir hızla artmaktadır. 19. yüzyılda 1,6 milyar iken, 20. yüzyılın sonunda 6 milyar civarına yükselmiştir.¹ Diğer bir deyimle dünya nüfusu 100 yılda 4 kat artmıştır.

Bakshi’ye göre (1978), gereğinden fazla çoğalmış olan nüfusta yeniden artış beklentileri, akıllı bilinen insanın yaşamını tehdit etmektedir. İsmine uygun biçimde yaşamayan insana zekası hatırlatılmalıdır. Kaynaklarını koruması, nüfusunu kontrol etmesi ve sadece kendi türünü değil, diğer tüm türleri de içerecek plan yapabilmesi için insanoğlu içinde bulunduğu uyuşukluktan eğitim ile silkinerek kurtulmalıdır. Bu

---

¹ Türkiye Çevre Vakfı , 1997,s.79

gelişme yoluna çevre eğitimi adı verilmektedir. Waye'ne (1994) göre ise, "21. yüzyılda çevre eğitimi, aslında, çevrede ciddi tahribata neden olan geçmişteki çeşitli zararlı davranışlara karşı uyarıda bulunacak tek anahtar görünümündedir."

1977 yılında Gürcistan'ın Başkenti Tiflis'te, UNESCO'nun Hükümetler Arası Çevre Eğitim Konferansı düzenlenmiştir. Konferans, sonuç bildirgesi ve önerileriyle, çevre eğitiminin insan yaşamındaki önemli yerini, ulusal ve uluslararası düzeyde niteliğini ve amaçlarını açığa çıkarmıştır. Böylece çevre için eğitimde bir dönüm noktası ve daha sonra yapılmış olan toplantılar için temel başvuru kaynağı olmuştur.

Bu konferansın sonuç bildirgesi ve IUCN, WWF ve UNEP tarafından yayınlanan raporlar, bugüne ve geleceğe adil davranmak şeklinde yorumlanan ve "kuşaklar arası eşitlik" diye tanımlanan yeni bir anlayışın doğuşunu müjdelemiştir. Bu anlayış, bugünün çocukları ve gelecek kuşakların mutluluğunun tüm kalkınma planlarında göz önünde tutulmasına yol açmıştır. Tiflis Raporunda şu önermelere yer verilmiştir (Palmer, 1998, s.10-11):

Çevre eğitimi,

- Yaşam boyu bir süreçtir.
- Yapısı ve uygulaması itibariyle bütüncül ve disiplinlerarasıdır.
- Eğitime bir konudan ziyade bir bütün olarak yaklaşımdır.
- İnsan ile doğal sistemler arasındaki ilişki ve bağıntı ile ilgilenir.
- Çevreye, politik, ekonomik, teknolojik, moral, estetik ve ruhsal yönleriyle bütünlüğü içinde bakar.
- Enerji ve maddi kaynakların, hem var olan hem de olası sınırlarının farkındadır.
- Öğrenme deneyimlerine katılımı teşvik eder.
- Etkin sorumluluğu vurgular.
- Pratik etkinliklere ve doğrudan deneyime ağırlık vererek çok geniş bir alanda öğretim ve öğrenme tekniklerini kullanır.
- Yerel alandan evrensel uzanan ve aynı zamanda dünkü/ bugünkü/ gelecekteki boyutlar ile de ilgilidir.
- Öğrenme durumunun ve bir bütün olarak kurumun yapısı ve örgütlenmesiyle desteklenmeli ve genişletilmelidir.
- Çevreye karşı duyarlılığın, uyanıklığın, anlayışın, eleştirel düşüncenin ve sorun çözme becerilerinin gelişmesini teşvik eder.

- Çevreye duyarlı değerleri geliştirir ve bunların açıklığa kavuşmasını teşvik eder.
- Çevresel etiğin kurulmasına yardımcı olur.

1980 yılı başlarında IUCN, UNEP ve WWF (Dünya Yaban Hayatı Fonu) tarafından “Dünyayı Koruma Stratejisi” başlatılmış ve 1980 yılı ortasından itibaren ek çalışmalarla uluslararası düzeyde devam etmiştir.

Tiflis Konferansının onuncu yılı olan 1987’de UNESCO ve UNEP tarafından ortaklaşa düzenlenen “Tiflis Artı On (Tiflis Plus Ten) Konferansı”, Moskova’da yapılmıştır. Konferansın açılış konuşmasında çevre eğitiminin kaçınılmaz derecedeki önemi şöyle belirtilmiştir (UNESCO, 1987, aktaran Palmer, 1998, s.15):

Uzun sürede, çevresel kalite ile insan gereksinimlerinin mutluluk verici durumunun devam etmesi arasındaki köklü bağlantılar üzerinde oluşacak geniş halk uyanıklığı dışında, çevreye yönelik yerel ve uluslararası tehditleri azaltacak hiçbir belirli harekete rastlanmamıştır. Yaygın anlayışa dayalı motivasyonun temel oluşturduğu insan hareketi, bu nedenle herkesin uygun çevre eğitimi ile çevreye karşı duyarlı olmasının çok önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Öte taraftan, 1987/88 yılları, Avrupa Topluluğu içinde Avrupa Çevre Yılı olarak simgelenmiştir. Mayıs 1988’de Avrupa’da çevre eğitiminin yaygınlaştırılması için somut adımlar atılması gereğine dair Bakanlar düzeyinde anlaşma sağlanmıştır. Bu arada alınan kararlar, çevresel eğitimin, her Avrupa vatandaşının yetişmesi için var olan bir bütünün ayrılmaz bir parçası olması gereğini vurgulamıştır. Bu kararlar, aşağıda gösterilen amaçları ve yönlendirici ilkeleri içermektedir (Palmer, 1998, s.16).

- Çevre eğitiminin amacı, olabilecek çözümü ile birlikte, sektördeki sorune karşı halkın uyanıklık oranını yükseltmek, ve çevre korunmasında, kaynakların ölçülü ve akılcı kullanımında bireylerin tam bilgilendirilmeleri ve etkin katılımları için gerekli kurumları tesis etmektir. Çevre eğitiminin amacına ulaşabilmesi için aşağıdaki yönlendirici prensiplerine önem verilmelidir.
- Çevre insanoğlunun ortak mirasıdır.
- İnsanoğlunun sağlığının korunmasına ve ekolojik dengenin güven altına alınmasına yardımcı olmak üzere çevrenin muhafaza edilmesi, korunması ve kalitesinin iyileştirilmesi ortak bir görevdir.
- Doğal kaynaklar ölçülü ve akıllı biçimde kullanılmalıdır,
- Bireyin, özellikle tüketici olarak davranışı ile çevrenin korunmasına yardımcı olabileceği bir yol bulunması; üye devletlerin, eğitimin her

sektöründe çevre eğitimini geliştirmesi; müfredat programı hazırlanırken çevre eğitiminin ana hedeflerinin göz önünde tutulması; hizmetleri süresince ve önceki eğitimleri sırasında öğretmenlerin çevre meseleleri ile ilgili bilgilerini arttırmak, uygun tedbirler alma işlemleri de dahil olmak üzere belirli önlemleri uygulamak için her tür çabanın gösterilmesi kararlaştırılmıştır.

Dünyada gittikçe kötüleşen yoksulluk ve çevre tahribatının devam etmesi nedeniyle sağlıklı bir topluma ve ekonomiye sahip olunamayacağı belirlenmiştir; ancak ekonomik kalkınma durdurulamaz olduğuna göre, ekolojiye daha az zarar veren bir duruma getirilmelidir. Bu düşünce üzerinde, 1989 yılında BM, sürdürülebilir kalkınmaya nasıl devam edilebileceğini tartışmak amacıyla, çevre ve kalkınma ile ilgili bir konferans planlamıştır. İki yıllık hazırlık çalışmaları çok çeşitli gruplar ve uzmanlar tarafından yapılmıştır.

1992 yılında, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED), 21. yüzyıl için çok kapsamlı bir çalışma programını içeren Gündem 21'i Rio de Janerio'da düzenlemiştir. Bu Konferansta 179 ülkenin devlet başkanları ve yetkilileri bir araya gelmiş ve dünya çapında sürdürülebilir kalkınma için iki uluslararası anlaşma, iki bildiri ve bir ana eylem gündemi hazırlanmıştır.

Gündem 21 içindeki Bölüm 36'da "Eğitim, Yetiştirme ve Kamuoyunu Aydınlatma" başlığı altında şu öneri yer almıştır: "Ülkeler, gelecek üç yıl içinde, her kesimde eğitimi çapraz bir konu olarak günün ihtiyaçlarına uygun hale getirmeye veya çevreyi birleştirme ve geliştirmeyi amaçlayan stratejileri hazırlamaya çaba göstermelidir." Konferansın eğitimciler için önemli önerilerinden biri de, hem okul hem de halkın eğitiminde öğrenimin temel bir bölümü olarak çevre ve kalkınma eğitimine yer verilmesine dair olanıdır (UNCED, aktaran: Palmer,1998, s.18)

B.M. tarafından 26 Ağustos – 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg Kentinde düzenlenen "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi"ne ise, 104 devlet ve hükümet başkanı katılmış ve ayrıca heyetler ile sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden oluşan 60.000 kişi de toplantıda bulunmuştur. Zirvede iki sonuç belgesi sunulmuştur. Bunlardan ilki "Uygulama Planı", ikincisi ise "Siyasi Bildiri"dir.

“Uygulama Planı”, açlık ve yoksullukla mücadele edilmesi, enerji hizmetlerinden yararlanma, sürdürülebilir kalkınmaya yönelmeyen ve ona zarar veren enerji kaynaklarının desteklenmemesi, temiz enerji üretiminin ön planda tutulması, teknolojilerin yenilenmesi, çölleşme ve toprak erozyonu ile mücadelede parasal kaynakların düzenlenmesi ve biyolojik çeşitlilik kaybının önlenmesi ile ilgili öneri ve taahhütleri içermektedir.

Siyasi Bildiride ise, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik bir toplum oluşturmak için yapılmış bulunan ortak taahhütler vurgulanarak, yoksulluğun ortadan kaldırılması, üretim/tüketim sistemlerinin değiştirilmesi ve doğal kaynakların korunması konularında verilmiş olan sözlere değinilmiştir. Hedeflere ulaşılamamasına da neden olarak ta zengin ve yoksul arasındaki uçurumun daha da genişlemesi, biyolojik çeşitliliğin bozulması, küreselleşmenin olumsuz etkileri ile demokratik sistemlere karşı güvenin azalması gibi güçlükler gösterilmiştir.

Bildiride ayrıca, insani dayanışmanın önemi ile toplumlararası diyalog ve işbirliğinin genişletilmesi gereği belirtilmiş ve bu Zirvenin kalıcı sonuçlar bırakabilmesine yardımcı olacağı düşüncesiyle amaçlanan temiz suya, enerjiye sağlık hizmetleri ve gıdaya daha kolay ulaşılabilmeyi sağlayacak ortaklıklar kurulması ve hedef saptanması önerilmiştir.

Rio Konferansının devamı niteliği taşıması ve hemen hemen aynı içeriğe sahip olması nedeniyle, bu Zirve Rio + 10 olarak ta adlandırılmaktadır. Esas teması sürdürülebilir kalkınma olan bu Konferansta sosyal ve çevre konularında önemli kararlar alınmış, ancak çevre için eğitim konusuna açıkça değinilmemiştir. (www.tesev.org.tr, 21.05.2003)

Problem Durumu

Atatürk'ün “çevreyi korumak aklın gereğidir” özdeyişi ve “yürüyen köşk” adı ile ünlenen olaydaki tutumu, toplumumuzda bugün dahi var olmayan çevre bilincine onun çok daha önceleri sahip olduğunu gösterir. Olaya, 1930 yılında Yalova'daki bir Köşkün duvarına dayanmış olan bir ulu çınar ağacının dallarını kesmeğe çalışan bir bahçıvan konu olmuştur. Bahçıvanın bu davranışına tanık olan Atatürk, “Bu ağaç kesilmeyecek, gerekiyorsa bina kaydırılsın” emrini vermiş ve o zamanın teknolojisi ile bina 5 metre öteye kaydırılmıştır. 10 Ağustos 1930 tarihli

gazetede bu haberi okuyanlar, ülkenin içinde yaşadığı onca önemli sorun varken bu olayın o tarihte ne ifade ettiğine bir anlam verememiş ve belki de, bir çınar ağacının bir metrelik dalının kesilmemesi için köşkün kaydırılmasına şaşırılmışlardır. (Çevre Bakanlığı, tarihsiz)

“Yürüyen Köşk” olayının gerçekleştiği dönemde, çevre ile ilgili sorunlar henüz ortaya çıkmamıştı. Ancak, başarılması çok güç reformların altına imza atmış olan Atatürk, çevrenin nasıl korunacağını da milletine bu örnekle göstermişti. Böyle eşsiz bir lidere sahip bir milletin, yakın zamana kadar çevre duyarlılığını geliştirememiş ve bunu sağlayacak çevre eğitime yeterince eğilememiş olması düşündürücüdür.

Türkiye’de çevre için eğitime gereksinim olduğu, ancak çevre sorunlarının gündeme gelmesiyle birlikte ifade edilmeğe başlanmıştır.

Bu konuda ilk ciddi adım, Çevre Müsteşarlığı’nın 7–8 Haziran 1990 tarihlerinde UNESCO-UNEP’in katkılarıyla düzenlediği “Türkiye Çevre Eğitimi Semineri” ile atılmıştır. Bu seminer sonrası belirlenmiş “Çevre Eğitimi ve Öğretimi İçin Strateji ve Uygulama Planları Kararları” içinde yer alan öneriler arasında, “Eğitim yoluyla halkın bilinçlendirilmesi ve kendi doğal kaynaklarını severek koruma bilincinin kazandırılması” cümlesi ile ifade edilen öneri, eğitim gereksinimini ortaya koymuştur. Bu seminerde “çevre eğitiminin insanın doğduğu andan başlayıp yaşamı boyunca devam etmesi, uygulanması gereken bir eğitim sürecidir” diye eğitimin yaşamboyu var olduğu ve her yaşta öğrenmeye devam edilmesi gereği belirlenmiştir.

Ancak, Türkiye’de çevre eğitimi okulla sınırlı düşünülmekte, geliştirilen politikalar da okula dönük olmaktadır. Bu genel yaklaşıma bağlı olarak, çevre için okul dışı eğitim ve halk eğitimi çalışmaları da okul benzeri, konu merkezli ve bilgi aktarımına dayalı çalışmalar olarak biçimlenmektedir. Halbuki konu değil, sorun merkezli olan; katılımcı, bilgi aktarımından çok bilgi uygulamaya dönük ve doğrudan eğitim yaşantılarına dayalı yaklaşımlar, çevre için halk eğitiminde de daha etkin ve başarılı sonuç vermektedir.

18-21 Eylül 1991 tarihlerinde Ankara’da Çevre Bakanlığınca düzenlenen I. Çevre Şurası’nın V. Komisyonunda Türkiye’de çevre eğitimi için bazı kararlar

alınmıştır. Bunlardan çevre eğitimine doğrudan temas edenler, aşağıda sıralanmıştır (Çevre Bakanlığı, 1991, s.28):

- Çevre eğitimi, dengeli ve sürekli kalkınma ekseninde yaşamın tüm aşamalarında ve toplumun tüm kesimlerini içine alan bir boyutta olmalıdır.
- Eğitim süreci bireyin tüm yaşam süresini kapsamalıdır.
- Çevre eğitimi etkin bir anlayış içinde ele alınmalı, örgütlerin çevre eğitim programları desteklenmelidir.
- Eğitim yerleşik bir biçimde değil, sürekli ve uygulamalı olmalıdır.
- Planlanan çevre politikalarının toplumun tüm kesimlerinde etkin ve yaygın olarak uygulanması için koordinasyonlu yaklaşım izlenmelidir.

Çevre için eğitimin, sadece örgün eğitim ile sınırlı olmayıp, çevre için halk eğitimini de içermesi gereği ve eğitim veren her birimle iyi iletişim ve koordinasyona gereksinim bulunduğu bu Şurada vurgulanmıştır.

1992 yılında M.E. Bakanlığı, Okulöncesi Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı özel ve resmi anaokulu ve ana sınıflarında çevreye karşı duyarlılığın artırılması için ilgili konulara yer verilmeğe başlamıştır. 1995-1996 öğretim yılından itibaren M.E.B. tarafından yayınlanan genelge ile, tüm ilköğretim okullarında derslerde çevre ile ilgili konulara yer verilmesi duyurulmuştur.

Ayrıca ilkokullarda öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde de çevre eğitime yer verilmesi de önerilmiştir. “.. çevre eğitimi konusunda hizmet içi eğitim seminerlerinde uygun davranış kalıplarını öğrencilerde oluşturabilmek için neyin, ne şekilde ve kime öğretilbileceği konularına ağırlık verilmelidir” (DPT, 1997, s.6)

Türkiye’de okul dışı çevre eğitimi ise, “yaygın eğitim” kapsamında ele alınmıştır. Hedefi, çevrenin rasyonel kullanılması suretiyle sağlıklı biçimde gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için gerekli olumlu tutum ve davranışları bireylerde oluşturmaktır. Ancak, MEB tarafından “yaygın eğitim” kapsamında yürütülecek çalışmaları düzenleyen Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği’nde çeşitli konular içeren programlar için kurs, seminer, konferans, açık oturum, gösteri v.b. yöntemler

uygulanması gerektiği hükme bağlanmış olmasına karşın, uygulamada, düzenlenen eğitim etkinlikleri içinde doğrudan çevre ile ilgili olanların yeri son derece kısıtlıdır ve bu tür eğitim üzerinde özellikle ve yeterince durulmamış olduğu anlaşılmaktadır.

Oysa, okulda çevre eğitimi yanında ve buna paralel olarak, anababalara ve diğer yetişkinlere okul dışı eğitim de zorunlu bulunmakta ve bu konu ile ilgili örgün eğitimi tamamlayan bir nitelik taşımaktadır. Çünkü, okulda çevre eğitimi gören çocukların, sokağa çıktıklarında halkın, eve döndüklerinde anababalarının, okulda öğretilenlere uygun olmayan davranışları ile karşılaşarak büyük bir çelişki içine düşme olasılığı vardır.

M.E.B. Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen “çıracılık eğitimi programlarına kayıtlı çırak öğrencilerin çevreye karşı duyarlılıklarını artırmak ve etkin katılımlarını sağlamak amacıyla çıracılık dönemi müfredat programlarında Genel Çevre Bilgisi konulması kararlaştırılmıştır” (DPT, 1997, s.14) İlgililerle yapılan soruşturmada bu kararın da uygulamaya konulmadığı anlaşılmıştır.

Türkiye’de, örneğin, geri dönüşümlü kullanım konusunda bazı yerlerde başlatılan çalışmalar da yaygınlaştırılamamış ve bu amaçla semt ve mahallelerde konulan atıkları ayrıştırarak toplama uygulamasının işlevi çevre sakinleri tarafından iyi anlaşılamamıştır. Bu durum da, halkın çevre duyarlılığı konusundaki eğitim yetersizliğini göstermektedir. Bu yetersizlik, Tosunoğlu (1993) tarafından yapılan araştırmada saptanmıştır:

Kalkınma sürecinde olan Türkiye’de çevre ile ilgili teknolojik gelişmelerin sonuçları ve geri dönüşümlü kullanımının önemi diğer gelişmiş ülkelerdeki gibi ciddiye alınmamıştır. Ayrıca, Türkiye’de genel geri dönüşümlü kullanma konusuna okulların müfredatında yer verilmemiş, basın da bu gelişmelere duyarsız kalmıştır.

Çevre için eğitim, okul dışında, halkın eğitimi için kamu kuruluşlarınca yürütülen çalışmalarda da ya hemen hiç yer bulmamaktadır ya da sistematik olmayan bir görünüm vermektedir.

Değinilen durum, 1993 Çevre İçin Eğitim Toplantısında Özoğlu tarafından da ifade edilmiştir.

Yaygın eğitim düzeyinde yapılan çevre için eğitimin sistematik olmadığını, dağınık olduğunu, kamuoyuna yanlış bilgi vermeye, tehlikeye dikkati çekmeye ve belli zamanlarda bazı konuları öğrenmeye yönelik ele alındığını gözlemek olasıdır. (Özoğlu, 1993, s. 79)

6-8 Kasım 2000 tarihlerinde İzmir’de düzenlenen 4. Çevre Şurası’ndaki Çevre Eğitimi, Halkın Bilinçlendirilmesi ve Katılım Komisyonu sonuç raporunda yer verilen önerilerden bazıları şunlardır:

- Öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarındaki zorunlu pedagojik formasyon dersleri gibi çevre derslerinin de genel kültür dersleri kapsamında yer alması,
- Yaygın eğitim kapsamında verilen çıraklık eğitimi ve halk eğitimi kurslarının müfredat programlarında çevre bilincinin kazandırılması için düzenlemelerin yapılması,
- M.E. Bakanlığı bünyesinde görevli öğretmenlerin hizmet içi ve formatör öğretmen kursları yoluyla çevre eğitimi verilmesi,
- Kamu personelinin hizmet içi ve hizmet öncesi eğitim programlarında kişileri çevre konusunda duyarlı hale getirmek için ihtiyaçlarına yönelik olarak ve ilgili bakanlıklarla işbirliği içinde çevre eğitiminin verilmesi.

Ancak, yukarıda değinilen önerilerin de henüz gerçekleşmediği gözlenmektedir.

Eğitim-Sen (Eğitim, Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası) tarafından 1998 yılında düzenlenen Demokratik Eğitim Kurultayında “yetişkinlerin, çevre bozulmasına neden olacak kararlar mekanizmasına sahip ve davranışları ile çocuklara ve gençlere örnek olmaları nedeniyle” eğitilmelerinin önemli olduğu ve “tüm kamu kuruluşlarının, çevre için yetişkinlerin eğitiminde rol almaları” gerektiği vurgulanmıştır.

Gökdayı’ya göre;

Çevrenin yaşlı veya küçük, toplumun tüm bireylerini yakından ilgilendirmesi nedeni ile tüm bireylerin çevre konusunda eğitilmeleri

gerekir. Eğitim sadece okullara sınırlı kalmayıp, okul dışında, başta endüstri işletmeleri, çalışanlar, esnaflar, madenciler, kırsal kesimde tarım ve hayvancılıkla geçinenler olmak üzere tüketimde payı olan tüm kesimlere yönelik uzmanlaşmış eğitim programları ile uygulanmalıdır. (1997, s.224)

Çevre için halk eğitiminin çok önemli olduğu sıklıkla ifade edilmekle birlikte, Türkiye’de konu üzerine tartışmalar, daha çok akademisyen ve eğitimci çevresiyle sınırlı kaldığı için, ülkemizde çevre eğitiminin düzeyi genel olarak düşüktür. (Türe, 2003)

Türkiye’de çevre için eğitimin gelişmesi konusunda en ümit verici olay, kendi amaçlarıyla ilgili alanlarda çevre eğitim programları yürüten sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarıdır. Örneğin, Bergama’daki çevreci toplumsal hareketin başarıya ulaşmasının başlıca nedeninin, bölgede yaşayan yetişkinlere yönelik yapılmış olan çevre için halk eğitimi olduğu anlaşılmaktadır. Bergama’da siyanürle altın çıkarılması sonucu çevre sorunları ve çevre kirliliğinin meydana geleceği hususunda köylüler, toplantı ve paneller ile bilgilendirilmiş; ayrıca, alan gezileri de düzenlenmiştir. Bu eğitim sonucu köylüler üretimin durdurulması için eyleme başlamışlardır (Leloğlu, 2001).

Ancak STK’ların çalışmaları da, merkezi ve yerel yönetimlerin etkili desteğinden yoksun olduğu için, kendi sınırlı olanaklarıyla yetersiz kalmaktadır. Özetle; ülkemizde, çevre eğitimine erken ve kapsamlı biçimde geçilememesi sonucu çevreye duyarsız uygulamalara her kesimde sıkça rastlanmakta, ülkenin doğal kaynakları aşırı derecede zorlanmakta; çevre kirliliği ve tahribatı hızla artmaktadır. Bu nedenle, fazla geç kalınıp dönüşü olmayan bir yola girilmeden bu eğitimin planlı biçimde organize edilmesi ve böylece toplumun her kesimindeki bireylere çevre duyarlılığı ve onu koruma bilincinin bir an önce kazandırılması gerekmektedir.

Bu konuda diğer ülkelerde yapılmış olan çalışma ve uygulamaların incelenmesi ve uygun örneklerden yararlanılması da düşünülebilir. Bu bağlamda incelenebilecek ülkelerin başında, çevre duyarlılığı bakımından Türkiye’deki genel duruma benzerliği nedeniyle Japonya gelmektedir.

Bu benzerlik, öncelikle anılan ülkenin sosyal yapısında görülmektedir. Japon toplumunun çevreye karşı olan davranışı başlangıçta, Türk toplumunununkinden pek farklı olmamıştır. Nitekim, olumsuz davranışlar sonucu ortaya çıkan acılar,

yıkımlar ve sorunlardan gerekli derslerin alınamaması, alınmış olanların çabucak unutulması gibi Japon toplumuna egemen olmuş bulunan eğilimler yanında, çevre yıkımına yönelik hareketlere karşı ilgili makamların tutumunun bu hareketi yapanların konumuna ve amacına göre değişmesi ve yeterince önleyici nitelik taşımamış olması, iki ülke arasındaki benzerliklere örnek gösterilebilir. Öte taraftan, bu tür eğitime gereksinim ülkemizde olduğu gibi Japonya'da da geç duyulmuştur. Çevre için eğitimin önemi bu ülkede de ancak 1980'li yılların sonlarına doğru anlaşılmış ve çevre eğitimi çalışmaları da bu dönemde yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak son on beş yılda halk eğitimi (sosyal eğitim) içinde, kapsamlı ve yaygın biçimde başlatılan çevre eğitimi çalışmalarıyla Japonya'da önemli bir gelişme kaydedilmiş ve bugün için sağlam adımlar atılmış bulunmaktadır. Bugün Japonya, her düzeydeki okulları yanısıra, kamusal ve sivil toplum kuruluşları ve üniversiteleri tarafından okul dışında da halkın çevre eğitimi için sistemli ve planlı olarak yürütülen çalışmalarıyla, diğer ülkelere de örnek olabilecek önemli bir deneyime sahip olmuştur.

Japonya'da kazanılmış olan bu bilgi ve deneyim birikiminden yararlanılması gerekliliğinden yola çıkılarak, bu araştırmada ele alınan sorun, Türkiye'de halkın çevre için eğitimi sorunsalını aşağıdaki amaçlar çerçevesinde irdelemek olmuştur.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı; Japonya'daki çevre için halk eğitimi deneyimini, ulusal politikalar, ilgili kurum ya da kuruluşlar, hedef kitle ve gruplar, ilgi alanına giren konular kapsamı ve öncelikler, eğitim ortamları ve süreçleri ile izlenen strateji ve yöntemler açısından inceleyip elde edilen sonuçları değerlendirmek ve Türkiye'ye ışık tutacak öneriler geliştirmektir.

Bu genel amaç doğrultusunda yapılan araştırmada, aşağıdaki alt amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır:

1. Japonya'da ve Türkiye'de çevre için halk eğitiminin yasal dayanaklarını ve geliştirilen ulusal politikaları tarihsel gelişimi içinde ortaya koymak.

2. Japonya ve Türkiye'deki çevre için halk eğitimi çalışmalarını, a) merkezi ve yerel hükümetlerin, b) belediyelerin, c) üniversitelerin ve d) sivil toplum

kuruluşlarının çalışmaları olarak ayrıştırarak, bu çalışmaları her bir gruptan alınan tipik örneklerle:

- 2.1. yöneldikleri hedef gruplar,
- 2.2. ele alınan sorun/ilgi alanları ve öncelikleri,
- 2.3. eğitim ortamları ve süreçleri,
- 2.4. izlenen eğitim stratejileri ve yöntemleri bakımından ortaklaşan ve farklılaşan yönleriyle ortaya koyarak incelemek.

3. Çevre için halk eğitimi çalışmalarında, Japonya deneyiminden nasıl yararlanılabileceğini irdeleyerek, Türkiye koşullarına uygun yapıcı öneriler geliştirmektedir.

Araştırmanın Önemi

Yukarıda değinildiği gibi, Japonya’da yaşanmış çevre sorunlarının benzeri Türkiye’de de izlenmektedir. Bu sorunların üstesinden gelmede alınması gereken önlemler arasında etkili bir çevre eğitiminin yaşama geçirilmesi ve bu amaçla diğer ülkelerin deneyimlerinden de yararlanılması gerekmektedir. Bu araştırma ile, Japonya’da geliştirilen çevre için etkili halk eğitimi örneklerinin ortaya konulması ve Türkiye koşullarına uygun öneriler geliştirilmesi, yukarıda anılan gereksinimin karşılanması yönündeki çalışmalara ışık tutması bakımından önemli görünmektedir.

Tanımlar

Çevreyle ilgili eğitimi tanımlama konusunda üç temel eğilim vardır. Bunlar; “çevreye ilişkin eğitim”, “çevreden eğitim” ve “çevre için eğitim”dir (Geray, 1995). Bu çalışmada, Türkiye’de daha yaygın olan “çevreye ilişkin eğitim” anlayışı ve bu anlayışın ürünü olarak “çevre eğitimi” deyimini yerine, “çevre için eğitim” deyimini tercih edilmiş ve bu araştırma kapsamında **çevre için halk eğitimi** terimi benimsenmiştir. Çevre için halk eğitimi, irdelenen konunun özelliği olarak, evde, işyerinde, sokakta, tarlada, ormanda, denizde vb, kısacası her yerde, yaş ve zaman sınırı olmaksızın yapılabilecek eğitim etkinliklerini içine almaktadır. Bu çalışmada terim, Japonya ve Türkiye’de asıl olarak okul dışında yürütülen etkinlikleri anlatmak üzere kullanılmıştır. Ancak, okulların müfredat programında olmamakla birlikte çeşitli kurum ve kuruluşların işbirliğiyle, okul çağı çocukları ile onların anababaları

ve öğretmenleri için okul ve çevresinde yürütülen etkinlikler de araştırma kapsamına alınmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu araştırma, araştırmanın amaç sorularına yanıt verecek verileri toplamak üzere, tarama modelinde tasarlanmıştır.

Araştırmanın sorunu, çevre için halk eğitimi çalışmalarında Türkiye koşullarında Japonya deneyiminden nasıl yararlanılabileceğini irdelemek olduğu için, asıl olarak Japonya deneyimi incelenirken; karşılaştırma amacıyla aynı çerçevede Türkiye'deki durum da incelenmiştir.

Araştırmanın Evreni

Japonya'da ve Türkiye'de çevre için halk eğitiminde izlenen politikalar ve yürütülen çalışmalarla ilgili literatür taramasıyla ulaşılabilen kaynakların tümü olmuştur.

Türkiye ve Japonya'daki çevre için halk eğitimi çalışmalarının incelemesi, dört ayrı grup itibariyle yapılmıştır. Bunlar a) merkezi ve yerel hükümetler b) belediyeler c) üniversiteler ve d) sivil toplum kuruluşlarıdır.

Araştırmada sistematik bir örnekleme işlemi yapılmayıp, bu anlamda bir örneklem alınmamıştır. Ancak, araştırmanın ikinci alt amacı çerçevesinde belirlenen değişkenler açısından tipik özellik gösteren çalışmalar, örnek olay olarak daha ayrıntılı incelenmek suretiyle, bu araştırmanın Japonya ve Türkiye'deki çalışma örneklerini oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma amacı doğrultusunda toplanan veriler çoğunlukla nitel (kalitatif) veriler olup; bu verilere ulaşmak için öncelikle üniversite kütüphaneleri başta olmak üzere ilgili tüm kütüphaneler, bilgi-belge (dokümantasyon) merkezleri vb.

taranmıştır. Her iki ülke tarafında, gerekli yazışmalar için ağırlıklı olarak internet ortamı kullanılmıştır.

Araştırmanın Japonya ile ilgili veri kaynakları, araştırmacının Japonya’da inceleme yapma olanağı olmadığı için, Japonca ve İngilizce dilinde basılı yayınlar (kitap, dergi, vb) ve elektronik ortamda ulaşılabilen diğer kaynaklarla sınırlı kalmıştır. Ancak bu sınırlılık, araştırmacının kendisinin Japon olması sayesinde, gerektiğinde ilgili kuruluş ve kaynak kişilerle yaptığı yazışmalarla ile aşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, Japonya ile ilgili verilerin önemli bir kısmı, ilgili kurum ve kuruluşların tümünün world wide web sitelerinin taranmasıyla ve bu sitelerin iletişim adreslerinde adı verilen yetkili kaynak kişilerle yazışma yolu ile elde edilebilmiştir.

Türkiye’deki çalışmalara ilişkin veriler ise, yine ilgili kurum ve kuruluşlarla (MEB, Çevre Bakanlığı, belediyeler, çevre alanında çalışan sivil toplum kuruluşları, üniversiteler vb.) doğrudan görüşmeler ya da yazışma yoluyla elde edilmiştir. Türkiye’deki çalışmalarda karşılaşılan en büyük güçlük ise, bu alanda yazılı kaynakların sınırlılığı olmuştur. Türkiye’de çevre eğitiminin büyük ölçüde örgün eğitim içinde yer almış olması; merkezi ve yerel kamu kuruluşları tarafından okul dışında halk için çevre eğitimi çalışmalarının düzenlenmemesi; ayrıca, Çevre ve Orman Bakanlığınca sürdürülen çevre için eğitimde de ağırlığın örgün eğitime verilmesi yüzünden araştırma konusunda kaynak sınırlılığıyla karşılaşılmıştır. Ayrıntılı bilgi temini veya eksikliğin giderilmesi için ilgili kurumlardaki kaynak kişilerle doğrudan ya da telefon görüşmeleri, faks ve e-posta ile süregelen yazışmalar yapılmıştır.

Elde edilen verilerin araştırmanın amaç sorularında belirlenen çerçeveye göre her iki ülke için işlenip çözümlenmesiyle ulaşılan bulgular, tezin üçüncü bölümünde raporlaştırılmış; aynı bölümün sonunda topluca karşılaştırılarak yorumlanmış ve tartışılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; önce, Japonya ve Türkiye için ayrı başlıklar altında, her iki ülkede geliştirilen ulusal çevre politikaları ve çevre için halk eğitiminin yasal dayanakları ile yine her iki ülkede merkezi ve yerel hükümetlerin, belediyelerin, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının çevre için halk eğitimi çalışmalarının tipik örneklerine ilişkin araştırma bulguları verilmiş; daha sonra, her iki ülkeye ilişkin bu bulgular topluca tartışılarak yorumlanmıştır.

JAPONYA

Japonya Hakkında Genel Bilgiler

Japonya, Pasifik Okyanusunun Asya Kıtasına yakın 20° 25' – 45° 33' kuzey enlemleri arasında yer alan yaklaşık 3.900 küçük adadan oluşur ve 3.800 km uzunluğunda dar bir yay çizerek uzanır (Bakınız: Ek 2).

Bu takım adaları, büyükten küçüğe sırasıyla, ortada Honshu, kuzeyde Hokkaido, güneyde Kyushu ve Shikoku adaları olmak üzere dört ana adayı oluşturur.

Japonya'nın toplam yüzölçümü 380.000 km² dir (Türkiye'nin yaklaşık yarısı). Bunun %70'ini dağlık alanlar oluşturur. Sadece Honshu Adası, toplam yüzölçümünün %60'nı aşan büyüklüktedir.

Japonya, 8 coğrafi bölgede bulunan toplam 47 eyalete ayrılmıştır. Hokkaido Bölgesinde 1, Tohoku Bölgesinde 6, Kanto Bölgesinde 7, Chubu Bölgesinde 9, Kinki Bölgesinde 7, Chugoku Bölgesinde 5, Shikoku Bölgesinde 4, Kyushu Bölgesinde 8 eyalet bulunmaktadır.²

---

² Bakınız Ek 1

Kent, kasaba ve köylerden oluşan ve A.B.D.'de olduğu gibi ayrı yasa sistemini içermeyen bu eyaletler, yerel yönetimlerce yönetilir. Eyalet valisi ile kent, kasaba ve köylerin belediye başkanları, yerel meclis üyeleri gibi, ilgili bölgenin kayıtlı seçmenleri tarafından seçilir.

Türkiye'nin iki katı (125.6 milyon) nüfusa sahip olan Japonya, dünyada nüfus büyüklüğü bakımından sekizinci sırayı alır. Nüfusun büyük bölümü, Japonya'nın en büyük kentlerinin yer aldığı Honshu Adasının doğu sahilinde ya da güneyindeki bölgesinde yaşar. Her beş kişiden dördü kent veya kasabalarda yaşamaktadır. Üç büyük kent, Tokyo, Osaka ve Nagoya, Honshu Adasında olup, tüm nüfusun %45'ini barındırmaktadır. Japonya'da yaklaşık 3.200'ü bulan kent, kasaba ve köy bulunmaktadır.

Japonya'da yürütme yetkisi, Parlamento tarafından seçilen Başbakan ve Bakanlardan oluşan ve Parlamentoya karşı sorumlu bulunan "kabine"ye verilmiştir. Parlamento, Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere iki meclisten oluşur.

1946 tarihli Japon Anayasası, temelde, yerel özerklik (kendi kendini yönetmek) prensibini güçlendirerek ve yerel yönetimi ulusal yönetimden ayrı tutarak, yeni sistemin bazı temel unsurlarını ve yerel meclisler gibi eyalet valisi ve belediye başkanının da doğrudan halk tarafından seçilmesini sağlamak suretiyle politik gücün bölge özerkliği sistemini (ademi merkeziyeti) güvence altına almıştır.

1950'li yılların ortalarında yerel hükümetler, ekonomik büyüme için ulusal yönetime katılımcı olmuş, fakat 1960'ların sonu ile 70'lerin başlarında yerel hükümetlerin bir çoğu kendi önceliklerini yeniden kazanmaya başlamıştır. Ekonomik büyüme, halkın hızla kentleşmesi, hava kirliliğine bağlı hastalıklar, trafik sıkışıklığı ve kentlerin denetimsiz yaygınlaşması gibi olgular, yeni kent sorunlarını teşvik etmiştir.

Bu tür sorunların yoğunluğu, yerel hükümetlerden iyileştirici politikalar bekleyen kent sakinlerinin köklü protesto ve karşı koymalarına neden olmuştur. Sonuç olarak, yerel tercihler, ulusal olanlardan önemli ölçüde ayrılmış ve ulusal önceliklerde sınırsız ekonomik büyüme yerine daha üstün bir yaşam kalitesinin sağlanmasına yönelik beklenen değişime yardımcı olmuştur.

Ayrıca, hükümetin 1970'lerin sonu ile 80'lerin başındaki reform çabaları, ulusal sosyal ve çevresel programların uygulanması için yerel otoritelere güvenin artmasına yol açmıştır. 1995 yılında çıkarılan “Özerkliği Teşvik Kanunu”, 1998 yılında kabul edilen Özerkliği Geliştirme Planı'nın hazırlanmasına ve 1989 yılında “Özerkliğin Geliştirilmesine İlişkin Kanunların Değiştirilmesine Dair Kanun”un kabulüne yol açmıştır. Bu Kanun, merkezi ve yerel hükümetlerin rol ve sorumluluklarını açıklamakta ve zorunlu en düşük düzeyde yerel hükümet işlerine katılmayı ve merkezi hükümetin işlemlere ait isteklerini azaltmaktadır. Yerel düzeyde yönetsel ve parasal kaynakları güçlendirmek ve böylece yerel hükümetin temsil yetkisini daha iyi kullanmasına yardım etmek ve halkın yaşlanması ve atıklar gibi sosyal sorunlar ile uğraşmak için ulusal hükümet, kent, kasaba ve köylerin daha geniş birimler içinde birleşmesini geliştirmektedir. (Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, 1989)

Japonya'nın Ulusal Çevre Politikaları

Japonya'da ulusal çevre politikalarının saptanmasına yaklaşık 100 yıl önce başlanmıştır. Çevre kirlenmesi, Meiji Döneminden (1868–1912) beri sanayileşmeye eşlik etmiştir. İkinci Dünya Savaşını izleyen hızlı gelişme döneminde, Japonya, dünyanın en çok kirlenen ülkesi olmuştur. Bunun nedeni, Savaş sonrası Japonya'da, çok kötü durumda olan ülke ekonomisinin düzeltilmesi ve ülkenin bir an önce kalkınabilmesi için sanayi geliştirilmesine öncelik verilirken, çevre korunmasının ikinci plana itilmesidir. Bu tercih, gelişen sanayiinin ekonominin kalkınmasına önemli ölçüde yardımcı olmasına karşın, çevre kirliliğinin inanılmaz boyutlara ulaşmasına da neden olmuştur. Sonuç olarak uygulanan katı çevre koruma önlemleri, sanayi atıkları ile havayı kirleten emisyonlarının neden olduğu kirliliği azaltmıştır.

Öte yandan, kimyevi birleşimler (asbestin diokisin vb.) ile sanayi ve ev atıklarından oluşan kirlenme gittikçe ciddi bir hal almaktadır. Ozon tabakasının bozulması ve dünyanın ısınması gibi evrensel çevre sorunları sadece bir ülke tarafından giderilemeyeceği için, çevreyi korumak için bütün ülkelerin işbirliği yapması zorunlu olmuştur. Bu evrensel çabalarda Japonya etkin bir rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletlerin İklim Değişimi (COP3) ile ilgili Çerçeve Anlaşmasına Taraf Ülkeler Konferansının üçüncü oturumu, Aralık 1997'de Kyoto Kentinde toplanmış

ve Japonya, Kyoto Protokolünü kabul etmiştir. Bu Protokolün amaçlarından biri, gelişmekte olan ve ekonomileri değişim döneminde bulunan ülkelerin altı çeşit sera gazına ait emisyonlarını 2008 – 2012 yılları arasında 1990 yılı seviyelerinin en az yüzde 5'i oranında azaltmasını sağlamaktır. Japonya, bu Protokolü Haziran 2002'de onaylamıştır.

1971'de hayata geçirilmiş bulunan Çevre Ajansı, 2001 yılında Çevre Bakanlığına dönüştürülmüştür. Japonya'nın ulusal çevre politikalarının tarihsel gelişimi, belli başlı dönemleri içinde daha ayrıntılı olarak aşağıda verilmiştir:

1. Kirliliğin Kontrolü ve Doğa Koruma Dönemi (1880-1950):

İlk olarak, 1880'li yıllarda (Meiji Dönemi 1867 – 1912) Tochigi Eyaletinde³ Ashio Bakır Madeninden çıkan zehirli atıkların Watase Nehri'ne akıtılması, balıkların ölümüne ve dahası nehir kıyısındaki tarlaların tahribine yol açmıştır. Bu kirlenmenin artarak devam etmesi üzerine, zarar gören ve şikayetçi olan bölge halkının bu şikayetlerini hükümet yetkililerine ulaştırmak amacıyla Tokyo'ya yürümleri ve polisle çatışmaya girmeleri sonucu boyutları büyüyen bu olay, önemli bir sosyal sorun olarak kayda geçmiştir.

Çevre ile ilgili ilk mevzuatı, 1895 yılında çıkartılan Avlanma Kanunu oluşturmuştur. Bunu, orman koruma sistemini içeren 1897 tarihli "Orman Kanunu" izlemiştir. 1911 yılında "Fabrika Kanunu" ve 1931 yılında da "Milli Park Sistemi" yürürlüğe konmuştur.

2. Hızlı Ekonomik Gelişme ve Bunun Yol Açtığı Ciddi Çevre Sorunlarına Yönelik Mücadele Dönemi (1950-1967):

1950 –1962 döneminde, gittikçe artan çevre kirliliği, tüm ülkede, özellikle aşağıda değinilen dört olayda örneklenen tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. 1956 yılında Kumamoto Eyaletindeki⁴ bir fabrikadan Minamata Körfezine akıtılan cıva karışımı atık sudan kaynaklanan ve "Minamata Hastalığı" adı verilen bir hastalık ortaya çıkmıştır. Benzeri hastalığa 1965 yılında Niigata Eyaletinde⁵ rastlanmış ve ikinci

³ Bakınız: Ek 2 haritadaki 9

⁴ Bakınız: Ek 2 haritadaki 45

⁵ Bakınız: Ek 2 haritadaki 17

“Minamata” olayı olarak yeniden kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Keza, diğer bir bölgedeki Toyama Eyaletinde⁶, Jintsu Nehrinin denize yakın yerlerinde, uzun yıllardır nedeni anlaşılamayan ve “itai itai hastalığı” diye anılan başka bir hastalığa rastlanmıştır. (Japonca’da “itai”nin anlamı acı çekmektir. Devamlı acı veren bu hastalığa yakalananların kemikleri, oluşan erime nedeni ile hafif bir darbe ile kırılabilecek duruma gelmektedir.) Hastalığa, Kamioka Madeninin atığı olan kadmiyumdan oluşan çevre kirliliğinin sebep olduğu anlaşılmış ve bu sonuç 1968 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından da resmen kabul edilmiştir. Bunları takiben sanayi bölgelerinden, Mie Eyaletinin⁷ Yokkaichi ve Kanagawa Eyaletlerinin⁸ Kawasaki kentlerinde petrol-kimya üretim tesislerinden kaynaklanan hava kirliliğinin nefes darlığına nedeni olması yüzünden, özellikle, anılan bölgelerin sakinleri arasında astım hastalığının belirgin şekilde çoğalması, halkı çevre kirliliğine karşı harekete sevk etmiştir.

Değinilen dönemde 1957 tarihli “Milli Park Kanunu” ile 1958 yılında da “Su Kalitesini Koruma ve Fabrika Etkisini Kontrol Kanunu” çıkartılmıştır.

Çevre kirliliğine karşı alınan değinilen tedbirler çevre koruma hareketi olarak önem kazanmıştır. Ancak, çoğunlukla kirlilikten zarar gören kesim tarafından başlatılmış bulunan bu hareketler tüm halkın katılımını içerecek veya halktan destek alabilecek düzeye ulaşamamıştır.

Mevcuda ilaveten, çıkartılan 1962 tarihli “Duman ve İis Yayılmasının Kontrolüne dair Kanun” ile çevresel kalite standartları ve bölgesel çevre hava kirliliğini kontrol programları vb konuları içeren “Çevresel Hava Kirliliğini Kontrol Temel Kanunu” yürürlüğe konulmuştur. Çevre kirliliğinden zarar görmüş veya acı çekmiş halkın çevre kirliliğine karşı olan tepkisi, yürürlüğe girmiş bulunan bu yeni mevzuatın etkisi ile yok olmuştur. Ancak sonradan alınan tedbirlerin, kirliliğin esas kaynağını kurutabilecek etkinlikte olmadığı da anlaşılmıştır.

---

⁶ Bakınız: Ek 2 haritadaki 18

⁷ Bakınız: Ek 2 haritadaki 24

⁸ Bakınız: Ek 2 haritadaki 14

3. Çevre Kirliliğın Azaltılması, Kirliliğın Kontrol Altına Alınması ve Koruma Yöntemi Dönemi (1967-1979):

Dönem, 1967 yılında çıkartılan “Kirliliğe Karşı Tedbirler Temel Kanunu” ile başlamıştır. Kanun, kirliliği kontrol için tüm hükümet kurumlarının, prensip ve politikalar üretmesini ve çevreyi temizlemek için birleşmiş bir çabayı geliştirmesini amaçlamıştır. Kanun ayrıca, kirlenmeyi kontrol ile ilgili olarak merkezi hükümet ile yerel hükümetler ve ticari kuruluşların sorumluluklarını belirlemektedir. Keza, bu Temel Kanun, kontrol programları düzenlemek ve kirliliğın neden olduğu hastalığa yakalananlara yardımcı olmak suretiyle saptanacak çevresel kalite standartları için çerçeve oluşturmaktadır. Ancak, belirli bazı kirlilik türlerini kapsayan bu kanun hükümleri ile yeni evrensel çevre sorunlerinin üstesinden gelinmesinde zorluklarla karşılaşmıştır.

Bu Temel Kanun sonrası, anılan dönemde, “Hava Kirliliğini Kontrol Kanunu ve Gürültü Kuralları Kanunu” (1968), “Pis Koku Kanunu” (1971), “Doğayı Koruma Kanunu” (1972), “Hava Kirliliğının Sağlığa Verdiği Zararın Giderilmesine Dair Kanun” (1973), “Titreşim Kuralları Kanunu” (1976) ve “Seto Körfezi Çevresini Korumak için Özel Önlemlere dair Kanun” (1978) çıkartılmış; 1970 yılında hava kirliliği ile ilgili 14 kanun Millet Meclisince onaylanmış; keza aynı yılda Hava Kirliliğine Karşı Tedbir Merkezleri ve 1971 yılında da Çevre Ajansı kurulmuştur. 1972 yılında Stockholm’de düzenlenen “İnsan Çevresi Bildirisi” kabul edilmiş ve aynı yılda “Büyümenin Sınırları” isimli Roma Kulübünün yayınları benimsenmiştir.

Yukarıda değinilen Doğayı Koruma Kanunu, doğal çevreyi korumak için tüm yasal önlemlere temel oluşturmaya hizmet edebileceği düşüncesiyle 1972 yılında çıkartılmıştır. Doğayı korumayı ve iyileştirmeyi geliştirmek için milli parklar, milli benzeri parklar ve eyaletlerin doğal parklarına ait geniş ölçüde sistemler oluşturulmuştur. Bu Kanun içeriği doğayı koruma çabalarının bir parçası olarak Japonya, 1980 yılında önemli sahilleri ve özellikle buralarda yaşayan su kuşlarını korumak için yapılan Ramsar Anlaşması’na ve 1992 yılında da dünyanın kültürü ve doğal mirasını korumak amacıyla düzenlenmiş Dünya Mirası Anlaşması’na katılmıştır.

Son yıllarda, Japonya Yabanıl Kuş Derneği (Wild Bird Society of Japan) ve Japonya Doğayı Koruma Derneği (Nature Conservation Society of Japan) gibi sivil toplum kuruluşları (STK) doğal çevreyi koruma ve tarıma uygun alanları koruma çabalarında çok etkin davranmışlardır.

Japonya’da, etkili çevre koruma hareketleri 1980’li yıllarda başlamıştır. Nitekim Shimane Eyaletinde⁹ Nakaumi iç denizi ve Katsudo Gölü’nden tatlı su elde etme; Shiretoko yarım adasındaki orman kesme sorunları, Aomori¹⁰ ve Akita Eyaletleri¹¹ sınırında bulunan Shirakami Dağlarında yol açma amacıyla kayın ağaçlarının kesilmesini öngören projelerin engellenmesi; Akita Eyaleti Komagatake Dağı’nda yerleşik yırtıcı kuşları korunması amacıyla bölgede yapımı tasarlanmış büyük dinlenme ve eğlenme tesisleri projesinin durdurulması; Okinawa Eyaleti¹² İshigaki Adasında yapımı tasarlanmış hava alanı projesinin, adanın mercan yataklarına zarar vereceği gerekçesiyle yürürlüğe sokulmaması gibi tüm halkın ilgisini çeken çevre koruma tartışmaları ve hareketleri, su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Öte taraftan Japonya’da çevre ile ilgili üçlü hareket adı verilen “çevre kirliliği”, “çevrenin korunması” ve “yeryüzü çevresinin korunmasına” yönelik hareketler de başlamıştır.

4. Küresel Çevre Sorunlarının Önemi Algilama Dönemi (1980-1992)

Japonya, bu dönemde, küresel çevre sorunlarına yönelmenin önemini kabul ederek aşağıdaki yasal gelişmeleri benimsemiş ve onayladığı uluslararası anlaşmalardan “Ramser Anlaşması” diye anılan Uluslararası Önemi Olan Batıklıklar ve Özellikle bu Alanlarda Yerleşik Kuşlara dair Anlaşma, “Washington Anlaşması” diye anılan Yabanıl Hayvan ve Bitkilerin Tehlikeli Türlerine ait Uluslararası Ticaret Anlaşması ve “Londra Anlaşması” adlı Atık ve Diğer Maddelerin Boşaltılması ile Deniz Kirlenmesini Önleme Anlaşması’nı 1980 yılında; Ozon Tabakasının Korunması için Viyana Kongresi ve Montreal Protokolü’nü de 1988 yılında yürürlüğe koymuştur.

---

⁹ Bakınız Ek 2 haritadaki 34

¹⁰ Bakınız Ek 2 haritadaki 2

¹¹ Bakınız Ek 2 haritadaki 3

¹² Bakınız Ek 2 haritadaki 47

Bu dönemde ayrıca, “Belirlenmiş Maddeler ve Diğer Önlemler Mevzuatı ile Ozon Tabakasının Korunmasına dair 1988 tarihli Kanun”, “Dönüştürülebilir Kaynakların Kullanımının Geliştirilmesine dair 1991 tarihli Kanun”, “Yabancı Hayvanlar ve Bitkilerin Yok Olmaya Yönelmiş Türlerinin Korunmasına dair 1992 tarihli Kanun” ve 1992 tarihli “Belirlenmiş Alanlarda Otomobillerden Çıkan Nitrojen Oksidin Azaltılması için Özel Önlemler Kanunu” çıkartılmıştır.

5. Sürdürülebilir Kalkınmanın Devamı İçin Çalışma Dönemi (1992-2001)

Bu Dönemde Japonya, 1992 yılında Rio de Janeiro’da düzenlenen ve “Dünya Zirvesi” diye adlandırılan Çevre ve Gelişmeye dair B.M. Konferansı’nda alınan, Çevre ve Gelişme Bildirisi ve Ajanda 21 içeriği, kararları ile Tehlikeli Atıklar ve Bunların Atılmasına dair Sınır Hareketlerinin Kontrolü hakkında 1993 tarihli Basel Kongresi ve Biyolojik Çeşitliliğe dair aynı tarihli Kongre Kararlarını, 1994 tarihli İklim Değişikliğine dair B.M. Çevre Anlaşması hükümlerini; Aralık 1997 Tarihinde Kyoto Kentinde yapılan B.M.’nin İklim Değişikliği ile ilgili Çerçeve Anlaşmasına taraf ülkelerin katıldığı Konferansın Üçüncü Oturumunda Kyoto Protokolünü kabul edilmiş; 1993 yılında Küresel Çevre hareketlerinin finansmanı amacı ile Japon Çevre Kuruluşu içinde yer alan “Küresel Çevre İçin Japonya Fonu”nu oluşturmuş; aynı yılda çok önemli olan “Temel Çevre Kanunu”nu çıkartmıştır.

Çevre korunması konusunda çok önem taşıyan ve çevreyi korumaya yönelik kapsamlı ve sistemli önlemlerin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmış olan Temel Çevre Kanunu, çevreye az yüklenen sağlıklı ekonominin geliştirilmesi ilkesine dayalı olarak kapsamlı eğitim ve öğretimin yapılabilmesi için gereken koşulları sağlayacak hükümleri içermektedir.

Hükümet, bu Kanunu esas alarak 1994 yılında hazırladığı Temel Çevre Planını da açıklamıştır. Bu planda devletin çevre politikasının gerçekleştirilmesi için beş ilkeden biri olan “eşit görev paylaşımını, herkesin katılımı ile gerçekleştirmek” ilkesi yer almaktadır. Bu katılımın gerçekleştirilmesi için devlet, “çevre eğitimi ve öğretiminin uygulanması”, “çevre korunmasına yönelik somut hareketin hızlandırılması”, “bilgi aktarılması” ilkelerini içeren üç hedefi planlamıştır. Buna ek olarak, sivil toplumların çevre eğitimini içeren etkinliklerinin desteklenmesi de

planlanmış ve “okul eğitimi”, “sosyal eğitim (halk eğitimi)” ile çevre eğitiminin hedeflerine ulaşması amaçlanmıştır. Çevre Temel Planı içeriği, çevre eğitimi ve çevre öğretiminin amacına ulaşabilmesini sağlayacak “hükümet”, “yerel hükümet”, “işletmeciler” ve “vatandaş” temsilcileri “dörtlü” sözcüğü ile tanımlanmıştır. Çevre Temel Planının amacı şöyle açıklanmaktadır [Kankyo Kihon Keikaku (Temel Çevre Planı), 1994, aktaran: Ubukata, 1997]

Sürdürülebilir kalkınmayı ve sosyo-ekonomik sistemi gerçekleştirmek için bu “dörtlü” den her birinin çevreye ilgi duyması, insanların çevreye karşı sorumluluk ve görevlerini anlaması, çevreyi koruma hareketlerine katılıp çevre sorunlarına karşı çözüm yeteneklerini geliştirmesi önem taşımaktadır. Bunun için, değinilen dörtlünün, bebekten ileri yaşlılığa kadar (yediden yetmişe kadar) her yaş düzeyine uygun; okul, bölge, aile, işyeri, açık çalışma alanları gibi çeşitli yerlerde birbirleriyle haberleşerek, çevre korunması içindeki eğitim ve uygulamalı öğrenmeyi kapsamlı biçimde yapmaları gerekir. Bunu yaparken, doğanın sistemi, insan etkinliklerinin çevreye etkileri, insan ve çevre ilişkileri, doğanın tarihi ve kültürü gibi kapsamlı bilgileri derinleştirmeli; sadece bilgi aktarması ile yetinmeyip doğa ile temas deneyimine sahip ve doğaya karşı duyarlı olmayı, çevreye değer vermeyi de önemsemelidir. Özellikle, geleceği yaşayacak çocukların ilgisini arttırmak ve çevre kavramını derinleştirmek amacıyla onlara doğa ile temas ve onunla yaşam konusunda deneyim kazandırmanın önemli olduğu düşüncesine dayalı planların yapılması sağlanmalıdır.

Japonya bu dönemde ayrıca, 1997 tarihli “Çevre Etki Değerlendirmesi Kanunu”, 1998 tarihli “Belirli Elektrikli Ev Aletlerinin Geri Dönüşümü Kanunu”, 1999 tarihli “Dioxin’e (Dioksin) Karşı Özel Önlemlere dair Kanun” ve 2000 yılında da “Geri Dönüşüme Dayalı Toplum Oluşturmak için Temel Kanun” da dahil, altı adet yeni kanunu yürürlüğe koymuştur.

1995 yılında Biyolojik Çeşitlilik Hakkında Japonya Milli Stratejisi formüle edilmiş, 1996 yılında Çölleşmeyi Önleme Kongresi düzenlenmiş ve etkinliklerin çoğalması üzerine Çevre Ajansı, 2001 yılında Çevre Bakanlığına dönüştürülmüştür.

1990’lı yıllarda, çöp yakma makinelerinin çıkarttığı dioksinde oluşan kirlilik, toplumda önemli bir konu haline dönüşmüştür. Dioksin kanser hastalığına neden olarak bilinir ve son araştırmalar, hormonu bozan bir kimyasal olarak dioksinin tehlikesi üzerinde odaklanmıştır. 1999 yılında yürürlüğe giren Dioksin Karşı Özel Önlemlere dair Kanun ve “Dioksini Çıkarma Yönetmeliği”, hem sağlık

hem de çevre üzerindeki etkilerin izlenmesini ve hava kirliliğinin azaltılmasını amaçlayan hükümler içermektedir.

Tüm evrende olduğu gibi Japonya’da da, çevre sorunlarının başında katı atıkların azaltılması gelmektedir. Bu konuda gelişmiş ülkelerde, bireyler için paket öneriler hazırlanmış ve 3 grupta irdelenmiştir. Bunlar, “Azaltma” (**R**educe), “Yeniden Kullanım” (**R**e-use), “Geri Kazanım/ya da Geri Dönüşüm” (**R**e-cycle)dür. Bu 3 grubu simgeleyen İngilizce başlıkların ilk harfleri (R) olduğundan değinilen önerileri içeren uygulamaya **3R** adı verilmiştir. “Azaltma”, sadece zorunlu maddelerin satın alınması ve kullanılması; “Yeniden Kullanım”, maddelerin imkan olduğu kadar fazla kullanımı; “Geri Kazanım”, maddelerin tekrar ham madde olarak kullanımına dair önerileri simgelemektedir. Son zamanlarda 3R’ye bir dördüncüsü eklenmiştir. Bu da “Reddetmek” (**R**efuse)tir. Satın aldıktan sonra hemen atılacak madde/maddeleri içeren malların satın alınmaması önerilmektedir.

Japonya’da, değinilen **3R** uygulamasının ilkelerine dayalı bir “Yeşil Alışveriş Ağı Projesi” üretilmiştir. Kasım 1996 yılında başlatılan ve 2001’in Haziran ayında üzerinde bazı değişiklikler yapılan bu projenin amacı, insanların çevreye mümkün olduğu kadar zarar vermemeleri için alışverişte ve tüketimde yapılması gerekenleri anlatmaktır. Projenin Temel Kuralları, konuyu aydınlatacağı ve yararlı olacağı düşüncesiyle ekte açıklanmıştır. (Ek.3)

2000 yılından bugüne Japonya, toplu üretim, toplu tüketim ve yoğun atık yaratmaya dayalı bir toplumdan çevreye yük olmayan geri dönüşüme dayalı bir topluma geçişi geliştirmek için yasal bir çerçeve yaratmak amacıyla bir çok yeni kanun çıkarmış ve var olanları da gözden geçirmiştir. Geri dönüşüme dayalı bir toplum yaratmayı geliştirmeye yönelik temel düşünceleri içeren “Geri Dönüşüme Dayalı Bir Toplum Oluşturma Temel Kanunu”nu 2001 yılında yürürlüğe koymuştur. Bu Kanun, atık üretimini olanaklar ölçüsünde azaltmak ve dönüşebilen atıkları uygun biçimde atmak suretiyle doğal kaynak tüketimini kısıtlayan ve çevre üzerine olan yükü asgari düzeye indiren bir toplumu işaret etmektedir. Destekleyici kanunlar, atıkların atılması ve paketlenmesi, ev aletleri, gıda, inşaat malzemeleri ve otomobillerin geri dönüşümü de dahil bir çok alanı kapsamaktadır.

Sonuç olarak, hükümetin tüm çabalarına rağmen, Okajima'ya¹³ (1993) göre, Japonya'da çevre koruma hareketlerinin kolayca genişletilememesinin esas nedeni, Meiji Döneminden bu yana sürdürülen devlet politikalarıdır. Bu politikalar, Meiji Devriminden sonra Japonya'nın, Amerika ve Avrupa ülkelerinin yaşam standardına ulaşabilmesi için ordusunu güçlendirmeyi, Amerika ve Avrupa'dan ileri teknoloji ve makineleri alıp modern sanayii kurmayı ve kurulmuş sanayii korumayı ön planda tutmuştur. Eğitim politikası da aynı amaca yönelik yapılmıştır. Bu durumda çevreyi koruma tamamen unutulmuştur. İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasını kapsayan elli yıllık süre, kritik bir dönemi oluşturmuştur. Japon halkı, 1970 yılına kadar, İkinci Dünya Savaşında yediği darbenin çok kötü etkileri ve zararlarını “haftanın yedi günü çalış” sloganı ile durup dinlenmeden çalışarak gidermeyi başarabilmiştir. Bu nedenle, sivil hareket ya da refah hareket gibi gönüllü hareketlere vakit ayıramamıştır.

İkinci nedeni ise, uzun yıllardan beri devam eden “yaşam boyu istihdam” politikası gereği, bir kez işe giren işçi, eleman, memurun işverenden ayrılmasının çok zor oluşudur. Özellikle büyük şirketler, resmi kuruluşlar, sadece üniversite ya da liseden yeni mezun olanları işe almakta, bunun dışında işe girme olanağı çok sınırlı bulunmaktadır. İyi bir işe girmek için tanınmış üniversitelerden mezun ve uygulanan çok zor sınavlarda da başarılı olmak gerekmektedir.

Böyle bir istihdam sistemi içinde ticari amaçlı olmayan küçük örgütlerin büyümesi zordur. Çünkü, büyük şirketler, resmi kuruluşlar, geleceği parlak olan gençleri üniversiteden mezun olmadan önce kapışmakta ve bu yüzden para kaynağı kısıtlı olan sivil toplum kuruluşları, arzu etmelerine rağmen çok yetenekli elemanları güçlüklerle bulabilmekte veya bulamamaktadır. Oysa, sivil hareketin büyümesi için halkın çeşitli şekillerde işbirliği yaparak örgütlenmesi zorunludur. Ancak bu çalışma sistemi, değinilen işbirliğini ve örgütlenmeyi engellemektedir.

Devletin Temel Çevre Planı, “geri dönüşüm”, “çeşitli canlı varlıkların beraber yaşamı”, “katılım” ve “uluslararası çalışmalar”dan oluşan uzun vadeli dört hedefi içermektedir. Bu hedeflerin yönü ülkeyi ileriye götürebilecektir. Ancak, bu çalışmaların yeryüzü çevresini korumaya yönelik etkisi ise, ekonomik etkinlikler ile çevreyi koruma çabaları arasındaki dengenin tutulacağı yere göre büyük değişiklik

¹³ Okajima, N. “Toplum ve Çevre Eğitim”s.242

gösterir; diğer bir deyimle, sürdürülebilir kalkınmanın düzeyi, dengenin nasıl ve nereden tutulacağına bağlı bulunmaktadır. (Ubukata, 1997)

Japonya’da Çevre için Halk Eğitimi

Japonya’da çevre eğitimine gereksinim, ilk kez 1960’lı yılların ortalarında duyulmuştur. İlk adım, Minamata Hastalığının ve diğer hayati çevre sorunlarının baş gösterdiği 1965 yılında atılmış ve çevre eğitimi ilköğretim okullarında başlatılmıştır. Sonradan pek yeterli olmadığı anlaşılan bu eğitim, 1989 yılından itibaren, Eğitim Bakanlığınca ciddi bir şekilde ele alınarak ilköğretim okulların müfredatında yer alan sosyal eğitim dersleri içerisine monte edilmiştir.

Bu eğitimin amacı, insanlara çevreyi hissetmeyi ve algılamayı öğretmek; ayrıca, dünyadaki çevreye de zarar vermeden yaşamını sürdürebilmesi için gereken yetenek ve düşünceleri kazandırmaktır. İleriki yıllarda gittikçe yaygınlaşan çevre eğitimi bugün, okul eğitiminin her safhasında uygulamaya konulmuş ve ders süreleri ve içeriği, yeterli eğitimi vermeye yetecek ölçüde genişletilmiştir. Örneğin, altı yıllık ilköğretimde çevre eğitimi derslerinin toplam süresi yılda 950 saate ulaşmıştır.

Öte taraftan, okulda yapılan çevre eğitimi yanında, evde ve toplumda yer alan yaygın çevre eğitiminin önceki yıllardaki durumu da pek iç açıcı olmamıştır. Ancak, 1987 yılında başlatılan Kiyosato Çevre Eğitim Forumunun ateşlediği çevresel hareketler, bu konuda gelişmelere yol açmış; aile ve halk eğitimi, her yörenin kendine özgü özellikleri göz önünde tutularak sitemli ve planlı şekilde yapılmaya başlanmıştır.

Adı geçen Forumu, 1987 yılında, Yamanashi Eyaletinde yerleşik Koruma Derneği, “Çevre Eğitiminin Köklü Olması İçin Düşünelim” sloganı ile başlatmıştır. Böylece, sivil toplum, Çevre Ajansı, basın ve müze çalışanları ile öğretmenler gibi çeşitli kurumlara bağlı kişiler bir araya gelerek yapılan yoğun tartışmalar sonucu, beş yıllık bir program hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. İlk yılda doksan yedi kişi olan katılımcı sayısı her yıl gittikçe artarak üçüncü yıl içinde iki yüzü bulmuştur.

İlk ve ikinci yılın çalışmaları serbest, üçüncü yılınki ise konulara göre ayrılan tartışmaları içermiş, Kiyosato’daki toplantının dördüncü ve beşinci yıllarda

öngörülen çalışmalar için yetersiz kalması nedeniyle her ay Tokyo’da toplantı yapılması kararlaştırılmıştır. Beşinci yıl devam eden çalışmaların sonuçları, 1992 yılı Haziran ayında yayınlanan “Japon Tipi Çevre Eğitimi İçin Öneriler” adlı bir raporda yer almıştır.

Kiyosato Çevre Eğitimi Forumu’nda sonuç olarak, çevre eğitiminin çevre içinde yapılması ve bu eğitim sürecinde şehir tipi çevre eğitimi ile yeryüzü çevre sorunlarının da ele alınarak işlenmesi hedeflenmiştir. Önce, “çocuklar ve doğa”dan başlayıp “aile ve doğa”, “yetişkinler ve doğa” gibi doğa ile iyi yürütülen ilişkilerin çeşitli çevre sorunlarına ilgiyi arttıracığı ve sokaktaki insanı bile yeryüzün çevre ve insan etkinlikleri gibi zor konuları incelemeye yöneltebileceği vurgulanmıştır.

Çevre ve insan arasındaki ilişki konusuna çevreyi koruma açısından bakan Budizmin bakışının da, Japonya’da çevre için eğitim çalışması ile bağdaşan ve onu kolaylaştıran bir etken olduğu söylenebilir. Nitekim, biri Japon diğeri İngiliz olan ileri görüşlü iki bilim adamı İkedo ve Toynbee arasında yapılan diyalogda, İkedo’nun çevreyle ilgili olarak ifade ettiği şu düşünceleri, bu görüşümüzü desteklemektedir: :

Bir insan için kendi hayatını yaratıcı şekilde geliştirmek ancak doğal çevresiyle karşılıklı bir alışveriş ilişkisi çerçevesinde uyum içinde yaşamakla mümkündür. Bu yaklaşıma dayanarak Budizm, insanla doğa arasındaki ilişkinin bir karşıtlık değil karşılıklı bağımlılık olduğunu söyler. Bu ilişki *Esho Funi* terimiyle anlatılır.

Sho, bağımsız yaşam ögesi demek olan *Shoho*;e bu hayatın dayanağını sağlayan çevre demek olan *Eho* yerine kullanılmıştır. İnsan hayatı çevresini hem etkilediği hem de ona bağımlı olduğu için bu ikisi – *Esho* – ayrılmaz – *Funi*. İnsan ve çevresi iki ayrı ve zıt öge olarak görülürse, ne birini ne diğeri doğru perspektif içinde kavramak mümkün olmaz. Çevre sabit ve değişmez kalmak yerine, destek olduğu hayata göre değişir. Yalnız insan ve örneğin kuş için gerekli olan çevre farklı olmakla kalmaz, insanların bireysel özelliklerine göre de çevreleri değişir. Bu anlamda öznel beden ile çevre bölünmez bir bütündür. Budist düşünce, bu kavramı daha da ilerleterek, özne ve çevre arasındaki birliğin temelini kozmik hayat gücünde bulur. (Toynbee, A. ve İkedo, D., 1991, s.41)

Japonya’da Devlet Tarafından Yürütülen Çevre İçin Eğitim:

Japonya’da çevre için eğitim, merkezi olan iki kuruluş, Başbakanlığına bağlı Çevre Ajansı (2001’de Çevre Bakanlığı olmuştur) ve Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

Çevre Bakanlığının Planlama ve Koordinasyon Bölümüne bağlı “Çevre Koruma Etkinlikleri Uygulama Dairesi” ile Doğa Koruma Bürosuna bağlı “Doğa ile Temas Dairesi”, çevre eğitimi yapmak amacıyla kurulmuştur. (Okuda, 1994, Aktaran Ubukata 1997)

Her eyaletin (yerel hükümetin) çevre ile ilgili müdürlükleri ile eğitim komisyonları ortaklaşa çalışmaktadır.

Çevre Bakanlığı’nın Çalışmaları

Bu Dairedeki çalışmaların içeriği, “çocuklara yönelik çevre eğitiminin tamamlanması için kapsamlı araştırma” gibi temel hazırlık, bölgeye destek amacıyla “bölgesel çevre koruma vakfına” yardım fonu, yerel hükümetlerce çalışanlara kurslar, çevre eğitim bilgi sistemini kullanma, çevre ile temas, uygulama için ticaret merkezi, izleme ormanı, parkta gönüllü çalışanlar ve doğayı anlatabilen rehberler için kurs, doğada spor gibi etkinlikler ve halkın katılımını sağlayan dönüşümlü çalışmalar, “national trust” hareketlerinin yaygınlaştırılması, yaşamın atık suları hakkında dikkat çekme, yıldızları izleme, kaynak sularının korunmasına destek, yeryüzü çevre koruma vakfı tarafından sivil kuruluşlara destek çalışmaları yapılmıştır.

Çevre Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar arasında iki yayın da yer almaktadır. Bunlar; “Temel Çevre Planını Düşünelim” isimli B5 boyutunda, 8 sayfa renkli broşür ve çevreye duyarlı toplum yaratmak üzere “Hepimiz İçin Biraz Ekoloji Zamanı” adlı A4 boyutunda 21 sayfa renkli broşürlerdir.

Japon Çevre Derneği tarafından hazırlanıp yayılanmış olan bu iki broşürden; “Temel Çevre Planını Düşünelim” adlı broşürde kayıtlı olanın içeriği; Çevre Bakanlığı, Planlama ve Koordinasyon, Çevre Planlama Daire Başkanlığı; diğerinin

içeriği ise Çevre Bakanlığı, Çevre Koruma Etkinlikleri Dairesi tarafından kontrol edilmiştir. Öte taraftan ilk broşür liseli öğrencilere, yetişkinlere; diğeri ise, ilkokul, ortaokul öğrencileri ile ev hanımlarına yani geniş bir kitleye yönelik olup kolayca anlaşılabilir şekilde hazırlanmıştır.

İkinci broşürde (s.1–10), çevre sorunlarının acil durumu (hava, su kirliliği, Amazon Ormanları, yabani canlılar sayısının azalması, atıklar), çizgiler, fotoğraflar ve resimlerle anlatılmıştır. Çevre sorunları ve sebeplerinin tarihsel açıklamaları da (kişisel üretim ve kişisel tüketim döneminden bugünkü kitle üretimi, tüketimi ve atık dönemine kadar) yapılmakta; “Çevreye duyarlı toplum üzerinde düşünelim”, “Önce ev içinde düşünelim”, “Yakın çevrede düşünelim” ve “Toplum içinde düşünelim” konuları ile devam edip, “Çevre koruma hakkında siz hangi gruptasınız?” sorusu ile sona ermektedir. “Toplum İçinde Düşünelim” adlı Sonuç bölümünde, “Toplum içinde herkesin işbirliği yapması önemlidir” ifadesi yer alıyor. Devlet, yerel hükümetler, şirketler ve halktan oluşan dört organın üzerlerine düşen görevler teker teker sıralanıyor. Ayrıca, “Göreviniz De Var” bölümünde, çevreye duyarlı tüketici (kişisel), çevreye duyarlı şehir (gruba katılım), çevreye duyarlı arkadaşlık kurma (grup genişleme) tanımlanmakta ve sonunda “siz hangi gruptasınız?” sorusunu içeren kendi kendini değerlendirme testi ile gerçek yaşamımızda çevreye karşı davranışlar, düşünceler sorulmakta; cevaplarına göre, bireyler, sosyal tip, evcil tip ve karamsar tip olarak sınıflandırılmaktadır. Bu test, sosyo-ekonomik sistemin değişmesinin gerekli olduğunu düşünenleri, yeni fikir üretenleri, herkesin yaşam tarzını değiştirmesinin önemli olduğunu söyleyenleri, çevreyi hiç düşünmeden eğlenenleri göstermektedir.

Çocuk Ekoloji Kulübü

Çocuk Ekoloji Kulübü, yeryüzü çevresini koruma hareketine katılan çocukların sayısını arttırmak amacıyla Çevre Bakanlığı tarafından 1995 yılında kurulmuştur. Bugüne kadar tüm ülkede yaklaşık 2.500 adet kulüp, 3.800 civarında çocuğun katılımı ile çeşitli etkinlikler göstermektedir. Bir grup, 4 –5 ile 20 kişilik, ilk ve orta okullu çocuklardan oluşmakta; ayrıca, aradaki haberleşmeyi sağlayan yetişkinler de bulunmaktadır.

Bunlar etkin olarak çalışmaktadır. Tüm yurtdışı aynı içerikle verilen ekoloji kursunu bitirince yeryüzünün koruyucusu olarak tescil edilirler ve GLOBE'ye (Global Learning and Observations to benefit the Environment – Çevre için Küresel Öğrenme ve Gözlemler) katılmaları da mümkündür. Etkinlikler çeşitlidir. Örneğin, çöplerin incelenmesi, doğa ve insanın tarihsel araştırması, ev harcamalarında çevrenin dikkate alınması, oturduğu şehrin çevre raporunun yayınlanması, vb fikirler üretip, kendi aralarında bağımsız planlamalar yapmaları beklenmektedir. (Ubukata, 1997)

Ulusal Çevre Eğitimi Enstitüsü

Ulusal Çevre Eğitimi Enstitüsü, yönetim işleri ile resmi çevre kuruluşlarında çalışan personel için bir eğitim enstitüsü olarak kurulduğu Mart 1973 tarihinden beri, çevre işleriyle uğraşan çok sayıda merkezi ve yerel hükümet memuru için çevre yönetimi hakkında kurslar düzenlemektedir.

Enstitü, 2000 Mali Yılında, çevre yönetimiyle ilgili 18, politika oluşturmaya dair 15, uluslararası işbirliği ve laboratuvar çalışması konusunda 7 kurs düzenlemiştir. Bu kurslara toplam 1.380 kişi katılmıştır.

Enstitünün 1997 Mali yılında tamamlanmış bulunan Uluslararası İşbirliği Bölümü binası, güneş enerji üretim sistemleri gibi bir çok enerji koruma olanaklarını da içermektedir. Bu binada bugüne kadar toplam 31.000'i aşkın kişi eğitim kurslarını tamamlamıştır. Bunların %70'ini yerel hükümet, %20'ini de merkezi hükümet memurları; geri kalanını ise, kamu hizmeti gören şirket elemanları oluşturmaktadır. Bu Enstitü, yurtdışından gelen eğitilenlere de ev sahipliği yapmaktadır.

2001 Mali Yılında, bazı yeni eğitim kursları varolana eklenmiştir. 2001'de Çevre Yönetiminde 20 kurs, Laboratuvar çalışması konusunda 13 kurs, Uluslararası İşbirliği konusunda 8 kurs yapılmıştır. Bu kurslar, çevre yönetiminde en son gelişmeleri yansıtmaktadır.

Çevre Yönetimi Kursları

- Temel çevresel yönetim
- Bölgesel çevre, temel çevre planı
- Çevre eğitimi

- Doğal çevre
- Vahşi doğayı koruma
- Hava ve trafik çevresi
- Gürültü ve titreşimi önlemesi
- Su kalitesi çevresi
- Yer altı suları, toprak altı ve toprak korunması
- Kimyasalların yönetimi
- Çevre Bakanlığı personeli
- Yeni çevre Bakanlığı personelini eğitimi
- Doğayı koruma memurları (görevlileri)
- Atık ve Dönüşüm

Tahlil Laboratuvarları

- Teçhizat (donatım) analizi
- Hava kalitesi analizi
- Su kalitesi analizi
- Taciz edici koku analizi
- Belirlenmiş donatım analizi
- Çevresel çalışmalar
- Atık analizi
- VOC analizi

Uluslararası İşbirliği

- Küresel ısınma ölçümleri
- Deniz aşırı eğitimcilerin eğitimi
- Uluslararası çevresel işbirliğinin tanıtımı
- Uluslararası çevresel işbirliği eksperlerinin yetiştirilmesi
- Çevre konusunda uluslararası işbirliğindeki eksperler

Eğitim Bakanlığının Çalışmaları:

“Eğitim Resmi Raporu”nda Çevre İçin Eğitim

Eğitim Bakanlığına ait “Eğitim Resmi Raporu”nun (1995) 3. Bölümünde, ilk ve orta eğitimin daha iyi tamamlanması ve 6. Bölümünde, sosyal eğitimin yeni gelişmeleri içermesi için çevre eğitimin yapılması zorunluluğu ve çalışma politikası tarif edilmiştir. Bunlar, ilk ve ortaokul eğitimi içerisindeki çevre eğitimi çalışması ve uygulaması hakkında öğretmenler için hazırlanmış el kitabı, orta ve lise öğrencileri için yayın, ilkokul öğrencileri için yayın, örnekler hazırlanması ve dağıtılması, çevre eğitimi yapan pilot okullar ile şehir, kasaba, köylerin de tayin edilmesi, ulusal çevre eğitimi sergisinin açılması, çevre eğitimiyle görevli öğretmenler için kurslar düzenlenmesi, çevre için yeryüzü öğrenim ve gözlem programı (GLOBE) hazırlanması, pilot okulların tayin edilmesi vb. çalışmalarını içermektedir.

Altı yıllık ilköğretimde yılda toplam 950 saat, örneğin, 4. sınıf öğrencilerine, katı atık yönetimi hakkında 14 saat, çevre ile ilgili 10 saat ders verilmektedir. 5. sınıf öğrencileri ise, okul tarafından düzenlenen katı atık yönetimini, nehir ve ırmakların temizlenmesi gibi uygulamalı açık alan gezilerine katılarak öğrenmektedir.

Sosyal eğitim ise, yaşam boyu eğitimin ihtiyaçlarını karşılamak üzere öğrenme fırsatı, öğrenim hizmet ağının hazırlanması, öğrenim etkinliklerinin merkezi olan sosyal eğitim tesislerinin iyi hazırlanması, yüksek nitelikli liderlerin yetiştirilmesi vb. yapılanmaktadır. Sosyal eğitim liderleri için eğitim yöntem bilgisi olarak, “Çevre Eğitimi Yapılma Yöntemi” adlı ilk kitap, 1994 yılında hazırlanarak tüm eyalet, şehir, kasaba ve köylere dağıtılmıştır. Ayrıca, gençlere okul dışı etkinliklerinde yol gösterecek, doğa içinde uzun süre yaşamı içeren “Gençler İçin Doğa Deneyim Çalışma Projesi” de hazırlanmaktadır.

Eğitim Bakanlığın “Çevre Eğitimi Verme Yöntemi” kitabında (1996), çevre sorunları ve konforlu çevreyi yaratmak için “Herkesin, insan ve çevrenin ilişkisi hakkında kavram ve algısını derinleştirip, zengin doğa ve konforlu çevrenin önemini anlaması; çevreyi düşünerek yaşaması ve sorumlu davranması, çevre sorunlarına sebep olan sosyo-ekonomik sistemi ve bunun dayanağını öğrenmesi ve bu yapıyı çevreyi düşünerek değiştirmeye çaba göstermesi beklenmektedir” denilmiş ve çevre eğitiminin gerekli olduğu belirtilmiştir. Kitapta çevre eğitimi amacının, “çevre ve

çevre sorunlarına ilgi gösterme ve bilgilenme, insan etkinlikleri ve çevre ile ilişkilerine dair geniş kavram ve algılamayı; çevreyi korumayı düşünerek yapabileceği teknolojik hüneri, kararlılık gücünü, düşünceliliği edindirerek, daha iyi bir çevre yaratmak için etkinliklere etkin olarak bizzat katılıp, çevreye karşı sorumluluk alabilen insanı yaratmak” olduğu belirtiliyor.

Çevre eğitiminde (özellikle çocuklar, öğrenciler için) doğa ve yaşam deneyiminin yapılacağı dönem önem taşır. Ancak, çevre eğitimi, küçük çocukluktan yaşlılığa kadar, kademe kademe ve bir sistem içinde yapılmalıdır. Yaşam boyu eğitim ise, okul eğitimi, aile eğitimi ve sosyal eğitimin işbirliği ile yapılmalı ve devamlı olarak genişletilmelidir.

Sosyal Eğitim İle İlgili Çevre Eğitimi Çalışmaları:

Şehir, kasaba ve köylerde pilot çevre için eğitim

Pilot yerlerin tayin edilmesinin temel amacı; yeryüzü çevre sorunları, şehir yaşamı içindeki kirliliğin çözüme kavuşturulması, okullar, aileler ve bölge ile bir arada çevre eğitim çalışmalarını yapacak şehirler, kasabalar ve köyleri tayin edip somut çalışmalar ve araştırmalar yapmak suretiyle okuldaki çevre eğitimini iyileştirmek ve geliştirmektir.

Örnek: Akita Eyaleti¹⁴, Hachimoro Kasabası. Hachimori Kasabasında, uygulama yapan okullar, ilgili organizasyonlar, aileler ve bölgeden oluşan bir organizasyon kurulmuştur. Okul müdürleri, eğitim konseyi gibi kamusal ilgililer ile öğretmenler, öğrenci aileleri, çeşitli şirket ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan Çevre Eğitimi Çalışma Konseyi, ilgili kuruluşların katılımı ve işbirliği ile kurslar açıp, araştırmaya yardım, aydınlatma ve uygulama çalışmaları yapmaktadır. Merkez olarak kullanılan uygulama okullarında da aileler bölge ile işbirliği ve beraberlik içinde uygulamalar yapmaktadır.

Uygulama okullarında (üç ilkokul ile bir ortaokul), doğa deneyimi (gezi); okul dışı temizlik, tarım çalışmaları, somon balığı yavrularının nehre bırakması, herkese bir saksı; çiçek bahçesi; asit yağmuru izlenmesi; yurt içi kursu (çiftlikte

---

¹⁴ Bakınız: Ek 2 haritadaki 3

deneyim); fidan dikme vb çalışmalar yapılmaktadır. Okullar, aileler ve bölgesel işbirliğinin derinleştirilmesi için ise, kasaba içi tarihsel yerler gezisi, temiz kampüs, kasabada dağa tırmanış (doğa izleme) çalışmaları yapılır.

GLOBE- Çevre İçin Küresel Öğrenme ve Gözlemler (Global Learning and Observations to Benefit the Environment)

Bu, dünyamızda, 1997 yılı ocak ayı itibariyle 47 ülkedeki 3.000 okulun ilk ve orta bölümü öğrencileri, eğitimcileri ve bilim adamlarının işbirliği, araştırma ve inceleme yaparak algılamaları derinleştireceği, uluslararası çevre eğitimi ve bilimi ortak programıdır.

Bu program, 1994 yılında A.B.D. Başkan Yardımcısı Gola tarafından önerilmiştir. Programa katılan dünyadaki ilk ve orta okul öğrencileri, hava ısısını, toprağın içindeki su miktarını, çevre durumunu, ağaç yüksekliğini ve yaşayan canlıların çeşitlerini inceleyerek edinilen bilgileri internet ile A.B.D.deki Öğrenci Bilgi Arşivine e-mail ile yollamaktadır. Japonya'da Eğitim Bakanlığınca saptanmış 21 ortaokul, bu projeye katılmaktadır.

Japonya'da çevre eğitimi ile görevli iki devlet kuruluşu olan Eğitim Bakanlığı ve Çevre Bakanlığının çalışma alanları ve prensipleri hemen hemen aynı doğrultuda ve uyum içerisindedir.

Eğitim Bakanlığı'nın çevre eğitimine başlangıç noktasını, ülkeye egemen olan çevre kirliliğine karşı pişmanlık ve çevre eğitimi konulu uluslararası konferansların yarattığı olumlu sonuçlar oluşturmuştur. Eğitim Bakanlığı çalışmaları, Çevre Bakanlığı tarafından düzenlenerek yürürlüğe konulan Temel Çevre Planındaki amaç ve ilkeler ile bağdaşmış ve tamamıyla aynı paralelde olmuştur. Diğer bir deyimle çalışmalar, çevreye az yük veren ekonomik etkinliklerle sürdürülebilir kalkınma için halkın karar verme gücünü arttırmaya, katılımcıların hareket tarzını oluşturmaya yönelik olmuştur.

Devletin bu iki kanadının tam olarak işbirliği yapması ve aynı paralelde hareket etmesi ilgiyle karşılanmaktadır. Bu bağlamda en önemli farklılık ise Eğitim Bakanlığının okul eğitimini ön planda tutarak doğa sisteminin önemi ile çevre sorunlarının nedenini irdelemesine karşın; Çevre Bakanlığının çevreye karşı nazik

davranışları halka yönelik yaygınlaştırmayı ön planda tutmuş olmasıdır. (Ubukata 1997)

Eyaletler (Yerel Hükümetler) Tarafından Yürütülen Çevre için Halk Eğitimi

Aşağıda verilen çalışmalar, Japonya’da eyaletler tarafından yürütülen çevre için halk eğitiminin en iyi örnekleri olarak seçilmiştir.

İshikawa Eyaleti’nin Çevre Eğitimi Çalışmaları:

Ishikawa Eyaletinde okul öncesi eğitimden sosyal eğitime (halk eğitimine) kadar her evrede; küçük çocuklara, öğretmenlere ve tüm bölge halkına yönelik çok kapsamlı çevre eğitimi yapılmaktadır.

İshikawa Eyaleti, toplam 1.150.000 nüfuslu; 8 il, 27 kasaba ve 6 köyden oluşan ve Kanazawa Kalesi ile ün yapmış bir eyalet olup, kırk çeşitten fazla geleneksel el sanatına ev sahipliği yapmaktadır.¹⁵

1992 yılında İshikawa Eyaleti’nde yürütülen çevre için eğitim çalışmaları, okul öncesi eğitim, örgün eğitim, okul dışı eğitim ve sosyal eğitimden oluşan 4 kategoride yapılmıştır.

1. Okul Öncesi Eğitim

“Çevre Kukla Oyunu” adlı proje gereği, çevre korumaya ilgi çekmek amacıyla, anaokulu öğretmeni yetiştiren okulların işbirliği ile kolayca anlaşılacak bir konu seçilerek okul öncesi çocuklara yönelik olarak düzenlenen bir oyun, okul öncesi çocuklara gösterilmiştir.

Yakın çevreye ilgi duyan çocukların sayısını artırmak amacıyla, “Küçük Doğacı Yetiştirme” adı verilen proje uyarınca da, Eyaletteki tüm anaokulları öğrencilerine kara hindiba çiçeği araştırması yapılmıştır.

---

¹⁵ Kodansha, 1986, s.1168

2. Örgün Eğitim

“Çevre Eğitimi Araştırma Derneği” adı verilen projede ortaokul öğretmenlerine yönelik çevre eğitiminin algılanmasını derinleştirmek amacıyla Eyalet Eğitim Konseyi ve Bölge Eğitim Ofisinin işbirliğiyle çevre eğitimine ilişkin uygulamalar ve bilgi alışverişi yapılmıştır.

“Çevre Eğitim Ağını Kurma Çalışmaları” adlı proje ile öğretmenler arasında çevre eğitimi ağı oluşturulmuş; somut uygulamaların örneklerini biriktirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla çevre eğitimi ağı toplantıları ile çevre eğitimi uygulaması yapan atanmış 10 pilot okulda, Eyaletin Eğitim Konseyinin işbirliğiyle, açık alanda ve çevrede bazı deneme çalışmaları yapılmıştır.

Video ile konuyla ilgili bilgileri içeren yardımcı bir kitabın hazırlanması suretiyle öğrencilerin ilgisini çevreye çekmek amacıyla konusu “Doğa Güzelliği” olan bir video çekimi ve gerekli bilgileri içeren “Herkesin Çevresi” adlı yardımcı kitabın hazırlanmasına dair bir proje gereği Eyaletin Eğitim Konseyi ve Bölge Eğitim Ofisinin işbirliği ile yapılan çalışmalar sonucu hazırlanıp çoğaltılan videolar Eyaletin tüm ortaokullarına, yardımcı kitaplar da tüm ortaokul ikinci sınıf öğrencilerine dağıtılmıştır.

3. Okul Dışı Eğitim

“Çocuklar için Çevre Deneyimi Dershanesi” adlı proje gereği; kent, kasaba ve köylerdeki Eğitim Konseyi ve Sağlık ve Çevre Merkezlerinin işbirliğiyle okul dışında ayın etkinliklerinden biri olarak, çocukların yakın çevrede çevre deneyimi yaparak çevre korumayı daha fazla düşünmelerini sağlamak amacıyla, suda yaşayan canlıları ve ağaçların havayı temizleme işlevini deneme ve araştırma çalışmaları yapılmıştır.

“Yaz Tatilinde Çocuklar için Çevre Dershanesi” adlı proje uyarınca ise, yaz tatilinde düzenlenen oyunlar ile çocukların ilgisini çevre korumaya çekmek amacıyla kent, kasaba ve köylerde ilkökul öğrencilerine yönelik etkinlikler, örneğin, ekolojik yemek pişirme, açık alanda inceleme, vb çalışmalar yapılmıştır.

4. Sosyal Eğitim (Halk Eğitimi)

Eyalet Sanayi Sergi Salonu'nda 04.07.1992 ve 05.07.1992 tarihlerinde açılan "İshikawa Çevre Fuarı", Eyalet halkının yaşam ve çevre ile ilişkisine konumundaki algılarını derinleştirme ve yaşamlarını çevreye nazik davranarak sürdürmeleri için düşünme fırsatı vermek amacıyla, Çevre Koruma Kuruluşları ve şirketlerin işbirliğiyle düzenlenmiştir. "Yeryüzü ile Dostluğu Arttırmak" sloganı ile açılan bu Fuarın içeriğini, güneş enerjisi ile çalışan araba, geri dönüşümlü kullanım gibi konular oluşturmuştur.

"Ekolojik Yemek Pişirmeyi Yaygınlaştırma Projesi" çerçevesinde çevreye karşı nazik davranarak yemek pişirmeyi yaygınlaştırmak ve bilgilendirmek amacıyla, beslenme uzmanları ve Sağlık Merkezinde çalışanların işbirliğiyle, Ekolojik Yemek Pişirme kitabının hazırlanması ve Ekolojik Yemek Pişirme Kursunun düzenlenmesi için çalışmalar yapılmıştır.

"Ekolojik Yaşamı Yaygınlaştırma Projesi" ile, sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen konuyu yaygınlaştırma ve bilgilendirme çalışmalarına destek vermek amacıyla, konferanslara konuşmacı gönderme; kent, kasaba ve köylerde yapılan etkinliklere katılım; ekoloji ile ilgili video ödünç verme kütüphanesinin kurulması gibi çalışmalar yapılmıştır.

"Ekolojik Yaşamın Uygulanması Projesi" uyarınca, şirketlere dağıtılan not defterlerinin kullanılabilmesi için Ekolojik Yaşam broşürünün hazırlanması ve ekolojik yaşam için deneme turu düzenlenmesi çalışmaları yapılmıştır.

"Konforlu Çevre Yaratma Projesi"nde, konforlu çevre yaratmaya çalışan sivil toplum çalışmalarını desteklemeye ve hızlandırmaya yardım etme amacıyla, sivil toplum kuruluşları arasında bilgi alışverişini sağlama çalışması yapılmıştır.

Eyaletin sekiz bölgesinde tüm halka yönelik olarak düzenlenen "Yıldızları İzleme Projesi" ile, yıldızlar izlenirken hava kirliliğinin de incelenmesi ve çevre korumanın önemini, doğayı ve çevreyi algılamının derinleştirilmesi amaçlanmıştır.

Çevre Ayı'nda, çevreye ilgi çekmek için doğa izleme, dönüşümlü el sanatları dersi, çevre temizliği, fidan dikme, vb çalışmalar düzenlenmiştir.

“Geri Dönüşümlü Kullanmayı Yaygınlaştırma Projesi”nde, Geri Dönüşümlü Kullanma Teftiş Konseyi’ nin işbirliğiyle ve kaynakların geri dönüşümlü kullanımını yaygınlaştırıp aydınlatma amacıyla, geri dönüşümlü eşyalar satan dükkanlara logo ve bu mallara “geri dönüşümlü etiket” verilmiş; geri dönüşümlü kullanıma yönelik afişler hazırlanmıştır.

“10.000 Doğacı Yetiştirme Projesi” kapsamında ise aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır.

- Doğa İzleme Ders Kitabı: Hakusan Dağı’na giden dağcıların Hakusan Milli Parkı’nın doğal güzelliğini algılamalarına yardımcı olmak ve onlara doğaya karşı nazik olmayı öğretmek,
- Doğa Korunması Yaygınlaştırma Dergisinin Dağıtımı: Doğayı korumaya ilgi çekmek için konuyla ilgili kitapları okul ve kütüphanelere göndermek,
- Doğacı Not Defterini hazırlamak,
- Doğayı Tanımlama Çalışmaları: Eyaletin her yerinde doğayı tanımlama ve doğa inceleme etkinliklerinde bulunmak; çevredeki doğayı izleme ile doğayı yeniden keşfetmek,
- Gezegen uzman doğacı tarafından verilen dersler; uzman doğacıları, yabanıl kuşları izlemeye, konferanslara, çeşitli doğa dershanelerine konuşmacı olarak göndermek, (Shakai to Kankyo Kyoiku:Toplum ve Çevre Eğitimi, 1993, s.74)

Saitama Eyaleti Eğitim Konseyi Tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi:

Saitama Eyaleti¹⁶, 5.900.000 nüfuslu (Japonya’nın beşinci büyük eyaleti) olup; 39 il, 40 kasaba ve 13 köyden oluşur. Eyaletin 1960’lı yıllarda 2.400.000 olan nüfusu, daha çok Tokyo’da çalışanların göçü ile 1965 yılında %24, 1990 yılında ise %28 oranında artmıştır. Böylece, Japonya’da nüfusu en hızlı artan eyalet unvanını almıştır.¹⁷

¹⁶ Bakınız Ek 2 haritadaki 11

¹⁷ Kodansha, 1986, s.1179

“Doğa Gözü” (Natural Eye) adlı, Saitama Eyaleti Canlıları Koruma Derneği Haber Dergisinin Dağıtım Projesi uyarınca, anılan Dernek tarafından ilk ve ortaokul öğretmenlerine yönelik “Doğa Gözü” isimli doğayı koruma haber dergisi (B5 boyutlu, renkli baskı, 8 sayfalı, 40.000 tirajlı olarak) yayınlanmış ve Eyaletin tüm ilk ve ortaokul öğretmenlerine ücretsiz olarak dağıtılmıştır.

Bu derginin dağıtım amacı, Eyaletteki ilk ve ortaokul öğretmenlerinin doğayı korumaya yönelik düşüncelerini genişletmek ve çocukların doğayı koruma eğitimine katkıda bulunmaktır. Bu dergide, küresel çevre sorunlarından, tüm Japonya ve Eyaletteki çevre sorunlarına kadar her durumda kolay anlaşılabilir şekilde doğa koruma hakkında bilgiler yer almaktadır. Örneğin, gündemde olan çevre sorunları, eko sistemin temel bilgileri ve okul bahçesinde denenebilecek doğa izleme gibi konular ele alınmıştır. Özellikle, somut çevre sorunları hakkında, sadece çevre koruma açısından değil, çevre sorunu yaratanlar tarafından da açıklama fırsatı verilmesine ve tarafsızlığa özen gösterilmiştir. (Toplum ve Çevre Eğitimi, 1993)

Nara Eyaleti, Yaşam Çevre Dairesi, Çevre Politika Bölümü, Yeryüzü Çevre Grubu tarafından yürütülen Çevre Danışmanlığı:

Çevre Danışmanlığının amacı, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilecek toplumu oluşturmak için Eyalette yerleşik her bireyin çevre korumaya yönelik çabalarına yardımcı olmaktır. Bu çabanın önemsenmesi nedeniyle, halkın ve işletmecilerin kendi arzularıyla düzenlediği konferanslara, kurslara, bölgesel etkinliklere, vb eğitim etkinliklerine çevre konusunda uzmanlaşmış bir danışman okutman olarak gönderilerek çevre koruma düşüncelerinin yaygınlaştırılması ve çevre koruma etkinliklerine yardımcı olunması amaçlanmıştır.

“Her Yerde Eko Dersleri” adı verilen bu programda, asgari 20 katılımcı olması koşuluyla, Nara Eyaleti’ndeki ¹⁸ okullarda, okulun veli toplantılarında, işletmecilerin, kadınların ve çocukların düzenledikleri toplantılarda çevre koruma ile ilgili öğrenmeye yer verilmekte ve istenilen öğrenme konusuna göre uygun uzman gönderilmektedir. Okutmanlık (eyaletin elemanları hariç) gönüllü olarak yapılmakta; ancak okutmanın ulaşım masrafları eyalet tarafından, diğer masrafları ise (salon

---

¹⁸ Bakınız Ek 2 haritadaki 25

kirası gibi) düzenleyici tarafından karşılamaktadır. Toplantı ya da konferansın düzenleneceği günün asgari 30 gün öncesinden yapılacak bir başvuru ile bildirilmesi gerekmekte ve atanacak uygun bir çevre danışmanı toplantıya gönderilmektedir.

Altı kişiden oluşan çevre danışmanlarından dördü üniversite profesörü, diğer ikisi özel sektör çalışanıdır. Dersler, danışmanların uzmanlık alanlarıyla ilgili konuları içermektedir. Konulara örnek olarak; “Kadın ve Yeryüzü Çevre Sorunları”, “Çevre, Gelişme ve Kadın”, “Bölgedeki Çevre Eğitimi”, “Turizmin Gelişmesi ve Çevre Eğitimi”, “Kentin Yapılanması ve Çevre Eğitimi”, “Halkın Katılımı ve Kentin Yapılanması”, “Çiçek, Yeşil ve Kentin Yapılanması”, “Kentte Yeşil”, “Yeşil Ağ Kentleri”, “Kadının Yaşamı ve Mutfak”, “Kültür Mirasının Korunması”, “Bölgede Uygun Doğal Enerji”, “Çevreye Duyarlı Toplumu Yaratmak - Yeşil Tüketici Olalım”, “Eğlenerek Kazançlı Az Enerji Tüketimi” başlıkları verilebilir. (www.eco.pref.nara.jp/adviser/index.html) 26.12.2004.

Japonya’da Belediyeler Tarafından Yürütülen Çevre için Halk Eğitimi

Japonya’da belediyeler tarafından yapılan çevre için halk eğitimi çalışmaları değişik yöntemlerle yürütülmektedir. Bunlar;

- Doğrudan Belediye tarafından yapılan,
- Belediyenin öncülüğünde kamu kuruluşları ile ortaklaşa yürütülen,
- Belediye ile diğer kamu kuruluşlarının (örneğin okulların) işbirliği ile yapılan,
- Belediye ile bölgedeki çevre koruma örgütleri gibi özel sektöre mensup kuruluşların işbirliği ile yapılan çalışmalar olarak sınıflandırılabilir.

Kobe Büyükşehir Belediyesi’nin Çalışmaları

Çevre Üniversitesi

Kobe Büyükşehir Belediyesi, Çevre Bilgi Dairesi, Çevre Eğitim Bölümü tarafından yönetilen Kobe Çevre Üniversitesi ve Liderlik Kursu, doğrudan belediye tarafından yürütülen halk eğitimi çalışmasına iyi bir örnektir. Çevre Üniversitesi, Kobe Kenti’nin tüm halkına açık olup, yereldeki çevre sorunlarından yerküreninkilere kadar uzanan çeşitli konuları, gezileri ve grup tartışmalarını içermektedir. Liderlik Kursu, Çevre Üniversitesinden mezun olanlara, bölgede çevre ile ilgili liderlik yapmak ve gönüllü olarak çalışabilmek için gerekli bilgileri vermek ve tekniğini öğretmek amacı ile düzenlenmiştir. Çevre Üniversitesine kıyasla bu kursta günlük yaşamdaki konular daha fazla işlenmekte ve tartışmalar yer almaktadır. Bu Kursu bitirenler, istekli iseler, çevre izleyicisi olarak çalışabilmekte veya Çevre İnsan Kütüphanesine kaydolup Kentte yapılan “Doğayı İzleme” gibi etkinliklere Lider olarak gönderilmektedir. Her iki proje de sistematik biçimde yönetilmekte;. çevre konulu seminerler ile birlikte, çevre monitörlüğü ve liderlik gönüllülerinin eğitimi de yapılmaktadır.

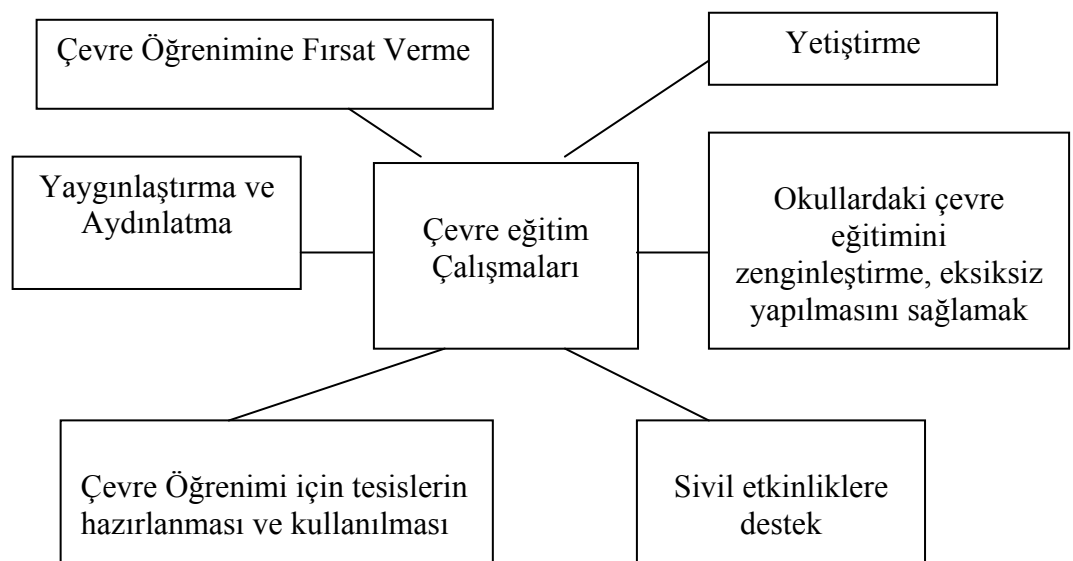
1.5 milyon nüfuslu Kobe Kenti, çevre için eğitime büyük çaba harcamış ve başarıya da ulaşmıştır. İlk olarak, 1972 yılında sanayileşmeden kaynaklanan hava kirliliğini kontrol etmek üzere kirlilik sınırını kararlaştıran Çevre Koruma Kent

Yasasını çıkartmış ve bu yasaya dayanarak eski temiz çevrenin geri getirilmesi için harcanan yoğun çabalar sonucu, kentin su ve hava kalitesinde kayda değer ölçüde iyileşmeler izlenmiştir.

Kobe Kenti, küresel çevre sorunları ile beraber, kentin ticari etkinlikleri ve kenttaşların günlük yaşamından kaynaklanan çevre sorunlarını karşılayabilmek amacı ile Çevre Koruma Kent Yasasını 1994 yılında yenilemiştir. Bu yeni Kent Yasası, hedefinin “günümüzün ve geleceğin kent sakinleri için huzurlu ve hoş bir çevreyi kazanmak” olduğunu, ilan etmiştir. Ayrıca, 1996 yılında Çevre Koruma Nazım Planı hazırlanmış ve bu planda öngörülenlerin 2010 yılına kadar tamamlanması da hedeflenmiştir.

Öte taraftan, Kobe Kenti, çevreye zarar vermeyi engellemek için önlem almak isteyen kenttaş ve işadamlarına kredi imkanı da sunmaktadır. Bu sistem, küçük ve orta ölçekli işletmelere, sanayi atıklarından kurtulma ve kirlenmeyi önleme kolaylıklarını tesis etmek veya var olanları geliştirmek için zorunlu fonları elde etme olanağını yaratmaktadır. Kobe Kenti, ayrıca, küresel çevreyi korumaya dair ve ekolojiye ait temel araçlar ve araştırmayı tanıtanlara mali olanaklar da sağlamaktadır. (www.city.kobe.jp/cityoffice/17/020/environment.htm, 31.10.2004)

Çevre Eğitim Çalışmaları: Çevre ile ilgilenenlere, bilgi edinme ve tekniği öğrenme fırsatı vererek, halk, esnaf ve kamu idaresinin işbirliği ile çevreyi korumaya yönelik bir kent inşa edilmesi amaçlanmıştır. Belediyenin çalışma şeması şöyledir.

Bu sistem içinde, Çevre Eğitim Bölümü şu çalışmalara yoğunlaşmıştır: Çevreye ait bilgileri geniş kapsamda aktarıp, çevreciler yetiştirmek; okullarla işbirliği yaparak çevre eğitimi çalışmalarını ilerletmek; çocukların çevre etkinliklerine destek vermek; yeryüzüne nazik davranış içinde yaşamayı düşünmek; çevreyi koruyarak çevre ile temas kurmak; çöpler için saptanmış kuralara uymak ve çöpleri azaltmak.

Kobe Belediyesi, aşağıda belirtilen sorunların çözümü için, kent yapısı ve halkın yaşamı da dahil, tüm kent etkinliklerinin çevreye nazik bir duruma getirilmesini gerekli görmüş ve önüne şu hedefi koymuştur: “Çocuklarımız ve torunlarımıza konforlu Kobe’yi güzel yeryüzüyü devretmek için herkesin çevre sorunlarını algılayarak çevreyi nazik bir biçimde yaşaması gerekmektedir.

Kobe Büyükkent Belediyesinin Çevre Bölümünün çevre için eğitim programlarından biri olarak “Kobe Çevre Üniversitesi”, 1991 yılından beri her yıl çevre eğitim derslerini halk için düzenlenmektedir. Bugüne kadar bu Üniversiteden mezun olanların sayısı 800’ü aşmıştır. Ayrıca, anılan Üniversitede 1997 yılından beri atölye çalışmaları (workshop) şeklinde dersler devam etmektedir.

Rektörü, Kobe Büyükkent Belediye Başkanı: (Sachitoshi Sasayama) olan üniversinin katılımcıları, Kobe halkı ve 18 yaşından büyük olup Kobe’de çalışan herkeştir. Başvurular, posta ile yapılmakta; ücreti 2.000 Yen (takriben US\$16.60) olan toplam altı dersten dördüne katılanlara Bitirme Belgesi verilmektedir. Tek derse katılmak da mümkündür ve tek derse katılım ücreti 500 Yendir. Dördüncü. ders ücretsizdir. Derslerin konuları, yakın çevrenin sorunlarından yeryüzünün çevre sorunlarına kadar geniş kapsamlıdır ve katılım 300 kişiyle sınırlandırılmıştır. Dersler, Cumartesi günü saat ikiden dörte kadar, beş kez Oji Hayvanat Bahçesindeki Salonda, bir kez de Kobe Ekolojik Halk Festivaline katılarak yapılmaktadır.

Çocukları ile birlikte gelen katılımcıların çocukları ders süresinde ayrı bir çocuk odasında, hayvanlar alemiyle ilgili bir videoyu seyredebilirler. Video filmi, anaokulu son sınıfı ile ilkokulun 3. sınıf öğrencilerine uygun olarak hazırlanmıştır.

Kobe Çevre Üniversitesi Çevre Uygulama Kursu: Kobe Büyükkent Belediyesi, Çevre Bölümü tarafından düzenlenen ve Kobe Eğitim Konseyi’nce desteklenen

Program Örneği: 2000 Yılı Programı

18-10-2000 Çarşamba 18.30-20.30	Yöneltme (Yeni bir çevreye alıştırma programı)	Ders başlamadan önce alıştırma programı
24-10-2000 Salı 18.30-20.30	Çalışma	Kolayca yapılabilen bir çalışmayla yaşamımızın gözden geçirme
24-10-2000 Pazar 10.00-17.00	Programı deneme	Deneme ile çevre öğrenim programını öğrenmek
31-10-2000 Salı 18.30-20.30	Programı hazırlanma (1)	Sorunları ortaya koyup programın konusunu seçmek
07-11-2000 Salı 18.30-20.30	Programı hazırlanma (2)	Konu ile ilgili somut planları yapmak
21-11-2000 Salı 18.30-20.30	Ortak açıklama (geçici rapor)	Geçici raporları ortaya koyarak değerlendirme yapmak
08-12-2000 Cuma 18.30-20.30	Programı hazırlanma (3)	Geçici raporunda
19-12-2000 Salı 18.30-20.30	Programı hazırlanma (4)	Program içeriğın uygulanmasına kadar
16-01-2001 Salı 18.30-20.30	Uygulanacak programının seçilmesi	Son açıklamayı takiben ders alan öğrenciler tarafından sunulan programlardan ikisinin seçilmesi
	Hazırlık süresi	Geçici programa göre proje hazırlanması
10-03-2001 Cumartesi saati belirli değil	Uygulama 1	Seçilmiş programlardan ilkini uygulamaya almak
07-04-2001 Cumartesi saati belirli değil	Uygulama 2	Diğer programı uygulamaya almak
17-04-2001 Salı 18.30-20.30	Değerlendirme	Tüm dersi gözden geçirip değerlendirme yapmak

bu kursa katılım ise 25 kişi ile sınırlandırılmıştır. Merkez Plaza Batı Binası, Konferans Salonunda yapılan çalışmalar proje ekip sistemi ile yürütüldüğü için tüm derslere katılmak şarttır. On ve onbirinci dersteki uygulamalar tatil günlerinde düzenlenmektedir. Derslerin durumuna göre uygun zamanda bir araya gelmek zorunluluğu vardır.

Kobe Çevre Üniversitesinin uygulama derslerine katılanların hazırladığı çevre öğrenim programları:

Kobe Büyükkent Belediyesi, Çevre Bölümü, çevre korumasında çalışmak isteyen halka destek vermek amacıyla, 1997 yılında, Kobe Çevre Üniversitesinin uygulama kurslarını başlatmıştır.

Atölye çalışmaları ile yürütülen bu kursta, ortak anlaşma sistemi öğretilmekte; çocuklara yönelik çevre öğrenme programını geliştirme çalışmaları yapılmakta ve üretilen programlar çocuklara uygulanmaktadır. Böylelikle çevre gönüllü çalışmaları için gereken planın hazırlanması ve yönetimi için gerekli bilgi ve tekniğin öğretilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca, uygulama kursunun mezunları tarafından kurulan “Ekolojik Koruyucular” grubu ile birlikte “Anababa ve Çocuklar Yan Yana Çevre Dershanesi” grubu planlanmakta ve yürütülmektedir. Aşağıdaki çalışmalar, Kobe Çevre Üniversitesinin uygulama derslerine katılanların hazırladığı çevre öğrenim programlarının örnekleridir:

Sokağı İnceleme Çocuk Grubu (Uygulama Tarihi: 19 Ağustos 1999)

Bu düzenlemeyle, tekrar keşfedilmesi hedeflenen şehrin bir köşesinde, çocukların böcekler, çiçekler gibi doğayı izlemesi; ilginç, değişik ve çevreye zararlı olanların keşfedilmesi ve böylece yakın çevreyi tanıma ve bu konuda bilinçli olma fırsatının yaratılması amaçlanmıştır. Etkinliğin stratejisi; normal yaşamda “çevreye” duyarlı olmayan çocuklarla kentte inceleme yapıp, yakın çevreyi yeniden keşfetmelerini sağlamaktır. Çalışmalar, sırasıyla şu yöntemlerle yürütülmüştür:

Kısa Tiyatro Oyunu: Şehri iyi inceleyen ve yeterince incelemeyenler arasında geçen bir komik tiyatro oyunu sergilendikten sonra, bu oyun hakkında seyircilere ne düşündüklerini sorarak, programın amacı açıklanır.

Stratejik Toplantı: “Çiçek”, “ilginç böcek”, “büyük ağaç”, “gürültülü yer”, “güzel renk”, “yaz ayını gösteren yer”, vb 12 çeşit kartı bir masa üzerinde sergileyerek istedikleri araştırma konusu çocuklara seçtirilir.

Şehri Keşfetme: Çocuklara, her grup için ayrı özel inceleme defteri, inceleme sırasında kullanmaları için gerekli böcek yakalama ağı ve kafesi, metre, gürültü ölçęği gibi aletler verilerek, önceden belirtilmiş yerlerde inceleme yaptırılır. Bu arada çocuklar, polaroid kamera ile fotoğraf çekme olanağını da bulurlar.

Sonuç: Çocuklar kabaca çizilmiş bir harita üzerine fotoğrafları yapıştırır, resim çizer, fikirlerini yazarak bir “Ekolojik Harita” çıkarırlar. Gösteri olarak “Seçimini yapmış olduğu Kart” üzerinde yazılı olan konuyu seçerler.

Bu çalışma sonrasında yetişkinler çocukların gövdesi 2 metreden geniş olan “büyük ağaç”, “ağustos böceğinin kozası”, “kuş yuvası” gibi ilginç şeyleri bulmuş olmalarını “çocukların yakın çevremizde bu kadar çeşitli ilginç şeyleri keşfedebileceklerini kesinlikle düşünemezdik” diyerek şaşkınlıklarını ifade etmişlerdir.

İsrafları Saptama ve İnceleme Grubu (Uygulama Tarihi: 7 Mart, 1999)

Yaşamımızda çeşitli vasıtalarda edinilen çevre ile ilgili bilgilerden de yararlanılmadığı görülmektedir. Bu programın amacı, çocukları yapılan israfları düşünmeye ve gerçek yaşamdaki düşünce tarzını kontrole yönlendirilmiştir.

Çalışmanın stratejisi, çocukların sokağa çıkarak “israflar” ve “israflara karşı önlemler” gibi konularda röportaj yaptıktan sonra edinilen bilgilere dayanarak neler yapabileceği konusunda fikir alışverişi yapmalarınıdır. Bu arada çocuklar, israf konusu eşyalar için “Bir gün sende atılacaksın” sözleriyle etki altında bırakılmaktadır. Çalışmanın yöntemi şöyledir:

Kısa Tiyatro Oyunu: İlkokula gidecek Maru adlı çocuk için yeni bir okul çantası satın alınmalı mı, yoksa ablasının okul çantasını mı kullanmalı? konulu bu kısa tiyatro oyununun amacı, çocukları “israfları” düşünmeye yönlendirmektir.

İsraf Bingo Oyunu: Gruplar 13 kolonluk bingo kağıdına israf diye düşündüğü şeyleri yazdıktan sonra, her grup açıklama yapar ve aynı konulara yuvarlak işareti koyar. Bu işlem bingo oluncaya kadar devam eder. Ayrıca, oyun sonrası israfın nasıl önlenebileceği de düşünülür.

Röportaj için Hazırlık: Sokağa çıkıp röportaj yapmadan önce kendi aralarında rol değiştirerek “cevap vermeyenlere” ve “huysuzluk yapanlara” karşı nasıl davranacaklarını prova ederler.

Sokakta Röportaj: Bu röportajda halka, “israf” sözcüğünü duyduklarında akıllarına neler geldiği ve israfı önlemek için neler düşünüldüğü sorulur.

Sonuç: Röportajın sonucuna göre başarılı olanlara, örneğin, “Hep Birlikte Yapalım” veya “İlginç” diye adlandırılan ödüller verilir ve herkes kendi düşüncelerini açıklar.

İgawa (İ Nehri) Çocuk İnceleme Grubu (Uygulama Tarihi: 13 Mart, 1999)

Dağlardan nehre ve denize ulaşan suların akışı, su dönüşümü, su kenarındaki canlılar, yaşam ile su ilişkilerini konu alan bu program, suları kirletmemek, canlıları yaşatabilmek için yapabileceğimiz şeyler hakkında çocukları düşündürmek amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmanın stratejisi, Batı bölgesindeki İ Nehrinin kıyısında suyun akışına karşı yürüyerek nehrin çevresinde inceleme yapmak ve sonunda bir “Harita” çıkartmak, böylelikle insan ve doğa ilişkisini öğrenmektir. Yöntemi şöyledir:

Kısa Tiyatro Oyunu: Yüksek zil sesi ile sahne birden bire kararır ve gür bir ses “Nehri kim kirletti?” diye sorar. Bu soruyu bir emir olarak algılayan çocuk grubu, İ Nehrini incelemeye gider. Bu tiyatro oyununun amacı, çocukların program konusunu kavramalarını sağlamaktır.

Alan Çalışması: “İnsanlar nehri tahrip ediyor” olgusu bir resim ile ifade edilmekte, keşfettikleri şeyler diğerlerine aktarılmakta ve üzerinde konuşulmakta, Tamatsu’dan İ Nehrine kadar nehir kıyısında yürüyüş yapılmakta ve çevredeki canlılar incelenmektedir.

Sonuç: Elde edilen bulgular nehir resminin üzerine kaydedilir, amaç “İ Nehri Doğa Haritasını” tamamlamaktır. Ayrıca, özel katılımcı olarak “İ Nehrini Sevenler Derneği Başkanı”, derneğin yapmış olduğu çalışmaların içeriğini anlatır ve çocuklar tarafından yapılan incelemelerle ortaya atılan düşüncelerin değerlendirmesini yapar.

“Bunu Gerçekten İstemiyor musun?” (Uygulama Tarihi: 8 Mart 1998)

Başlıklı çalışmanın amacı, çocukların, sahip oldukları malların değerini bilmeleri ve sağlıklı alışveriş yapabilmeleri için “gerçekten ihtiyaç var mı?” sorusunu akla getirme alışkanlığı edinmelerini, ayrıca “kendi ihtiyacı olmasa bile başka şekilde kullanılabileceği” düşüncesini benimsemelerini sağlamaktır.

Çalışmanın stratejisi, çocukların, kullanmadıkları kitaplarını, oyuncaklarını bir araya getirerek serbest bir pazar açmalarını sağlamak ve sahip oldukları malların değerini anlatmaktır.

Kısa Tiyatro Oyunu: sahip olduğu eşyaların değerini bilmeyen ve değerini düşünmeden eşyalarını atan çocuklara, bu çocuk oyununun sonunda, getirdikleri eşyaların “Niçin alındığı” “Neden atılacağı?” gibi gerekçeler “Eşyalarının Tanıtım Listesi” ne yazılır.

Dükkan Açma: Dükkan levhası hazırlanır, eşyaların fiyatları saptanır. (Bu programda geçerli para birimi “Eko”dur.)

Serbest Pazar: Satın alan kişi “niçin satın aldığını” kağıda yazar.

Sonuç: Her gurup, satılamayan eşyaların satılmama nedenini, satılanların ise niçin satın alındığını açıklar. Çöplerinin çekilmiş fotoğrafları gösterilir. Dönüşümlü kullanma, azaltma ve tekrar kullanma hakkında açıklamalar yapılır. Arzu edilen bir şeyi (eşyayı) satın alma veya almama, ayrıca hemen mi yoksa sonra mı satın alma gibi her durumda mutlu mu, yoksa mutsuz mu olunacağı hususu irdelenmekte ve eşyaları iyi düşündükten sonra satın alma gereği öğretilmektedir.

Hazır Yemeği İnceleme Grubu

Çocukların, sevdiği hazır yemeklerin iyi ve kötü taraflarını araştırarak, bunların sağlığa ve çevreye karşı etkilerine olan ilgi ve algılamalarını yükseltmek ve hazır yemekler ile bugünkü yaşam tarzı ve tüketim eğilimi hakkında düşüncelerini sağlamaktır.

Çalışmanın stratejisi, çocukların her zaman kullandığımız hazır yemekleri satan yerlerin durumunu kendi gözleri ile görmesini sağlamak; ucuz, lezzetli, temiz, olması gereken hazır yemekleri satan şarküteriler ile çevre sorunlarını birlikte düşünmektir. Bunun için izlenen yöntem şudur:

Kısa Tiyatro Oyunu (Skeç): Şarküterilerde her zaman karşılaşılan olayları, manzaraları incelemek ve saptamak için not defteri dağıtılır.

Anket Sorularının Hazırlanması: Çocuklara “Hazır yemekler hakkında ne düşünüyorsunuz.?” sorusu yöneltilir, şarküterilere bu konuda soru sormaları için her guruba göre sorular düşünülür.

Şarküterileri Ziyaret: Ayrı ayrı gruplar halinde şarküteriler ziyaret edilip, dükkan sahipleri ile röportaj yapılır ve hamburgerler pişirilirken izlenir.

Bu çalışma sonrasında, örneğin, kullanım sonrası atılan kapları kullanma nedeninin deterjan ve su tasarrufu ile personele daha az ücret ödenmesi olduğu, ancak kağıttan yapılan bardak yerine cam bardak kullanımının çöp miktarını azalttığı, eski yağlar dönüşümlü kullanılarak sabun üretildiği anlaşılmıştır. (www.city.kobe.jp/cityoffice/24/kyouiku/job1/index.html#daigaku)

Kobe Ekolojik Halk Kulübü Bağlantı Ağı

Kobe Büyükşehir Belediyesi Çevre Bölümü, ayrıca, bireyler ile gruplar arasında bağlantı ağı kurarak, özellikle çevreye ait bilgilerin aktarılması, bilgi alışverişi yapılması suretiyle etkinlikleri çoğaltmaya ya da aynı amaca hizmet edecek “Ekolojik Halk Kulübü”nün, çevre ile ilgili bir halk zinciri oluşturmaya çalışmaktadır.

Ekolojik Halk Kulübü, her hangi bir şekilde çevreye iyilik yapanları; çevreye ilgi duymakla birlikte ne yapmak gerektiğini bilmeyenleri; bölgedeki geri dönüşüm hareketlerine katılanları; çevreye nazik davranma konusunda düşünenleri; doğayı sevenleri; Çocuk Ekolojik Kulübü’nü destekleyenleri ve ekolojik yemek pişirmeyi becerenleri bünyesinde barındıran bir kuruluştur

Kulübe kaydolun üyeler, Kulüp Dergisi; üyelere yılda dört kez gönderilen ve bilgi alışverişi sayfasında “örnek çalışmalar” gibi başlıklar altında çevre koruma etkinlikleriyle ilgili faydalı bilgiler yer alan “Kobe Çevre Mektubu” adlı ekolojik dergi; Belediye Binasında bulunan ve çevre ölçü aletleri, dürbün, çevre ile ilgili video ve kitapların ödünç olarak alınabildiği Çevre Öğrenim Odası’nın kullanımı gibi olanaklardan yararlanır:

Ayrıca, danışman olarak kayıt olanların, konuşmacı olarak okullara veya guruplara kendi çalışmalarını anlatabildikleri bir “danışmanlık sistemi” de vardır.

Kayıt ücrete tabi değildir. Kobe kentinde oturanlar, çalışanlar, okul öğrencileri, 16 yaştan büyük herkes kaydolabilir. Ortaokul öğrencilerinden küçük yaşta olanlar, Çocuk Ekolojik Kulübüne de katılabilirler.

Kobe Çocuk Ekolojik Kulübü

“Kobe Çocuk Ekolojik Kulübü”nün amacı, çocuklar tarafından bölgede yapılan çevre koruma ve öğrenme etkinliklerine destek vermektir. Çocukların

gurubuna bir veya birden fazla yetişkin ücretsiz olarak katılabilir. Kayıtlar yıl boyunca yapılabilir. Kaydolan herkese üye defteri, kulübün rozeti vb. verilir.

Kobe Çocuk Ekolojik Kulübü, yakın çevreyi incelemek, çevre temizliği, çevreye nazik biçimde yaşamı düşünmek vb etkinlikler yapar.

Anababa ve Çocukların Birlikte Katılabileceği Çevre Dershanesi ise, Kobe Çocuk Ekolojik Kulübü üyeleri tarafından ayda bir kez düzenlenen, anababa ve çocukların birlikte katılabilecekleri çevre dershanesidir. “Şehri İnceleme”, “Ekolojik Yemek Pişirme”, “Yabani Kuşları İzleme” konulu etkinlikler yapılır.

Yerküre Çevre Fuarı Kobe 97: “Çocukların Geleceği İçin-Güzel Yerküre” sloganını kullanan fuar, 1997 yılı Kasım ayında düzenlenmiştir. “Kobe Çocuk Ekolojik Kulübü”nün üyeleri de bu Fuara katılmış; “Yeryüzünün ısınmasını durduralım” konusunda tüm yurttaki ekolojik kulüplerden gelen mesajlardan oluşan bir klip yapılmıştır.

Yamagata Eyaleti, Nagai Kenti Belediyesi tarafından yürütülen çevre eğitimi ve örgütlenmesi

Nagai Kenti, kırsal bölgede bulunan bir belediyenin yürüttüğü çalışmalara iyi bir örnektir. 32,000 nüfuslu kentte, tarıma bağlı bölgesel kalkınma ve bölgedeki halkın, organik kaynakların bölgede dönüşümlü kullanımını hedefleyen “Gök Kuşağı Planı” adlı bir projeyle işbirliği yapması sonucu, çöp miktarında %30 oranında azalma gerçekleştirilmiştir.¹⁹

Yamagata Eyaleti²⁰, Honshu Adasının kuzey-doğusundaki Tohoku Bölgesinde yer alır. Yüzölçümü bakımından Japonya’nın dokuzuncu büyük eyaleti olan Yamagata topraklarını Mogami Nehri sular. Bu nehrin çevresinde yer alan Shonai Ovasında pirinç ve meyve (özellikle elma, armut, kiraz, üzüm ve şeftali) üretimi büyük ölçüde yapılır.

Gök Kuşağı Planı, tarımcı ve tüketicinin işbirliğiyle karşılıklı algılamayı derinleştirmek suretiyle, bölgesel döngü sistemi yaratma, organik kaynakları geri

¹⁹ Yamagata, 2004

²⁰ Bakınız Ek 2 haritadaki 5

dönüşümlü kullanarak çevreyi iyileştirme ve sağlıklı beslenme, doğa ve insanın birlikte uyumlu yaşaması düşüncelerini temel almıştır.

Planın hazırlandığı tarihte, tarımsal alanda çalışanların yaşlı olmaları yüzünden üretim son derece azalmış ve bu da ithal tarım ürünlerinin artmasına neden olmuştu. “Gök Kuşağı” kelimesi, “ümit köprüsü” anlamında kullanılmıştır. Diğer bir deyimle bu isim, “mutfak ile toprağı”, “kent ile köyü”, “bugün ile geleceğı” bağlamak ümidini temsil etmektedir.

Projenin temel hedefleri şunlar olmuştur:

- Evden çıkan çığ çöplerin ayrıştırılmış olarak toplanmasını gerçekleştirerek dönüşümlü kullanmak,
- Evden çıkan çığ çöpleri (organik hammadde olabilecekleri) hammadde olarak kullanmak suretiyle kaliteli doğal gübre üretmek,
- Kaliteli doğal gübreyi kullanarak, kimyasal gübreye dayalı kalmadan, ekolojik sisteme uygun toprağı ve organik tarım ürünlerini üretmek,
- Bölgedeki tüketicilere yine bölgede üretilen, güvenilebilir tarım ürünlerini temin ederek sağlıklı beslenmeyi sağlamak,
- Eko sistemle üretilen tarım ürünlerini markalaştırıp, gelirleri yükseltmeye çalışarak, geleceğın tarımcılarını yetiştirmektir.

Bu projenin hazırlık çalışmalarını, Belediye Başkanı, “Halkın Katılımı ile Şehrimizi Değıştirelim” adlı kampanya ile 1988 yılında başlatmıştır. Şehri Yeniden Yapılandırma Komitesi kurulmuş ve 97 kişiden oluşan halk temsilcileri, konuları küçük gruplar halinde tartışmışlardır.

Oluşturulan küçük grupların yaptığı hazırlık toplantılarında, “tarım”, “endüstri”, “kadın ve kent”, “kenti canlandırma”, “kent çevresinin geliştirilmesi” konularında etkin çalışmalar ve tartışmalar yapılmıştır. Özellikle, tarım grubunda “Tarım bir kültürdür” diye ifade edilen temel görüş açısından yapılan görüşmeler ağırlık kazanmıştır. Bu toplantılarda Nagai Kentinin tarımı konusu ele alınmış, “Doğa ile diyalog kuran tarım” diye nitelendirilmiş ve bölgesel tarım esas alarak

çevre ile uyumlu uzun vadeli tarımı hedefleyen aşağıdaki beş temel düşünce açıklanmıştır. Gök Kuşağı Planı da, bu temel düşüncelere dayalı olarak hazırlanmıştır:

- Nagai Kentinin tarımı, geleceğe yönelik Nagai Halkının ortak hazinesidir.
- Bölgesel “kendine yardım” (self support) sağlanmalıdır.
- Bölgede üretilen tarım ürünleri markalaştırılmalıdır.
- Bölgedeki çevre koruma ile bağlı Nagai tarımı geliştirilmelidir.
- Bölgesel organik tarım için işbirliği yapılmalıdır.

Planının gerçekleştirilmesi için 1988 yılı Haziran ayında, organik gübrenin bölgede üretmek, çığ çöpten doğal gübreyi üretilip organik kaynak yaratmak, bölgesel döngüyü gerçekleştirme olanağını araştırmak üzere “Mutfaktan Tarıma Uzanan Nagai Planı” Araştırma Komitesi kurulmuştur. Bu Araştırma Komitesi, “Mutfaktan Tarıma Uzanan Nagai Planı”na “Gök Kuşağı Planı” adını vermiş ve başka eyaletteki bu konuya öncelik veren çalışmaları da yerinde izlemiş ve grup toplantılarında yapılan tartışmalardan sonra Planın “Taslak Raporu”nu 1988 yılında Belediye Başkanına sunmuştur.

Araştırma Komitesi, Planın temeli olarak 1) güvenilebilir gıdalarının üretilmesi ve tüketim bölgesinin saptanmasını, 2) çığ çöp ve tarım ürünleri döngüsünün kurulacağı bölgenin belirlenmesini, 3) bölgesel markalı ürünlerin gerçekleştirilmesini önermiştir. Planın gerçekleştirilmesi için;

- Çığ çöpün kaynak olarak kullanımını, halkın işbirliği ile çöplerin usulüne uygun ayrılmasını,
- Çürümüş sebze, yaprak v.b. ile yapılan gübre merkezinin kurulmasını,
- Nagai Kentine ait tarım ürünlerinin üretim standardının saptanmasını,
- Tarım ürünlerinin satışını ve yeni satış alanı bulunmasını,
- Yukarıdaki işleri kontrol edebilecek kuruluşun kurulmasını teklif etmiştir.

Planı uygulamak için 1990 yılında Uygulama Komitesi kurulmuştur. Komite üyeleri, çoğunlukla araştırma komitesinde çalışanlar ile tarım kooperatifleri, Ticaret

ve Sanayi Odaları Birliği, tarımsal üretici, tüketici, tarımcı, ev kadınları ve doktorların temsilcilerden oluşmuştur.

Komite içinde ihtisas konularına göre seçilmiş “çiğ çöp toplama sistemini geliştirme”, “doğal gübre dağıtımı”, “tesisin yönetimi”, dağıtımı genişletme” ile ilgili dört grupta çalışmalar yapılmıştır. Taslak raporun sunulmasına değin ayda bir kez olmak üzere toplam elliden fazla toplantı yapılmıştır. İhtisas Çalışma Gruplarında yapılan tartışma ve incelemeler sonrası;

- Çiğ Çöp Toplama Sistemini Geliştirme Komitesinde, evde çöpleri ayırma ve evden çıkartma yöntemi, atılan çiğ çöpleri toplama sistemi hakkında görüşmeler yapılmış ve özellikle, evden çöp çıkarmada kağıt torba ya da kova kullanımından hangisinin daha uygun olacağı büyük tartışma konusu olmuştur. İncelemeler ve yapılan anket sonucunda, çiğ çöplerin kova sistemiyle çıkartılması ve toplanması kararlaştırılmıştır.
- Doğal Gübre Dağıtımı Çalışma Grubunda, doğal gübre merkezinde üretilen gübrenin kullanım sistemi ve kalite kontrolü hakkında görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, doğal gübreyi kullanarak üretilen organik tarım ürünlerini tespit etmek için gereken tespit sistemi görüşülmüştür.
- Tesis Yönetimi Çalışma Grubunda, doğal gübre merkezinin donanımı ve inşa edilecek bu tesisin yeri hakkında görüşmeler yapılmıştır. Donatım makineleri ise, çiğ çöp toplamayla ilgili olduğu için konu iki grup arasında bilgi alışverişi yapılarak incelenmiştir.
- Dağıtım, Satış ve Genişletme Çalışma Grubunda ise, Gök Kuşağı Planı çerçevesinde üretilen tarım ürünlerinin dağıtımı hakkında görüşmeler yapılmıştır. Özellikle toptancı temsilcileri ile yapılan görüşmeler, bölgesel üretim ve tüketimi hedefleyen Gök Kuşağı Planına uygun dağıtımın nasıl yapılacağı üzerinde yoğunlaşmıştır.

Evden çıkan çiğ çöplerin ayrımı ve toplama yerine getirip atılması sistemi için “ayrıştırılmış çöp toplama pilot semti” seçilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Uygulamaya geçmeden önce, çiğ çöplerin ayrımı sistemini anlatmak için toplantı düzenlenmiş, gübreye dönüştürülmesi zor olan balık kılçığı, mısır koçanı ve gübrenin

kalitesini düşüren tuzlu turşular gibi maddelerin çöpten ayıklanmasının gerekli olduğu açıklanmış ve katılımcılardan bu gereksinime anlayış göstermeleri istemiştir. Bu işlemin zor olduğunu söyleyenler olmuşsa da, yapılan araştırmalar, çöplere karıştırılmaması gereken bu maddelere ait karışım oranının, %0.01 den az olduğunu göstermiştir.

Organik tarım üretim çalışmaları, 1993 yılından itibaren, bu Plana katılmak isteyen tarımcılar tarafından başlatılmıştır.

Ürünler, üretici ve üretim hakkında bilgi içeren tanıtım kağıdı ile birlikte dağıtılmış ve kentteki iki süpermarkette satışa sunulmuştur. Ürünler, tüketici tarafından beğenilmiş olmasına karşın, üretimin az olması nedeniyle süpermarketler, devamlı ve yeterli bir dağıtım sisteminin kurulmasını istemişlerdir.

Nagai Dönüşümlü Doğal Gübre Üretim Merkezi, 1996 yılında, 9.690 m² bir alan üzerine inşa edilmiştir ve inşaat bedeli 385.220.000 Yen (Vergi 11.220.000 Yen) tutarındadır. Tesisin kapasitesi, 2.400 ton/yıldır (9 ton/gün).

İnşaat için; merkezi ve yerel hükümet (eyalet) desteği alınmıştır. Devlet (Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığı) desteği: %50, eyalet desteği ise %9 oranında olmuştur.

Bu tür bir işbirliği yapılmasına halkın güvenli gıda isteğinin neden olduğu sanılmaktadır. Çiğ çöplerin ayrılması sonucu, mutfaktan çıkan çöplerin miktarı da %30 oranında azalmıştır. Uygulama şöyle yapılmaktadır:

Evden çıkan çiğ çöpler bir kovaya konularak çöp toplama yerine yerleştirilmiş olan yaklaşık 70 litrelik konteynere boşaltılır. Bir konteyner yaklaşık 40 kova çiğ çöp alabilecek büyüklüktedir. Bir toplama yerinde ortalama 2-3 tane konteyner bulunur. Çöp toplama yerlerinin sayısı 220, toplam konteyner sayısı da yedekleri dahil 800 dür.

Çöp toplama alanı içinde 5.014 aile bulunmaktadır. Bu alan iki bölgeye bölünmüş olup, her bölge için haftada iki kez çöp toplama günü tespit edilmiştir. Toplama günleri Pazartesi ve Perşembe olan bölgede 2.284 aile, Salı ve Cuma olan bölgede ise 2.730 aile bulunmaktadır. Öte tarafından, “yakılabilen çöplerin” toplanması ise, haftada bir kez yapılmaktadır.

Toplanarak Nagai Kenti Gök Kuşağı Planı Merkezine getirilen çöplerden üç ölçü çığ çöp, bir ölçü hayvan dışkısı ve 1 ölçü pirinç kabuğundan oluşan bir karışım yapılır. Bu karışım, on beş günlük birinci fermantasyon ve yirmi beş günlük ikinci fermantasyondan sonra eleme makinesinden geçirilir. Ardından otuz-kırk gün süren üçüncü fermantasyon sonrası doğal gübre haline dönüşür. Böylece, değinilen karışım, yaklaşık seksen gün içinde gübreye dönüşmektedir. Bu işlemlerle 1997 yılında 1.255 ton çığ çöp, 448 ton hayvan dışkısı ve 424 ton pirinç kabuğundan yaklaşık 600 ton; 1998 yılında da 1.351 ton çığ çöp; 434 ton hayvan dışkısı ve 450 ton pirinç kabuğundan yaklaşık aynı miktar doğal gübre üretilmiştir. Tarım kooperatifleri tarafından satışa sunulan bu gübreler, normal alanlarda olduğu gibi pirinç tarlası gibi sulu alanlarda da kullanılmaktadır. Seralarda kullanılabilmesi için ise, yaklaşık bir ay yağmur altında bırakılarak gübre içindeki tuzun dışarı atılması gerekmektedir.

Proje, halen, 60 kişilik halk temsilcisini içeren dört ayrı ihtisas komitesi tarafından yürütülmektedir. Bu proje çerçevesinde üretilen ürünler, Yamagata Okitama Tarım Kooperatifine tahsis edilmekte ve “Gök Kuşağı Tarım Ürünleri” olarak piyasada satılmaktadır. Nagai Kenti, bu Plan ile ismini hem tüm Japonya’ya duyurmuş, hem de yurtdışından (41 ülkeden) yılda yaklaşık 4.000 kişinin kenti ziyaret etmesini sağlamıştır.

(www.city.naga---7a5b9bfc12e9ee18492569e0003728c1?OpenDocumen_06.11.2004)

Machida Belediyesi Halk Üniversitesi (HATS):

Tokyo Eyaleti Machida Bölgesi Belediyesi’nin Sosyal Eğitim Dairesinin Halk Üniversitesi Bölümü, 1992 yılında, Halk Üniversitesi’nde yaşam boyu eğitim derslerini başlatmıştır. Bu çalışma, “Tama Tepeleri ve Doğa” konulu dersler yanı sıra, çevrede yapılan alıştırma ve açık oturumları da içermektedir. Ders verenlerin bir çoğu Machida sivil toplum temsilcilerinden oluşmakta ve düzenlenen kültürel seminerler yanında gönüllü yetiştirilmesine de önem verilmektedir.

Derslerin içeriğini, Tama Tepeleri; doğa izleme; doğanın özellikleri; gönüllü çalışmalar; su ile ilgili doğa; şehrin, nehirlerin ve canlıları özelliklerinin öğrenilmesi ve bunların korunması gibi çok çeşitli konular oluşturmaktadır.

Ohtsu Belediyesi Çevre Dedektif Grubu, Çevre Dershanesi ve Çevre Kılavuzu

Shiga Eyaletinde yer alan Ohtsu İli Belediyesi'nin İyi Yaşam Çevre Dairesi, Çevre Koruma Bölümü, 1990 yılından beri çevre eğitimi yapmaktadır. Amacı, ilkokul öğrencilerinden yaşlılara kadar geniş bir kitleyi eğitmek ve çevreci yetiştirmektir. Bu amacına, çevreye karşı ilgi, algı ve uygulamadan oluşan kademeli eğitimden çevre izleme gönüllülerinin yetiştirilmesine kadar uzanan çeşitli programları uygulamak suretiyle ulaşmaktadır.

Bu programlardan başlıcaları, Çocuk Çevre Dedektif Grubu (Araştırma yerine Dedektif deyimini çocukların ilgisini çekmek amacı ile kullanılmıştır); Çevre Dershanesi ve Çevre Kılavuzu'dur.

Çocuk Çevre Dedektif Grubu

Bu program, Ohtsu Kentindeki ilkokulların dördüncü, beşinci, altıncı sınıfı ile ortaokulların birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine yönelik bulunmaktadır. Bu öğrenci gruplarına, doğa ve çevrede yaşayarak öğrenmeyi keşfetme konularının ağırlık kazandığı, kapsamlı eğitim verilmektedir. Yılda altı kez, özellikleri ile bağlantılı olarak, değişik aylarda yapılan bu etkinliklerin içeriğini, ateş böcekleri, su kalitesi, koruda yaşayan canlılar, koru yapımı, otomatik satış makineleri, göl kenarında yaşayan bitkilerin korunması ve buraya atılan çöplerin gözetimi, vb konular oluşturmaktadır.

Ohtsu Çevre Dershanesi

Bu etkinlik, halka yönelik olarak yılda beş kez yapılan ve çevre eğitimi lideri yetiştirmeyi amaçlayan kursları kapsar. Çevre incelemelerini ve tartışmaları da içeren bu etkinliklerin sonucu, tartışılmak üzere bir sonraki kursa aktarılmakta ve kitap haline getirilip halkın bilgisine sunulmaktadır.

Çevre Kılavuzu

Bu araştırmanın amacı edinilen bilgilerin halka aktarılmasıdır. Çocuklardan ileri yaşlılara kadar uzanan katılımcılara yönelik olup, Eyalet sınırları içinde bulunan Biwa Gölü ve gölün özel bitkilerini konu alan bu araştırmalar için bir "Araştırma

Kılavuzu” hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmacılara, bir “Araştırma Haritası” da verilmekte ve edinilen bilgiler kitap haline getirilmektedir.

Ome Belediyesi'nin Katı Atıklar Hakkında Halk Duyarlılığını Geliştirme Projesi

12.2 milyon nüfuslu Tokyo'da iki çöp deposu bulunmaktadır. Bunlardan biri, 8.3 milyon nüfusu barındıran ve 23 bölgeden oluşan Merkezi Tokyo'da, yani Tokyo Körfezinde; diğeri ise aralarında Ome Belediyesinin de yer aldığı 30 belediyeyi ve 3.9 milyon nüfusu barındıran Tokyo'nun varoşlarında yer almaktadır.

Ome Belediyesi 1951 yılında kurulmuş ve yetki alanında bulunan 1.350 konutun katı atıklarını kapı kapı dolaşarak toplamağa başlamıştır. Belediye, 1968 yılından itibaren her yerde çöp konteynerleri bulundurma, 1984 yılında da katı atıkları ayrı ayrı toplama (pet şişeleri, teneke kutu gibi) yöntemini uygulamaya koymuş ve geri dönüşümlü eşyalar satan bir dükkanı da hizmete sokmuştur. Katı atıklardan geri dönüşümlü kullanılabilenler (gazete, dergi, karton, tekstil, pet şişeleri gibi) ayda bir kez; şişe, teneke kutu ve pil gibi atıklar haftada bir kez, yakılabilen çöpler ise haftada iki kez doğrudan ve ücretsiz olarak, taşınması güç büyük çöpler (bisiklet, möble vb) telefonla yapılan çağrı üzerine ücret karşılığı toplanmaktadır. 1998 yılından itibaren de kağıt ve tekstil atıklarının toplanmasına başlanmıştır.

2004 yılında nüfusu 140.414 olan Ome Kenti'nde katı atıkların ayrı toplanması sonucu, yakılabilen atıklarda %27, yakılamayanlarda %14 oranında azalma, geri dönüşümlü maddelerde ise %526 oranında artış sağlamıştır. Böylece katı atıkların miktarında, 1997 yılında 44.643 ton, 1999 yılında 39.602 ton olmak üzere %11 oranında azalmayı sağlayabilmiştir.

Kısıtlı alanlara sahip Japonya'da, yeni çöp depolama yeri bulmanın son derece zor olması nedeniyle katı atıkların miktarını azaltma ve geri dönüşümlü toplum yaratma gereği duyulmuştur. Bu nedenle, Ome Belediyesi tarafından halkın çevreye karşı duyarlılığını arttırmak amacı ile bir program hazırlanmıştır. Bu Program uyarınca:

- Katı atık yönetimi ile ilgili tüm bilgilere Belediyenin web. Sitesinin ana sayfasında yer verilmektedir.
- Çevreye duyarlılık ve katı atık yöntemine ilişkin gerekli bilgileri içeren “Haber Bülteni” her eve, ayda iki kez ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.
- Katı Atık Takvimi de yılda bir kez, her eve yine ücretsiz teslim edilmektedir.
- Bilgi Toplantıları (örneğin, “her gün 100 gram çöp azaltma” konusunda) düzenlenmektedir.
- Geri dönüşümlü çöp toplama işi halk tarafından organize edilmektedir.
- Geri dönüşümlü maddeler için dükkan ve geri dönüşümlü festival düzenlenmektedir.
- Katı Atık Yönetimi ile ilgili olarak Geri Dönüşümlü Atık Merkezine, Çöp Depolama ve Yakım Yerlerine alan gezileri düzenlenmektedir. (Shimura, 2004)

Tokyo Eyaleti’nin İtabashi Bölgesindeki “Çevre İzleme” Etkinliği

İtabashi Bölgesindeki yerel yönetimin Çevre Koruma Dairesi tarafından düzenlenen bu faaliyet, 1991 yılından beri sürdürülmektedir. Programın hedefi, “çevre korumasının temeli sayılan çevre kalitesinin yükseltilmesi”ni ve eğitimin temel taşı olan “çevreye duyarlı yaşamı” sağlamaktır. Bu amaçla, “İtabashi Bölgesi Konforlu Yaşam Çevre Rehberi” hazırlanmıştır.

“Çevre İzleme” faaliyeti, çevre için öğrenmenin ikinci aşamasında temel çalışmayı oluşturmakta ve sadece doğa izleme ve araştırmalarını değil, yaşamımızın gereksinimlerinden olan evle ilgili hesap defteri tutulması, hava kirliliği, kentin ısıtılması gibi kapsamlı sorunları içeren konuların da araştırılmasını içermektedir.

Çevre İzleme Programının uzantısı durumunda olan “Çevre İzleyicilerinin Fikir Alışverişi Programı ise; çevre izleyicilerinin sonuç raporlarını sunmaları, aralarında iletişim kurmaları ve gelecek yılın çalışma eylemi için fikir alışverişinde bulunmaları amacıyla düzenlenmektedir.

Tokyo Eyaletinin Setagaya Bölgesinde, Setagaya Vakfı'nın Çevre Eğitim Çalışmaları

Tokyo Eyaletinin Setagaya Bölgesinde Belediyece kurulmuş kamu yararına yönelik Setagaya Vakfı'nın amacı, bölgenin doğal, tarihsel ve kültürel çevresini gelecek nesillere tanıtmak, yaşam ortamını iyileştirmek, üyelik sistemi uygulayarak gönüllü çalışmaları genişletmek, ayrıca Bölgenin çevre eğitimi çalışmalarına da destek olmaktır.

Vakıf, çevrenin korunması ve özel sahaların yeşillendirilmesi için araştırma, inceleme, gönüllü yetiştirme, gerekli sözleşmeleri yapma, kuruluşa destek verme ve Bölgenin istediği yeşillendirme çalışmalarını yapmaktadır.

Vakıf, çevre eğitimi çalışmalarını altı kademedede sürdürmektedir:

- 1) Çevreye ilgi uyandırmak için (bilgi aktarma ve uygulamalı eğitim)
- 2) Çevre ve korunmasının önemini algılamak için (bilgi aktarma ve öğrenmeye yönelik eğitim)
- 3) Çevre araştırma ve uygulamalarına olanak sağlayan eğitim çalışmaları (araştırma, koruma, katılım ve bilgi aktarma tipi eğitim)
- 4) Katılımcı gönüllüleri yetiştirme çalışmaları (yabanıl kuşları ve bitkileri izleme)
- 5) İstekli ve gönüllü çalışmalar (katılımcı tipte gönüllülere yönelik kurslar)
- 6) Özel kuruluşların çevre eğitimi faaliyetine destek çalışmaları (kuruluşlara konuşmacı ve malzeme göndermek suretiyle)

Tokyo Eyaletinin Setagaya Belediyesinin "Ohkura 3-Chome Yeşil Vaha Parkı" Yapım Çalışması:

Tokyo Eyaletinin Setagaya Bölgesi Belediyesi, bölgenin yegane doğal alanı olan Ohkura 3-Chome Parkı'nı konu alan çalışmalar yapmıştır. Öteden beri tarımsal ve odun üretimi amacıyla kullanılan bu doğal meyilli arazide var olan bakımsız çeşmelerin ve orman ağaçlarının korunması amacı ile, 1989 yılı Eylül ayında yerel hükümet, yerli halkın işbirliği ile Yeşil Vaha Park Yapımı Projesini başlatmış ve

parktaki ağaçlar ile canlıların durumunun incelemesini içeren çalışmalarını, 1990 yılının Kasım ayına kadar toplam sekiz kez toplantı yaparak sürdürmüştür. Bu n hazırlıklara katılan halkın ve onlara yol gösteren uzmanların fikirleri ve anket çalışmalardan edinilen bilgilerle bu projenin yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

Projede olanakların en iyi şekilde kullanılarak ilginç bir park yapılması ve bu parkın kullanım ve işletmesinin, insan ve doğa beraberliğiyle daha ziyade bölge halkı tarafından gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Hokkaido Eyaletinin Shari Kasabasında “Shiretoko’nun 100 Metre Karesi” Projesi Eğitim alışmaları

Hokkaido Eyaletinin Shari Kasabasında yerel yönetim kamu kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak, Shiretoko Milli Parkı içinde bulunan özel arazilerdeki ağaçların kesilmesini önlemek amacıyla, bölge sakinlerinden para yardımları sağlayarak bir kampanya düzenlenmiştir. Amacı, bu özel arazileri sahiplerinden satın alarak tekrar ormana dönüştürmek olan bu kampanya, Shari Kasabasının destekleyicisi olan Doğa Topia Shiretoko Koruma Vakfı ile birlikte hareket etmekte ve Japonya Milli Vakfının etkinliklerinin genişletmesine yardımcı olmaktadır.

Doğa Topia Shiretoko Koruma Vakfı ayrıca vre eğitimi çalışmaları yapmaktadır. Bu alışmalar Hokkaido’nun özelliği olan doğa bilgilerinin anlatımını; doğa kılavuzu broşürü, doğa bilgileri dergisi ve harita ile tanıtımını ve gönüllü yetiştirmeyi içermektedir. (Tokai niversitesi,1993, s.46-56))

Japonya’da Üniversiteler ve Yüksekokullar tarafından Yürütülen Çevre İçin Halk Eğitimi:

Araştırmada, Japonya’da 2002 yılında var olan 394 üniversite ve yüksek okulun internet sitelerine girilerek halka açık olarak düzenlenen derslerin içeriği incelenmiştir. Bu 394 üniversite ve yüksek okuldaki yetmişinin 2002 yılında (geçmiş yıllardaki ders programlarını gösteren bazılarının 2001, 2000 yılları da dahil) çevre ile ilgili dersleri, halka açık değişik konuları işlemiştir. İncelemeler, üniversite ve yüksekokullardan tıp, müzik, diş hekimliği, eczacılık, beden eğitimi gibi tek bir bilim dalı ile uğraşanların kendi dalı ile ilgili dersler dışından çevre ile ilgili ders yapılmamaktadır.

Hedef kitle, incelediğinde, seçilmiş konuya nazaran değişmektedir. Üniversite ve yüksek okullarda sadece ana okuldaki küçük çocuklar için halka açık dersler bulunmamaktadır. Fakat çocuklar ile birlikte katılabilmek için ücretli çocuk bakım servisini hazır bulunduran okullar (Tsuda College gibi) da vardır.

Hedef kitleye ulaşmak için ilginç yöntemlere örnek olarak, Aomori Üniversitesi tarafından düzenlenen, istek üzerine gruplara gidip ders verme (Delivery class) ve Kochi Üniversitesi tarafından liselere aynı şekilde gidip ders verme gösterilmektedir. Osaka Industrial Üniversitesinde de internet ile ders yapılmaktadır.

Derslere katılım, üniversitedeki ders programına üniversite öğrencileri ile birlikte katılım; konferanslara katılım ya da açık alandaki (orman, nehir, dağ, deniz, deniz kıyısı gibi) ders ve uygulamalara katılım şekillerinde yapılmaktadır.

Üniversitelerin halka açık derslerine katılımcılar yaşlarına göre belirlenmiş gruplardan oluşmaktadır.

Derslere katılım ücret karşılığıdır. Ücretsiz olanların sayısı azdır. Ücretsiz de olsa, bazı derslerde takip edilmesi istenen kitapların satın alınması gerekmektedir. Ücretler 500–44.000 Yen (6-600 Milyon TL) arasında değişmektedir ve en yaygın ücretin 6.800 Yen (yaklaşık 90 Milyon TL) olduğu görülmektedir.

Japonya’da ciddi nüfus azalması, özellikle genç nüfusun azalması, üniversite ve yüksek okulları ayakta kalabilmek için ölüm kalım savaşı verme durumuna getirmiştir. Bu yüzden, kampusları halka açmak suretiyle lise, ortaokul hatta ilkokul öğrencilerini ilerde kendi üniversitelerine çekmek için çabalar sarf etmektedir.

En yaygın ücret olan 6,800 Yen, Japonya’daki yaşam standardına göre, fazla yüksek değildir. Örneğin, bir Sushi lokantasında kişi başına alakart yemek ücreti yaklaşık aynı düzeydedir. Japonya’da 2002 yılında, lise, yüksek okul, üniversite mezunlarının işe girdiklerinde aldıkları ilk maaş tutarları sırasıyla 154.000 Yen (2 milyar TL), 166.000 Yen (2.16 Milyar TL), 195.100 Yen (2.54 Milyar TL) civarındadır.²¹

Konular önceliklerine göre incelediğinde, bölgesel yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Üniversitelerin bulunduğu yerde doğayı inceleme çalışmaları yapılmakta; bölgedeki nehir, göl, deniz ve ormanlardaki canlıların incelemesi ve ilgili çevre sorunları gibi konular işlenmektedir.

Araştırmada taranan tüm Japon üniversitelerinde çevre ile ilgili olarak verilen derslerin adları, işlenen konular hakkında fikir vermek amacıyla, aşağıda verilmiştir²²:

Aomori University: “Shiretoko Yarımadası’nda devletin koruma altında olan maymunların yarattığı sorunlar ve doğa koruma”, “Bölgedeki çevreyi gözden geçirelim”; bölgedeki çevre ile ilgili sorunlar ve onların çözüm için neler yapabilir?

Ibaraki University: “Göldeki canlıları inceleyelim” (1963 yılında Tone Nehrin suyunun tutulması için yapılan set ile deniz suyunun karışımının önlenmesi sonucu daha önce tuzlanmış olan göl suyunun zamanla tatlı suya dönüşmesi sonucu bu suda yaşayan canlıların değişimi ile tarihsel gelişiminin incelemesi); “Kent ve yaşam” (yaşamımızda çevrenin korunması ve iyileştirilmesinin önemi).

Utsunomiya University: “Doğa ile birlikte” (yaşam çevresindeki su); “Tochigi Eyaletinin eski çöpsüz haline nasıl getirebiliriz?”

²¹ Türkiye’deki Japonya Büyükelçiliği’nde görevli Tanaka’dan e-postayla alınan bilgileri, 20.01.2004

²² İlgili üniversitelerin internet adresleri için Kaynakça’ya bakınız.

Ehime University: “Ağaçların doktoru yetiştirme dersi” (yeryüzündeki çevre için çok önemli görev yapan orman hakkında Üniversiteye ait ormanda bilgilendirme)

Oita University: “Yeryüzü ve su”; “Çevre ve insanın tarihsel ilişkisi”; “Çevre ve fen”.

Osaka Industrial University: “Toprak Kirlenmesine Karşı Önlemler Yasası ile ilgili sorunlar”; “Almanya’daki sosyal değişim ve çevre sorunları”; “Doğa ve insan-enerji ve bilgiler”

Osaka City University: “Çölleşmeyi önleme ve çöl doğasını koruma”(Çin’deki çölü yeşillendirme araştırmaları)

Osaka Electro-Communication University: “Enerji ve Çevre”

Ochanomizu University: “Denizdeki canlılar”; “Çevre Resmi Raporu İncelemesi”

Obihiro Zootecnical University: “Bölgesel tarım ve yeryüzü çevre sorunları” (Hokkaido’nun Tokachi Bölgesindeki tarım ile ilgili çevre sorunlarının çözümü için yeni teknolojinin geliştirilmesi)

Kagoshima International University: “Çevre” (çevrenin geçmiş ve şimdiki durumunu inceleyerek model bir çevre ortamını oluşturmak), “Kagoshima’daki canlılar” (Eyaletin çok çeşitli yerlerindeki canlıların, özellikle floraların tanıtımı)

Kyushu University: Çevrenin Geleceği Konusunda Olasılıklar; Ariake Denizi’nin büyük çevre değişiminin nedeni ve etkileri; Fukuoka Eyaletinin iklim değişikliği karadan denize ve aksine esen rüzgarlar; Denizin yakından incelemesi; Denizin uzaydan incelemesi

Kyoto Educational University: “Bitkilerin keşfedilmesi”; “Yaşamımıza yakın çevre”

Kyoto City University: “Orman incelemesi” (Üniversiteye ait ormanın ilkbahardaki taban bitki örtüsünün incelenmesi ve sonbaharda oluşan tohumlardan bitki üretilmesi)

Kumamoto Prefectural University: Bölgesel çevre ve insan yaşamının beraberliğine 4. Çevre Forumunun Konusu; orman, tarla, nehir çizgisi üzerindeki çevre

Kumamoto University: “Denizdeki canlıları tanımak” (Amakusa’nın denizi)

Keio University: “Tsurumi Nehrinin incelemesi”

Saga University: “Doğal tarım metodu ile sebze üretimi”; “Çevre”

Shinsyu University, Educational Faculty: Bölgedeki doğa incelemesi; “Bölgemizde doğa incelemesi”; **Science Faculty**: “Shinshu bölgesinde insan etkinlikleri ile sular çevresi arasında daha iyi ilişkiler”.

Tamagawa University: Canlıların incelenmesi (ilkbahar başından yaz başına kadar)

Tsuda College: İnsan ve çevre

Tokyo Gakugei University: Açık alanda çevre eğitimi; “İlk ve ortaokul çağındaki kız ve erkek öğrenciler için tarım okulu”

Tokyo Agricultural University: “Çevrenin yerinde incelenmesi” (yiyecek yönünden çevrenin düşünülmesi)

Tohoku University: Çevre ile beraberliği ve imar

Tokushima University: Yeryüzü çevresini ve kendi çevremizi daha iyi anlamak

Toyohashi Univ. of Technology: “Teknolojinin gelişmesi ve çevre” (kentlerde hava kirliliği)

The Technological Univ. of Nagaoka: “Çevre ve enerji” (yaşamımıza yakın çevre sorunları ve vatandaş olarak neler yapabileceğimizi öğrenelim)

Nagoya University: “Çevre ve canlıların diyalogu”; dünya çapındaki çevre sorunları; buzdağının azalması devam eden yeryüzünde yaşamak; canlı çeşitliği korunması; kent, çevre ve kanun.

Nara College of Education: “Yazın veliler ve çocuklar ile birlikte ormanda eğlenelim” (ormanda kamp yaparak orada yaşayan canlılar, böcekler ve bitkileri incelemek)

Nara University: “Büyük Buda Heykelinin korunması ve çevre”; “Dünya hazineleri ile ilgili çevre sorunları”

Hiroshima Jogakuin College: “Çevre ve insan” (madde dönüşümü ve kirliliği); deniz kestanesi, çevre ve insan (su kirliliği incelemesi); bitkiler (çevre ve insan yeşilin korunması)

Fukui University: Bölgesel çevrenin önemi

Hokkido Education University: “Dünyada doğa, yaşam ve insan”; “Doğada eğlenerek öğrenim” (çocuklar için)

Hokkaido University: Yürüyerek kayak ; “Doğa kitaptır” Ormanda; Açık alanda sempozyum (ormanın incelemesi)

Minami Kyushu University: “Bölgesel çevre” (kampus içindeki gölete gelen canlıların incelemesi)

Miyagi Educational University: “Bölgedeki doğa” (Onoda Kasabası’ndaki orman ve kanyonu ziyaret)

Miyazaki University: “Ormancılıkta ormanın önemi”

Meijo University: “Yaşam kaynakları ve çevre”; çevre korunması ile ilgili tarla ürünleri.

Yamanashi University: Kayak yaparak doğa ile temas

College of Dairy Agriculture: “Çevre yıkımının tarihçesi”; “Çevre ve şifalı bitkiler”; “Çevre hormonu”; “Çevre sorunları ve şirketler”; “Ebetsu’nun doğası”

Ritsumeikan University: “Su kıyılarında yaşayan küçük canlılar” (ateş böcekleri ve küçük balıklara yakın suların incelenmesi); “Çevre korunması-STK ve STK’nun görevleri”

Ryukyu University: Çevre sorunları ve ormancılık ve balıkçılık ilişkisi.

Gifu University: “Satoyama’nın doğasını düşünelim”

Kokugakuin University: “Çevre yönetim sisteminin durumu”

Kochi University: “Asya’nın tropikal ormanları ve tarlaların yakılarak temizlenmesi olgusunda insanların yaşamı ve çevre korunması”

Kobe College: “Çevre ve halk ilişkilerine dair sanat”; “Dünyadaki yabancı bitkilerin yetiştirilmesi”; “Milli Vakfı ve küçük bahçe İngiltere’deki Milli Vakfının çevre koruma etkinliklerini esas alan Anemite 2000 adlı kuruluşun etkinlikleri ve amaçlarının tanıtılması”

Kobe University: “Günümüzdeki çevre sorunlarına bilimsel yaklaşım”

Sagami Women’s University: “Hava, su ve sağlık”

Shonan Institute University: “Sağlık ve çevre”

Sapporo Gakuin University: “Yeryüzü, insan ve çevre”

Shiga University: “Geleceğin yeryüzü çevresi”

Jissen University: “Çevre kirliliği ve sağlık sorunları”

Chubu University: ”Asid yağmuru ve yaşam”, “Atmosferin ısınması ve yaşam”, “Su ve yaşam”, “Toprak ve yaşam”

Chiba University: “İnsan ve çevreye nazik desen”

Tokyo Woman’s Christian University: “Doğanın korunması”

Tokyo University of Agriculture & Technology: “Japonya’nın gelecekteki enerjisini hep birlikte düşünelim”, “Ormanların yapısı”

Doshisha University: “İnsan ve doğa”

Toho Gakuen University: “Çevreyi Değerlendirme(vergilendirme) Kanunu hükümleri çerçevesinde çevre sorunlarına eğilmek”

Tohoku University of Insitute & Technology: “Yeryüzü çevresini düşünelim”

Tokushima University: “Asya’nın çeşitli bölgelerinde kentlerin oluşması ve geleceğin çevresini iyileştirmek için neler yapılabilir?”, “Yeryüzü çevresini ve kendi çevremizi daha iyi anlamak”

Tottori University: “Çevreye önem veren toplumu hedeflemek”

Toyoashi University of Technology: “Teknolojinin gelişmesi ve çevre–Kentlerde hava kirliliği”

Nagasaki University: “Yeryüzünün ısınması ve yaşamımız”

Hitotsubashi University: “Çevre değişikliği ve piyasa oluşturma”

Hiroshima University: “Şifalı bitkilerin doğadaki yeri”

Yamanashi Gakuin University: “Sürdürülebilir toplum nedir?” Sürdürülebilir toplum için koşullar” “yeni Temel Çevre Planı”, “Mutlu yaşamak için Yamanashi Eyaletinin planları”, “STK etkinlikleri”, “çevre sorunlarının genel değerlendirmesi”

Rikkyo University: “Çevre ve terbiye”, “Kentler ve çevre bakımından karmaşık kültür ile savaş ve insanların geleceği”, “Çevrenin yüzyılı”, “MoSTKlisgtan’daki doğa ve çevre sorunları”

Wakayama University: “Nanbukyo’nun tarihi, kültürü ve doğa”

Waseda University: “Dünyadaki ve Japonya’daki nehirlerden önemli olanların seçilerek bunların çevresindeki doğa ve bu çevrede yaşayan insanların farklılıkları yönünden incelenmesi”, “Doğa tarihi-toprağın oluşması”, “Yeryüzünün son kalesi, deniz”

Kyoto Seika University: “Çevre medyası”, “Çevre sorunlarına bakış”, “Çevre politikası”, “Çevre ve uluslararası ilişkiler”

Hijiyama University: “Gıda ile ilgili çevre ve geleceği”

Düzenlenen derslerin süresi ise, çok çeşitlidir. Toplam ders saati 1.5 – 30 saat arasında değişmektedir. En yaygın olanı 1.5–5 saatlik süreçtir. Dersler, sabah, öğleden sonra, akşam vakti, değişik saatlerde yapılmaktadır.

Hedef kitle çoğunlukla geniş düşünülmüş ve katılımı için herhangi bir koşul konulmamıştır. Sadece Tokushima Üniversitesi'nde koşullu katılım uygulanmakta, söyleşi ve özgeçmiş incelenmesi yapılmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre Eğitimi Çalışmaları

Japonya’da STK’lar tarafından yapılan çevre eğitimi, 1960’ların ikinci yarısında başlamakla birlikte, 1990’lı yılların başlangıcına kadar pek gelişmemiş; bu yoldaki çalışmalar sadece kişisel çabalara dayalı kalmıştır. Ancak, 1990’larda gittikçe yaygınlaşarak ve içeriği genişletilerek devam etmektedir. Öte taraftan STK’ların etkinlikleri başlangıçta geri dönüşümlü çalışmalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Örneğin, ev kadınları arasında başlatılan süt (tetra pack) kutuların toplanması gibi geri dönüşümlü çalışmalara ağırlık verilmiştir. Daha sonraları ise bu kuruluşların ilgi alanlarının çok çeşitlendiği görülmektedir.

Japonya Kuşları Koruma Derneği (Japan Society for Preservation of Birds)

Japonya Kuşları Koruma Derneği, yabancı kuşlara ve hayvanlara dair bilimsel bilgileri yaymak ve aynı zamanda yabancı yaşamı koruma ruhunu teşvik amacıyla 1947 yılında kurulmuştur. Dernek, insanoğlu ile yabancı kuşların bir arada yaşayabileceği yörelerde zenginleşmiş toplum yaratmak amacıyla, milli ve yerel hükümetlerle ortaklaşa yapılanlar ve her yıl düzenlenen “Kuş Haftası”nda yapılan “Milli Yabancı Kuş Toplantısı” da dahil, bir çok faaliyete angaje olmuştur. Derneğin üye sayısı 40.000 olup, altı yerde şubesi bulunmaktadır. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan/Bird.html,19.11.2002)

Çevre eğitimi programları:

1. Kuş Haftası: Sıra ile değişik yerlerde ve yılda bir kez düzenlenir. Kuş Haftasının Ana Programı, Milli Yabancı Kuş Koruma Toplantısının masrafları, Japonya Kuşları Koruma Derneği, Çevre Bakanlığı ve toplantı mahallindeki yönetim tarafından karşılamakta ve Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ile Ormancılık Ajansı tarafından da desteklenmektedir.
2. Genç Kuş Eksperti: Genç Kuş Eksperti adlı eğitim programı çerçevesinde, yaz, kış ve ilkbaharda üç ayrı yerde ilk ve ortaokul öğrencileri için yabancı kuşlar ve doğa ile ilgili eğitim programı düzenlenir ve kursu bitirenlere Genç Kuş Eksperti sertifikası verilir. Ayrıca, Genç Kuş Ekspertleri, diğer öğrenciler ve onların anababaları için

yılda 2 – 3 kez seminerler düzenlemektedir. Katılımcılar, doğayı korumayı ve zengin doğada edinilen deneyimlerle, nesiller arası yaş farkı gözetmeden ve cinsel ayırım yapmadan işbirliği için dost edinmeyi öğrenirler.

3. Çevre Eğitimi Denemeleri: Bu Program, öğretmen olmak veya Çocuk Merkezlerinde çalışmak isteyen üniversite öğrencileri ve çevre eğitimi ile ilgilenenler için, yazın Miyake Adasında ya da Hiroshima’da, Awakamogawa’da, Fukushima’da; kışın Nikko’da ve ilkbaharda Okutama’da yılda iki kez düzenlenmektedir. Programın amacı, insan etkinliklerinin doğaya ve yabancılaşmaya karşı etkilerini düşünen çevresel eğitim liderlerini bir araya getirmek ve ayrıca katılımcılara bilgi derlemenin önemini anlatmaktır.

4. Kuş Haftası Afişi Yarışması: Kuş Haftası vasıtasıyla yabancılaşmayı koruma ruhunu okul çocuklarına aşılama için her yıl ülke çapında ilköğretim, orta, lise ve özel eğitim okullarından toplanan çocukların yaptığı afişler Ekim ayında değerlendirilmekte ve ödül kazananı, Kuş Haftası Afişi olarak kullanılmaktadır.

5. Doğa İzleme: Program, yılda 10–12 kez, Tokyo, Chiba, Saitama Eyaletlerinde, yabancı kuş izleme etkinliğini düzenlemeyi ve böylece yabancılaşma hakkında bilimsel olarak doğru bilgi edinmeyi ve “yakınıımızdaki doğa ile temas ve onu fark etme” konularını yaymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, yaşı ve deneyimi ne olursa olsun herkesin kullanabileceği malzemeleri de geliştirmektedir.

6. Japonya Yabancılaşma Koruma Konferansı: Her yıl, ülke çapında ilköğretim, ortaokul ve lise öğrencileri için, yabancılaşma koruma ruhunu aşılama amacıyla düzenlenmektedir. Konferansta ön değerlendirme (elemeler) sonucu seçilen en iyi on Yabancılaşma Koruma Raporu incelenir. Ön değerlendirmeler Ekim, Konferans ise Kasım sonu veya Aralık ayı başında yapılmaktadır.

Derneğin düzenlediği diğer Çevre Eğitimi Programları: Yılda 1–2 kez Akar Yakıt Kirliliği Seminerleri (1996 –2000); Yabancılaşma Kuş Sempozyumu (1999-2000); Yabancılaşma Kuşların Korunması (1999), Yırtıcılar (2000), Yabancılaşma Kuşların Korunması (2001), Shinjukugyoen Mini Semineri (1999 – 2000)

Derneğin Yayınları: “Doğa” (dergi), “Kuşlar” (resimli kitap), “Kuşları, Yeşili ve Doğayı Kurtar”, “Güzel Doğa” (cilt 1–5), “Yaban Ördeklerini Nasıl Ayırt Edersiniz?”, “Yırtıcıları Koruma Metodu”

Japonya’nın Doğa Koruma Derneği (NACS-J)

Doğayı izleme ve anlama ile onunla yaşam boyu mutluluğu geliştirmek amacıyla 1951 yılında kurulmuştur. Özellikle çevresel izleme grupları için eğitimci liderlere önem verilmiştir. Derneğin 2001 yılında 17.000 kişi ve 937 şirket üyesi olup; bu 17.000 kişi 1978-2001 arasında üç günlük seminere katılıp gönüllü lider olmuşlardır. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/Nacs-j.html,19.11.2002)

Çevre Eğitimi Programları:

1. Saitama Eyaletinde Minuma Göleti çevresini daha iyi öğrenmeye ilgi duyan anababalar ve çocukları için, Minuma’da tarihi ve doğayı izleme; doğayı hissetme; kuş ve hayvanları gözlemek (hayvanların ve kuşların isimlerini hatırlamaktan çok, bunların yaşamlarının birbirlerine bağlılığı ile yetiştikleri yer ve yaşamın çeşitliliğini öğrenmek)
2. Diğer Çevre Eğitimi Programları: Doğayı koruma için eğitici yetiştirme; çevresel eğitim gereçlerini hazırlama; doğa yorumcularını Milli Parklar Merkezini ziyarete gönderme; doğa koruma seminerleri, doğa gezintileri ve sempozyumlar düzenlemek

Yayınlar:“Shizen Hogo” (Doğayı Koruma) adlı aylık yayın

WWF Japonya

Yabanıl yaşamı ve canlıların yaşam yerlerini korumak, ilgili etkinlikleri yerel araştırmacılar veya belediyeye ait gruplar tarafından desteklemek, küresel çevre konularını (iklim değişmesi/ kimyasal kirlilik) işleme, yabanıl yaşam ticareti kurallarını araştırmak ve izlemek, çevresel eğitim uygulamasını geliştirmek amacıyla, 1971 yılında kurulmuştur. (www.jeef.or.jp/ASIA/japanWWFJ.html, 19.11.2002)

WWF Japonya’nın Çevre Eğitimi Projeleri, kuruluşun koruma projelerinin bir bölümü olarak uygulanmaktadır. Kuruluş, çevre eğitimi programlarını, yöneticiler,

okullar ve bu alandaki STK'larla işbirliği yaparak yerel toplumda bilinçliliği arttırmayı hedefleyen yüksek koruma değerleriyle geliştirmektedir. Kuruluşun çevre eğitimi etkinlikleri özellikle sulak alanın korunması üzerinde odaklanmıştır. Ancak, diğer WWF koruma projeleriyle ilgili çevre eğitimi programları da planlanmaktadır.

Çevre Eğitimi Programları:

1. Sulak alanlar Çevre Eğitimi: Bu Projenin uygulama alanı, Ramsar Sözleşmesi ile Doğu Asya, Avustralya, Avustralya-Asya Sahil Kuşlarını Koruma Ağının belirlediği ve önerdiği alanlardır. 1999 yılında WWF Japonya, yerel toplumlar arasında gel-git sulak alanların öneminin daha iyi anlaşılması amacıyla bir sulak alanı koruma etkinliği olarak “Gel-Git Sulak Alan Çevre Eğitimi Programı”nı başlatmıştır. Kuruluş, yerel idareler, Eğitim Yönetim Kurulları, okullar ve diğer STK'larla işbirliği yaparak; Doğu Asya-Avustralya kıyı kuşlarını koruma şebekesi için teklif edilmiş bir alan olan Ariake sahil şeridindeki gel-git sulak alanları çevre eğitimi programını geliştirmekte ve uygulamaktadır. Ayrıca, anılan Projeyi desteklemek için, Kuruluş, A.B.D. Balık ve Yabanıl Yaşamı Servisi tarafından hazırlanan “Kuzey Kutbu Sahil Kuşlarını Yuvalandırma Programı”nı tercüme ederek ve uyarlayarak Gel-Git Sulak alan Çevre Eğitimi Projesi konusunda öğretim malzemesini hazırlamıştır.
2. Çevre Eğitimi Kulübü: WWF Japonya Ofisindeki Çevre Eğitimi Kulübü, bir şebeke ağı olup, 1995 yılında yerel çevre eğitimi etkinliklerine katılan öğretmenler ve halk için kurulmuştur. Amaç, eğiticileri, durum incelemelerini tanıtip öğretim malzemesini sağlayarak ve seminerler düzenleyerek desteklemektir. Kuruluş, ayrıca çevre eğitimini geliştirmek için yılda iki kez baskısı yapılan “Çevre Eğitimi Dergisi”ni yayınlamaktadır.
3. Doğa Çalışması – Aile Programı: Bu Program, 1996 yılından beri Japonya'nın her köşesinden ilk ve ortaokul öğrencileri ile onların anababalarını davet etmektedir. Katılımcılar, yerel doğal alanları ziyaret etmekte, yerel eko-sistemlerinin değerini ve sorunlarını incelemekte ve çocuklar ile çevresel konular üzerinde bilgi alışverişi yapmaktadır.

4. Diğer Çevre Eğitimi Programları: Yeşil Armağan Projesi (1998); WWF Açık Okul (1998); İshigaki Kenti Shiraho İlkokulundaki birleşik eğitim için Yerel Çevre Eğitim Programları (2000)

Yayınlar: Çevre Eğitimi Dergisi (WWF Japon Yayını); “Yabancı Yaşamın Ticareti”; “Dünyanın Bilgi Haritası”; “Japonya’nın Kırmızı Bilgi Haritası”

Uluslararası Koruma, Japonya (Conservation International, Japan)

Yeryüzünün sıcak noktaları üzerinde odaklaşarak, hala mevcut olan biyoçeşitliliği yanı sıra iklimi yönlendirme ve su yollarının korunması için de önemli olan el değmemiş tropik sahalar, aşırı balık avlama ve hava kirliliğinden oluşan tehditlerle karşı karşıya bulunan okyanus çevresini korumak amacıyla, 1987 yılında kurulmuştur. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/CIJapan.html, 19.11.2002)

Çevre Eğitimi Programları:

1. Tokyo’da Genç Çevresel Liderlik için Eğitim, Gençlik Grubu (Genç-GEL) 8 Şubat 2002 tarihinde düzenlenmiştir.
2. Uluslararası Program çerçevesinde Bolivya’nın üç bölgesindeki çabaları desteklemek için bölgesel çevre eğitimi yapılmıştır.
3. Şubat-Mart 2002 tarihinde, Brezilya, Güney Guyana’da yerel türleri öğrenmek ve aynı zamanda biyolojik çeşitliliği ile ilgili bir kitapçık için gerekli malzemeyi geliştirmek amacıyla düzenlenen bir çevre eğitimi semineri. Seminere 750 lise öğrencisi katılmıştır.

Yayınlar: Conservation International News (Derneğin Haber Bülteni), Özel Gazeteler, CD-Rom, Yıllık Rapor 1996–2000.

Ekoloji İletişim Merkezi (ECOM)

Çocukları ve yetişkinleri kapsayan çevre eğitimi aracılığıyla, çevresel olarak güçlendirilmiş toplum hedefi ile 1993 yılında kurulmuştur. Üye sayısı 153 kişidir. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/ECOM.html, 19.11.2002)

Çevre Eğitimi Programı:

1. Tokyo’da “toplumu Güçlendirme Eğitimi” adlı çevresel etkinliklerde etkin olmalarını sağlamak üzere toplum üyeleri için bir eğitim programı düzenlenmiştir.
2. Tokyo’da ECOM yeni gönüllü üyeler için “Kolaylaştırıcılar için Dersler” adlı liderlik eğitimi yapılmaktadır.

Yayınlar: “Toplumu Güçlendirme” 1,500 Yen, “Kolaylaştırıcılar için Rehber”, Çevre Eğitimi ile ilgili 100 yayın

Cocuklar için Öğrenim ve Ekolojik Etkinlikler Kuruluşu (LEAF)

Çevresel araştırma liderleri için uygulanan eğitim programları, ekolojik etkinlikler üzerinde kapsamlı araştırmalar, yerel çevre araştırma projelerini uygulama, çocuk çevresel programları üzerinde uluslararası işbirliği ve bilgi alışverişi için, 1998 yılında kurulmuştur. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan/LEAF.html, 19.11.2002)

Çevre Eğitimi Programları:

1. “Çocuk Çevre Kulübü Projesi” için üye el kitabı, çocukların konulardan hoşlanabilmesini ve çevresel etkinliklere devam edebilmesini sağlayacak biçimde resimli olarak düzenlenmiştir. Bu proje, Çevre Bakanlığınca hazırlanmıştır.
2. “Kapsamlı Çevresel Öğrenim Programı” çerçevesinde, Nishinomiya Bürosu, halkın kullanımı için kitap ve çevresel öğrenme malzemesini ödünç vermektedir. Bu proje de, Çevre Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır.
3. “Toprağı İzleme Kulübü” adlı projede, “Çevre Kartı” ve “Çevre Pulu” kullanılarak bir çevresel öğrenme sistemi geliştirilmiş ve Nishinomiya Kentindeki ilkokul çocukları için uygulamaya konulmuştur.
4. “Doğa Pratik Etkinlik Lider Eğitimi Kursları” adlı programda, açık alan etkinlikleri, doğayı koruma veya çevresel eğitim ile ilgili on beş kuruluşun desteğiyle yürütülmekte ve işletilmektedir. Kuruluş, gelecekte, bu projenin Hyogo Eyaletindeki başka lider eğitimi kursları ile birleşip genişlemesini ümit etmektedir.

Diğer Çevre Eğitimi Programları: “Genç Çevre Kulübü Asya Pasifik Konferansı” (06/1999); Desteklenebilir bir toplum için eğitim üzerinde ortak araştırma (2000); Çevre Eğitimi için Japon-ABD (Vermont Eyaleti ile) Karşılıklı Değişim Programı (2000); “İkinci Genç Çevre Kulübü Asya Pasifik Konferansı” (Çevre Bakanlığı, 02/2000); Çevresel Kırtasiye Fuarı ve ödünç verme (Üyelerin Projesi, 2000);

Yayınlar: “Yeryüzü Çocuk Ağı”

Japonya Çevre Eğitimi Forumu (JEEF)

Doğa okullarını hazırlamak ve doğa okulu liderlerini eğitmek, çevre eğitimini geliştirmek, gelişme yolundaki ülkeleri desteklemek amacıyla, 1987 yılında kurulmuştur. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan/JEEF.html, 19.11.2002)

“Çevre Eğitim Programları:

1. “Kiyosato Toplantısı” adlı toplantının amacı, personel ve bilgi alışverişi için bir fırsat sağlayarak çevre eğitimini geliştirmektir. Toplantı, çevre eğitimiyle ilgili çeşitli konulara dayalı alt komitelerce düzenlenmiştir. Toplantıda, ayrıca, bir kaç temel konuda atölye çalışması da yapılmıştır.
2. JEEF ve Toyota Kenti tarafından yönetilen Ekolojik Orman Semineri, uzmanların yeniden ağaçlandırmada uzmanlaşmasını kolaylaştırır ve teşvik eder.
3. Eğitim Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı tarafından tüm Japonya’da “Genç Park Korumacıları” yetiştirmek amacıyla yürütülen bu proje, çocukları gönüllü olmaya ve doğal canlıları korumak için Milli Parklarda koruyucularla birlikte çalışmaya teşvik eder.

Diğer Çevre Eğitimi Programları: “Çevresel Eğitim Gençlik toplantısı” (Global Çevre için Japon Fonu: 10/1997); Tayland’da ormanları anlamak ve geliştirmek için eğitim kampı (Keidanren Doğa Koruma Fonu: 01-02/1998); “Doğa Festivalini Seviniz” (Global Çevre için Japon Fonu: 1998–1999); Çin, Fiji, Moğolistan ve Kore’de Çevresel Eğitim Semineri (02-03/2000); TEEN Eğitim ağı Semineri ve Sempozyum (11-12/2000).

Yayınlar: “Toprak Çocukları” ;“Japon Tarzı Çevre Eğitiminden bir Teklif”; Halk için Çevre Eğitimi”; “Doğayı Seviyorum”Bildirisini

Keidanren (Ekonomik Kuruluşlar Federasyonu) Doğayı Koruma Fonu (KNCF)

Gelişmekte olan ülkelerde çevresel koruma için çalışan bu STK, hükümete bağlı olmayan kuruluşlara yardım etmek amacıyla, 1992 yılında kurulmuştur. 1996 yılında, Keidanren, IUCN'ye katılan Japon Sanayi dünyasının ilk üyesi olmuştur. Bir mutemet kimliği ile sanayi ve STK'lar arasında bir köprü görevi yaparak çevre eğitimi yanında fikir alışverişi için sempozyumlar düzenlemiştir; kendine bağlı çevre koruma fonları için sanayiden bağışlar toplamıştır. Yıllık olarak heyetler çevresel etkinlikleri izlemek için gönderilmekte ve ofis müdürü, yardım projelerinin kesin sonuçlarını gerçekleştirerek çevresel uygulamalar hakkında rapor hazırlamaktadır. Keidanren'in çevresel yardım projeleri, doğal kaynak yönetimi, tehlikede olan türlerin korunması ve yeniden ağaçlandırma gibi kategorilere bölünmüştür. Çevre eğitim projeleri, geçmişte, bu yardımlardan önemli ölçüde pay almış ve yardımlar toplamı bütçenin %17'sini oluşturmuştur. Keidanren, en önemli hedef bölge olan Asya ile Japonya, Çin ve Kore'ye yarar sağlayan projelere olduğu kadar Japonya'da STK'lar ile sanayi arasında derin bağların tesisine yardımcı olmayı da hedeflemiştir. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/keidanren2.html, 19.11.2002)

Çevre Eğitimi Programları:

KNFC (Keidanren Doğayı Koruma Fonu)

Kuruluşun özellikle, Asya Pasifik bölgesindeki gelişmekte olan ülkelerin Doğa Koruma ile ilgili çalışmalarına yardım sağlamayı amaçlar. 1993 yılından beri her yıl takriben 140 milyon Yen tutarında yardım yapılmaktadır. Fonların kaynağı, Keidanren'e ait işlerden sağlanan bağışlar olup, tamamı STK'lara yardım için kullanılmaktadır. 2001 yılı başlarında, Japonya ile iş gören gruplara da yardım yapılmıştır.

1998 yılından beri her yıl, kuruluşun bir veya iki üyesi “LEAD Programı”na dahil olan çevresel liderlik eğitimine katılmak üzere gönderilmektedir.

Diğer Çevre Eğitimi Programları: Asya'da Çevresel Koruma üzerine Sempozyum (Dünya Bankası ve IUCN (Doğayı ve Doğal Kaynakları Korumak için Uluslararası Birliği'nin ortak sponsorluğu ile, 02/1998).

Yayınlar: Sosyal ve Çevresel Korumacılığı Hedefleme (03/1999), Çevresel Koruma Üzerinde Fikir Alışverişi İçin Toplantılar (01/2000, 02/2000), IUCN Genel Toplantısına Katılmak İçin Heyet Göndermek (1994/1996/2000), Papua Ve Yeni Gine, Tayland, Vietnam, Çin, Nepal Ve Filipin'deki Çevresel Koruma Etkinliklerini İzlemek İçin Heyet Gönderme (3 aylık yayın)

Japon Fonu

İnsanlığı, yaşama, sağlığa ve ümide yöneltmeyi amaçlayan dünya çapında bir kuruluş olup, değişik alanlarda insanların kendilerine yeterli olmaları için somut çalışmalar yapmak için, 1962 yılında kurulmuştur.

(www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/nipponZaidan.html, 19.11.2002)

Çevre Eğitimi Projeleri:

1. "Aichi'de Doğayı Keşfetme" adlı projede, yaşları 6-60 arasında değişen iki yüz iki kişi, beş duyu ile doğayı keşfetme ve çevresel bilinçliliği arttırmak için düzenlenen bir oyunda ve uzun yürüyüşlerde yer almıştır.
2. Yüz elli anababa ve çocuğun katıldığı, ateş böceklerini inceleme ve bir çevre haritası düzenleme projesi düzenlenmiştir.

Diğer Çevre Eğitim Programları: Mavi Deniz ve Yeşil Ülke (Her yıl Okinawa'da yapılan bir deniz yolculuğu). Amacı, farklı ülkelerden gençleri bir araya getirerek onlara denizcilik etkinliklerini öğretmek ve okyanus çevresi ile ilgili bilgilerini geliştirmektir.

Global Çevre için Japonya Fonu (JFGE)

Japon Hükümetince yapılmış taahhütleri bağışlarla yerine getirme ve global çevreyi koruma amacıyla, Japon STK'larının çalışmalarına destek olmak için, 1993 yılında kurulmuştur. (www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/JEC.html, 19.11.2002)

Çevre Eğitimi Programları:

1. Japonya STK personelini, ziyaret için Asya ve diğer bölgelerdeki mevcut proje alanlarına götürmek
2. “Çocuk Çevre Kulübü” adlı projeye, doğa bilimi etkinliğine (çevresel araştırmalar, geri dönüşüm) ve eğitimine (haber bülteni ve derlenmiş bilgilerden öğrenilenleri günlük yaşamda uygulamaya koymak) katılan ilk ve ortaokul yaşlarındaki çocuklar için kurulmuş Çevresel Kulübü desteklemek.

Diğer Çevre Eğitimi Programları: Uluslararası işbirliğinin artırılması, STK kanunu, doğa korunması, çalılık yönetimi ve liderlik eğitimi gibi konuları içeren bir seminer.

Yayınlar: “Çocuk Çevre Kulübü Haber” (6 kez/yıl)

Sompo Japon Çevre Vakfı

Sompo Japon Çevre Vakfı, CSO adlı STK olarak, çevreyle ilgili bir alanda çalışanlar ile gelecekte bu alanda çalışacak bireyleri yetiştirmeye, çevre koruma ile ilgili etkinliklere ve araştırmaya destek vermek, çevre eğitimi yapmak için, 1999 yılın Nisan ayında kurulmuştur.

(www.sompo-japan.co.jp/environment/envi003.html, 05.04.2004)

Çevre Eğitimi Programları:

Japon Çevre Eğitim Forumu, Sompo Japon Çevre Vakfı ve Hasar Sigorta Japon tarafından ortak olarak düzenlenen çevre sorunları ile ilgili açık kurslara, bugüne kadar şirkette, devlet ve yerel yönetimde ve STK’da çalışanlar, eğitimciler, ev kadınları, öğrenciler katılır. 2003 yılı da dahil toplam yaklaşık 8.600 kişi katılmıştır. Kursta her dönemde dört ders yapılır; katılım ücretleri her dönem için 2.000 Yendir (öğrenciler için 1.000 Yen). Katılımcı sayısı en fazla 250 kişidir. (katılmak isteyenlerin sayısı fazla olduğu durumda kura çekimine başvurulur.)

Kursta işlenen konulara örnekler: “Çöp Toplama 10 Yıl Devam Ederse..”; “Yakın Çevrede Görülebilenler”; Çevre Koruma Etkinliği Uygulamasından Örnek”; “Eko-Para İle Sıcak Bir Toplum Yaratalım”.

Diğer Çevre Eğitimi Programları: Bir grup gönüllü tarafından başlatılan ve 1998 yılından beri yürütülen bir eğitim programıdır. Katılımcılar her ay bir kez toplanıp uzmanlardan orman oluşturma eğitimi almaktadır. Bu gönüllüler, 2000 yılından itibaren “Sagami Gölü Orman Oluşturma Grubu” olarak etkinliklerini sürdürmüş ve 2003 yılı Nisan ayında “Yeşil Baraj Deneyim Okulu”nu açmışlar. Kent Merkezinden bir saatlik mesafede bulunan “Sagami Gölü”, halen doğa ortamı içindedir. “Yeşil Baraj Deneyim Okulu”nda üç öğretmen herkese, orman hakkında düşünmeyi önermekte ve ormanın önemini anlatmaktadır. Okula ailece katılmak mümkündür. Azami kapasitesi 40 kişidir. Katılım ücreti yetişkinler için 1.000 Yen, öğrenciler için 500 Yendir. İlkokul öğrencilerinden ücret alınmamaktadır. Ücrete öğlen yemeği, sigorta ve mevsimlik hediye de dahildir.

Çevre Halkı Vakfı (Kankyo Shimin)

1990 yılından beri Kyoto ve yörelerinde çevresel etkinliklerde bulunan on kişiyi aşkın bir uzman grubu, her ay bir araya gelip, tüm gönüllülerin katılabileceği araştırma ve inceleme yaparak hem topluma önerilerde bulunmak, hem de uygulama yapabilmek için Japonya’da benzeri olmayan bir STK kurmak düşüncesiyle yola çıkmıştır. Yoğun çalışmalar sonucu 18 Temmuz 1992 tarihinde “Çevre Halkı Vakfı”nın kurulması gerçekleştirilmiş; 2002 yılında da STK kimliği sağlanmıştır. (www.kankyoshimin.org/jp/, 25.12.2004)

Tüm ülkede yaygın etkinlik gösteren kuruluş, “Ekolojik Kent Yapılandırma”, “Yeşil Tüketici ve Yaşam Tarzı” ile “Çevre Eğitimi” konularında çalışmalar yapar. “Doğa Dershanesi” ve “Orman Alanı” adıyla yürütülen iki kursta, katılımcılar çevre gönüllüsü olarak yetiştirilir.

Kuruluş, Ekim 1992’de iki ayda bir olmak üzere ilk “Haber Bülteni”ni yayınlamaya başlamış; etkinliklerin artması ile yayın dönemini 1993 Aralık ayından itibaren bir aya indirmiştir.

Ayrıca, 1995 yılında meydana gelen Kobe Depremi için katıldığı yardım çalışmaları sırasında, gönüllü çalışmaların koordinasyonu ve bölgenin kalkınması konusunda büyük deneyim kazanmıştır. 1996 yılından beri, diğer STK’larla birlikte yeryüzünün ısınması sorunları hakkında çalışmalar yürütmekte ve “İklim

Forumu”nun (bugünkü adıyla “İklim Ağı”nın) kurulmasına ve etkinliğine katkıda bulunmuştur.

Çevre Halkı Kuruluşun temsilcilikleri, Kyoto dışında, 1998 yılında Shiga’da ve 1999 yılında Tokai Bölgesinde de açılmıştır.

Çevre Eğitimi Programları:

1. Japonya’da ilk kez “Çevre Başkenti Yarışması” ile çevre sorunlarında etkin çaba gösteren belediye başkanları veya çevre bölümü yetkililerini bir araya getiren “Çevre Yerel Hükümet Strateji Toplantısı”nı düzenlemiştir.
2. 1993 yılında, “Eko Turizm” ve “Yeşil Tüketici” ile ilgili grup araştırmalarını başlatmıştır. Bu bağlamda “Eko Turizm” olarak hem Japonya hem de yurt dışında araştırmalar yaparak, kendi bölgesi olan Kyoto’da “Eko Okul Gezisi” programı hazırlanmıştır.
3. Ayrıca, diğer kuruluşlarla işbirliği yaparak düzenlediği “Çöp Sorunları Halk Toplantısı”ndan sonra “Yeşil Tüketici” Planını uygulamaya koymuştur. Bu çalışmalar sonrası, tüm Japonya’yı kapsayan “Yeşil Tüketici Rehberi”ni hazırlayarak 1994 yılında yayınlamıştır. “Eko Okul Gezisi” Programı için Toyota Vakfından, “Yeşil Tüketici” Programına ise İyon Vakfından maddi destek sağlanmıştır.
4. “Eko Yemek Pişirme Programı” 1994 yılı başında uygulamaya konulmuştur.
5. 1996 yılında oluşturulmuş bulunan Eko Kenti Çalışma Grubu ile 1997 yılında kurulan “Doğal Ev Çalışma Grubu”nun etkinlikleri başlamıştır. Doğal Ev Çalışma Grubu tarafından hazırlanmış uygulamalı önerileri içeren “Evde Çevreci Değişimler” adlı broşür, büyük yankı uyandırmıştır. Öte taraftan, Eko Kenti Çalışma Gurubunun çalışmaları, Japonya’da yerel hükümetlere ve belediyelere somut önerilerde bulunan veya onlara baskı yapabilen ender hareketlerden biri olarak diğer STK’ların da dikkatini çekmiştir.
6. Yerel hükümetler ve belediyelerle işbirliği çalışmaları, başlangıçta halk için çevre kurslarına okutman sağlama ile başlamış ve gittikçe artan isteklerin sayısı 1996 yılında 100’ü bulmuştur. Bu aşamadan sonra bir kurstan çok devamlı kursların düzenlenmesi düşünülmüştür. Ayrıca, bu kursların konusu olan çevre eğitimi,

bölgesel etkinlikler, Yeşil Tüketici Çalışmaları, Yeryüzünün Isınmasına karşı hareketler gibi çalışmalar, lider yetiştirme kursunun planlama ve düzenlenmesine kadar uzanmaktadır.

7. Şirketlerle işbirliği bağlamında, 1995 ve 1996 yıllarında Japonya’da tanınmış büyük mağazalar ile “Yeryüzü Günü” adlı kampanya düzenlenmiştir.

8. Devlet ve devlet ile ilgili kuruluşlar ile işbirliğini içeren etkinlikleri: Teklif üzerine, 1998-2003 arasında “Yeryüzü Halk Üniversitesi” adlı Çevre STK’ların etkinliklerinin yürütülmesine yardım olmuştur. Ekonomi Planlama Ajansı’nın teklifi üzerine iki araştırma projesini üstlenmiştir. Devletin düzenlediği on kursa ve panellere okutman göndermiştir.

9. Yerel Hükümetler ve Belediyelerle işbirliği çalışmaları: Osaka, Hiroshima, Fukui vb. Eyaletlerden gelen teklifler üzerine koordinatörlük yapmıştır. Osaka Üniversitesi’nin teklifi üzerine araştırma yapmıştır. Yirmi sekiz eyalet, elli üç kent, dört kasaba ve bir köyde devamlı kursları planlamış ve yürütmüştür. On resmi kuruluşun çevre için eğitim amacıyla eleman yetiştirme kurslarına okutman göndermiştir. On dört değişik kampanya ve etkinliğe yardımcı olmuştur. On beş Yerel Hükümet ve Belediyenin düzenlediği kurslara okutman göndermiştir.

Yayınlar: “Evin Çevreci Değişimleri” (2004); “Dünyadaki Çevre Kentlerini Ziyaret”; “Eko Kenti Yaratmak” (Halk Kenti Nasıl Değiştirebilir?); “Yeşil Tüketici Olmak İçin Alışveriş Rehberi” (1999); “Yeşil Tüketici Rehberi”

TÜRKİYE

Türkiye'nin Ulusal Çevre Politikası

1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı, dünyada ve Türkiye'de çevre sorunlarına eğilimin başlangıç noktasını oluşturmuştur. Böylece, çevre sorunları ilk kez uluslararası bir platformda ele alınmıştır. Bu Konferans sonrası, çoğu ülke gibi Türkiye de kendi çevre politikalarını hazırlamaya başlamıştır. Aynı dönemde Avrupa Birliği de bu eğilime ayak uydurmuştur.

Türkiye'de çevre konusuna ilk kez, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1974–1978) değinilmiştir. 1982 Anayasasına dayalı olarak çıkartılan Çevre Kanunu'nun 1983 yılında yürürlüğe girmesiyle önemli bir aşama kaydedilmiştir. Çevre Kanunu uyarınca yapılan düzenlemeler, Altıncı ve özellikle Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ile biçimlendirilmiş ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile takviye edilmiştir. (Türkiye Çevre Vakfı, 2001)

Anılan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında yer alan çevre politikası içeriği olarak Türkiye'de benimsenmiş olan “sürdürülebilir kalkınma” ve “kirleten öder” ilkelerinin işlerlik kazanabilmesi kurumsal yapıda gerçekleştirilebilecek yeniden yapılanma ile mümkün görüldüğünden bu konuda yeni hukuki düzenlemelere gereksinim duyulmuştur. Bu düzenlemelerle kurulacak denetim mekanizması ile çevreyi kirleten müteşebbislerin denetime tabi tutulmaları suretiyle “sürdürülebilir kalkınma” ve “kirleten öder” ilkelerinin uygulanması hedeflemiştir. Bu hedeflere göre Türkiye'nin Çevre Politikasına temel oluşturan amaçlar, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporunda belirtilmiştir.

Bu amaçlar arasında, kavramsal içeriğin genişletilmesi, envanter ve araştırmaların yapılması, ulusal politika ve stratejilerin geliştirilmesi, çevre harcamaları, kaynakları ve çevre yönetiminin ekonomik araçlarının belirlenmesi, gerekli hukuki düzenlemelerin yapılması, yararlanılacak eğitim ve öğretim düzeninin kurulması ve çevre standartlarının geliştirilmesi yer almıştır.

Anayasa ve Çevre

1961 Anayasasının “Sağlık Hakkı” başlığı altında yer alan çevre ile ilgili 49. maddesi hükmü, “Herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini sağlama” ödevini devlete vermişti. Ancak bu konuda uzun bir süre bir atılıma rastlanmamıştır.

1980’li yıllarda çevre sorunlarının hızla artması ve dünyada hızla yükselen çevre bilinci ve duyarlılığı konusunda yapılan çalışmalar, konuya 1982 Anayasasında daha somut yer verilmesinde etken olmuştur.

1982 Anayasasında vatandaşlara sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı tanınmış; çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve kirliliğin önlenmesinin devletin ve aynı zamanda vatandaşın görevi olduğu belirtilmiştir.

Bu yeni Anayasasının 56. maddesinde “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığı altında “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir” hükmü yer almaktadır. Bu madde uyarınca ilk kez, Türk Anayasasında çevre konusuna değinilmiş ve çevrenin korunması, “devletin sorumluluğu”, “vatandaşların sorumluluğu” ve “vatandaşların hakkı” olmak üzere üç yönden ele alınmıştır.

Anayasanın 23., 43., 44., 45., 57., 63., 65. ve 167. maddeleri ise dolaylı olarak çevre ile ilgili bulunmaktadır. Anayasanın özellikle 56. maddesinde belirtilen devlet ve vatandaşların çevre korunmasına karşı “ortak sorumlulukları” anlayışı, Avrupa Birliği Çevre Politikası’nın ana hedefleri ile de aynı paraleldedir. (Aynı, s.96)

Çevre Kanunu

09.08.1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu, Anayasanın 56. maddesi uyarınca çıkartılmış ve Türk Çevre Politikası’nın temelini oluşturmuştur. Türk Çevre Politikası’nın temel ilkeleri arasında yer alan “kirleten öder” ilkesi de, Avrupa Birliği Çevre Politikası’nın temel ilkeleri arasında da yer almaktadır. Ancak, Türk Çevre Kanununda çevre için eğitimden söz edilmemiştir.

Çevre Kanunu'nda Türkiye'nin çevre için eğitim politikası açısından belirleyici olabilecek herhangi bir düzenleme yoktur. Çevre için eğitimin, bu kanunla açık biçimde ortaya çıkan koruyucu (önleyici) ulusal çevre politikası içindeki yeri de belli değildir. (Şenbül, 2001, s.138)

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun dışında da çevre korunması ile ilgili hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan bir kısmı, Çevre Kanunu'ndan önce yürürlükte bulunan 1580 sayılı Belediyeler Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 775 sayılı Gecekondu Kanunu, 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu, 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun gibi çevrenin korunmasıyla doğrudan ilgili kanunlardır.

1982 yılından sonra, Çevre kanunu dışında, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 2863 sayılı Boğaziçi Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3213 sayılı Maden Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun da çıkartılmıştır.

Ayrıca, Çevre Kanunu çerçevesinde bazı yönetmelikler de yürürlüğe girmiştir. Ancak, yönetmeliklerde de çevre için eğitimden söz edilmemiştir.

Çevre Bakanlığı

21 Ağustos 1991 tarihli 443 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde kurulan Çevre Bakanlığının görevleri arasında, çevre politikaları ve stratejilerini belirlemek; çevresel etkinliklerin yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde koordinasyonunu sağlamak; çevre ile ilgili izinleri düzenlemek; bilgi toplamak ve eğitim etkinliklerini düzenlemek gibi çalışmalar yer almaktadır.

Çevre Bakanlığının görevleri arasında eğitime, “Çevre uygulamalarına etkinlik kazandırmak için başta yerel yönetimler olmak üzere, sürekli bir eğitim programı uygulamak, bu amaçla yapılan eğitim etkinliklerini izlemek, desteklemek, yönlendirmek ve çevre bilincini geliştirmek, çevre sorunleri konusunda kamuoyu araştırmaları yapmak” hükmü ile yer verilmiştir.

Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Çevre Eğitimi

Türkiye’de çevre politikasının temeli, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile atılmıştır. Özellikle, çevre eğitimi ile ilgili olan “Toplumun, çevre bilincinin kazandırılmasına yönelik eğitimden geçirilmesi” cümlesi ile çevre eğitimi gereksinimine değinilmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda çevre sorunları, “Dördüncü Planın Temel Politikaları” adını taşıyan Üçüncü Bölümünde, ayrı bir başlık altında yer alınmıştır. Ancak, çevre için eğitime değinilmemiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda çevre sorunlarına, “Sosyal Hedef ve Politikalar” adını taşıyan Dördüncü Bölümde yer verilmiştir. Bu arada, çevre alanında sürdürülmesi gerekli araştırma ve geliştirme etkinliklerine öncelik tanıyarak ilgili üniversite ve kuruluşların denetlenmesi hususuna da yer verilerek dolaylı biçimde eğitime değinilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda çevre eğitimi yer almamıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ise, “Çevre Korunması ve Geliştirilmesi” başlığı altında çevre ve çevreyle ilgili düzenlemeler yer almıştır. Bu Planda çevre sorunları ve politikası, kapsamlı biçimde ele alınmış ve bu arada çevre eğitimine de açıkça değinilmiştir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma hedefi, çevre Korunması ve doğrultusunda çevre bilinci oluşturmak üzere örgün ve yaygın eğitimde düzenlemeler yapılacağı; gönüllü kuruluşların etkinliklerinin destekleneceği; çevrenin korunmasına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının, hedef kitlenin ihtiyaçları ve çevrenin korunması yönünden taşıdığı öncelik göz önünde tutularak yaşam boyu eğitim ilkesinin izleneceği biçiminde açıklanmaktadır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda da “Eğitim, kararlara katılım süreçleri ve yerleşme konularındaki eksiklikler, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve çevre sorunlarının çözümünde önemli engeller oluşturmaktadır” belirlemesi yapılmıştır.

Türkiye’de Merkezi Hükümet Tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi

Türkiye’de kamu alanında çevre eğitimi ile yükümlü kuruluşların başında Çevre Bakanlığı (şimdi Çevre ve Orman Bakanlığı) ile Milli Eğitim Bakanlığı gelmektedir.

Çevre Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi:

Örgün eğitimde iki Bakanlık arasındaki işbirliği protokolü (1993) çerçevesinde müfredat programı içeriği olarak çevre eğitimi yapılmaktadır. Daha önce başlayan işbirliği çalışmaları uyarınca programlara alınan Çevre Dersi’nin, bu protokolle daha etkin hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 07.09.1992 tarih ve 274 sayılı kararı ile ilkokulların bütün sınıflarında haftada bir saat olmak üzere dönüşümlü olarak “Çevre Sağlık, Trafik ve Okuma Dersi,” 1992-1993 öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere öğretim programlarına alınarak uygulamaya konulmuştur. Ancak Çevre Dersi, ilkokulların 2. ve 3. sınıflarında “Sağlık, Trafik ve Okuma Dersleri” ile birlikte dönüşümlü olarak, 4. ve 5. sınıflarda ise üniteler arasında çevre konularına yer verilerek yapılmıştır.

Ortaokullarda Fen ve Sosyal Bilgiler derslerinde ünite bazında çevre konularına yer verilmiş, liselerde ise “Çevre İnsan” dersi kredili sistemde 4 kredilik seçmeli ders olarak programa alınmıştır. Ancak, kredili sistemin kaldırılması ile bu ders de programdan kaldırılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü’nün 12.09.1997 tarih ve 6368 sayılı Genelgesi ile 1997-1998 öğretim yılı itibariyle “Çevre, Sağlık, Trafik ve Okuma Dersi”nin uygulamadan kaldırılacağı Valiliklere bildirilmiştir. Ancak, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Program Dairesi Başkanlığı ile yapılan görüşmeler neticesinde bu dersin 1997-1998 öğretim yılı sonuna kadar okutulması sağlanmıştır.

Konunun önemine binaen, 1993 tarihli İşbirliği Protokolü 1999 yılında yeniden revize edilerek imza altına alınmıştır. Bu protokol çerçevesinde Çevre Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında Çevre Eğitim Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyon, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocuklarda çevre bilincinin geliştirilmesi amacıyla uygulamalı çevre eğitimine ağırlık verilmesini, derslerin özellikleri dikkate alınarak çevre konularına yer verilmesini ve kitaplarda çevre konulu okuma parçalarına ağırlık verilmesini; ortaöğretim kurumlarında ise Bakanlıkça uygun görülen programlarda çevre dersinin haftada bir saat ve zorunlu ders olarak yer alması istemiş, ancak bu isteğin, 2002-2003 öğretim yılında, ortaöğretim kurumlarının dört yıla çıkması ile mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak Bakanlıklararası çalışmalar sürmektedir.

Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim ve ortaöğretim okullarında okutulmakta olan ders kitaplarında, çevre konularının ağırlıklı olarak yer alması için Çevre Bakanlığının çeşitli birimlerinden oluşan bir komisyonun, Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yazım Komisyonları ile yapmış olduğu ortak çalışmalardan olumlu sonuç alınmıştır.

1999 yılında iki Bakanlık arasında imzalanan işbirliği protokolü çerçevesinde, okulöncesi ve ilköğretim kurumlarına yönelik olarak çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi, olumlu tüketim alışkanlıklarının kazandırılması, değerlendirilebilir katı atıkların kaynağında ayrı toplanması ve geri kazanımı konularında Çevre Bakanlığı, Ankara Valiliği Çevre Koruma Vakfı (ANÇEVA) ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğinde 2000 yılında “Uygulamalı Çevre Eğitimi Pilot Projesi” ilköğretim okulunda başlatılmıştır. Bu kapsamda, öğretmen ve öğrencilerin çevre konularında duyarlılığını artırmak ve etkin katılımlarını sağlamak amacıyla öğrenciler tarafından ayrı toplanan değerlendirilebilir atıklar ANÇEVA tarafından bir program dahilinde okullardan toplatılmıştır. Bu proje kapsamında okullarda çevre köşeleri hazırlanmış; çevre ekipleri oluşturulmuş; çevre ve bahçe düzenlemeleri yapılmış; gezi, konferans, seminer, video gösterisi vb eğitici çalışmalar yapılmıştır. Bu projeye 2000-2001 öğretim yılında kırk; 2001-2002 öğretim yılında da elli ilköğretim okulu eklenmiştir. Proje, ayrıca, otuz beş İl Çevre Müdürlüğünde uygulanmaktadır. Böylece bu projeye katılan okul ve öğrencilerin sayıları hızla artmaktadır.

Hızla gelişen ve sanayileşen Türkiye’de yaşanan çevre sorunlarının çözümlenmesi, çevre bilincinin geliştirilmesi ve bilinçli katılımın sağlanması için çok yönlü işbirliğinin gerekliliğinden hareketle, ülke geneline her ilden 11-14 yaş grubu ilköğretim çağındaki iki öğrenci ile bu öğrencileri yönlendirecek ve onlara refakat edecek bir öğretmen ve ev sahibi okulun katılımıyla (yaklaşık 500 delege), her ilin mevcut doğal zenginlikleri ve yaşanan çevre sorunlarının tartışıldığı Ulusal Birinci Çevre Çocuk Kurultayı 31 Mayıs–02 Haziran 2001 tarihleri arasında üç gün süreyle İstanbul’da yapılmıştır. Kurultay sonucunda bizzat öğrencilerin (delegelerin) hazırladığı “bildirge”, Cumhurbaşkanına, TBMM Başkanına, Başbakanına ve tüm İl Valiliklerine, ayrıca İngilizce’ye çevrilerek BM Çevre Programına ve Dünya Liderlerine gönderilmiştir.

Kamuoyunda çevre bilincinin oluşturulması ve çevre duyarlılığının artırılması amacıyla çevre konulu Çocuk Tiyatrosu Ankara’da gösterime girmiş ve bu yıl sergilenen “Sevgi Ormanı” adlı oyun, her Cumartesi ve Pazar günleri ilköğretim öğrencilerine sahnelenmek üzere programlanmıştır.

Çevre Bakanlığının Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Yaptığı Çalışmalar:

Çevre Bakanlığı ile Genel Kurmay Başkanlığı arasında çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda işbirliği protokolü imzalanmış ve askeri birliklere seminerler düzenlenmiştir.

Ayrıca, Çevre Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında da çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda işbirliği protokolü düzenlenmiş ve bu protokol çerçevesinde din görevlilerine ve aday imam-hatiplere çevre bilincinin geliştirilmesi ve duyarlılığın artırılması için seminerler düzenlenmiştir.

Çevre Bakanlığının Gönüllü Çevre Kuruluşları ile Yaptığı Çalışmalar:

11-12 Şubat 1994 tarihleri arasında İzmir-Çeşme’de “Gönüllü Kuruluşlarla İşbirliği” adı altında bir toplantı düzenlenmiş ve bu toplantıya ülke genelinde yüz çevre gönüllüsü katılmıştır.

18 Kasım 1995 tarihinde Ankara’da “Gönüllü Çevre Kuruluşları Koordinasyonu” toplantısı düzenlenmiş ve altmış beş gönüllü kuruluş katılmıştır.

11-12 Mart 1995 tarihleri arasında İstanbul-Kartal Çevre Gönüllüleri Derneği ile Bakanlık işbirliğinde “İstanbul İçin Elele” toplantısı düzenlenmiş ve yetmiş gönüllü katılmıştır.

15 Mayıs 1997 tarihinde Ankara’da “Gönüllü Kuruluşlarla İşbirliği” toplantısı düzenlenmiş ve yüz yirmi beş gönüllü kuruluş temsilcisi katılmıştır.

6 Mayıs 1998 tarihinde İstanbul’da Marmara ve Trakya Çevre Gönüllüleri ile bu bölgede yaşanan çevre sorunları tartışılmış ve bu toplantının sonucunda, Sivil toplum kuruluşlarınca 7 Haziran 1998 tarihinde düzenlenen “Boğazlardaki Petrol Kirliliğini Protesto” eylemi gerçekleştirilmiştir.

19-20 Kasım 1998 tarihleri arasında İspanya’da yapılan Akdeniz STK’ları Sürdürülebilir Kalkınma Toplantısına katılmıştır.

26-27 Aralık 1998 tarihleri arasında Mersin’de “Akdeniz’in Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri”nin tartışıldığı ve Akdeniz Bölgesindeki gönüllü çevre kuruluşlarının katıldığı bir toplantı yapılmış ve sonuç bildirgesi yayınlanmıştır.

Mart-Temmuz 2002 tarihleri arasında altı yerde (Adana, Erzurum, Samsun, Kayseri, Kocaeli, Denizli) Gönüllü Çevre Kuruluşları Bölgesel Koordinasyon ve Bilgilendirme Toplantıları düzenlenmiştir. Sayıları 200 ü bulan bu toplantılar; 7-8 Mart 2002 tarihleri arasında Adana İli merkez olmak üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Çukurova’daki on beş ilden (Adana, İçel, Hatay, Osmaniye, Malatya, Kahramanmaraş, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Adıyaman, Mardin, Batman, Siirt ve Şirnak) toplam kırk Gönüllü Çevre Kuruluşu, 28-29 Mart 2002 tarihleri arasında Samsun İli merkez olmak üzere Karadeniz Bölgesi’ndeki on dört ilden (Samsun, Amasya, Bartın, Çankırı, Çorum, Karabük, Kastamonu, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Sinop ve Zonguldak) toplam otuz beş Gönüllü Çevre Kuruluşu, 25-26 Nisan 2002 tarihleri arasında Kayseri İli merkez olmak üzere İç Anadolu Bölgesindeki 13 ilden (Kayseri, Sivas, Yozgat, Tokat, Niğde Aksaray, Kırkent, Nevkent, Konya, Kırıkkale, Ankara, Eskikent ve Karaman) toplam yirmi sekiz Gönüllü Çevre Kuruluşu, 20-21 Haziran 2002 tarihleri arasında Erzurum İli merkez olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki on beş ilden (Erzurum, Hakkari Van, Bitlis, Muş, Bingöl, Ağrı, Iğdır, Kars, Ardahan, Erzincan, Tunceli, Bayburt, Elazığ ve Gümüşhane) toplam on dört Gönüllü Kuruluşu, 27-28 Haziran 2002

tarihleri arasında Denizli İli merkez olmak üzere Ege ve Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki on bir ilden (Denizli, İzmir, Manisa, Kütahya, Uşak, Afyon, Aydın, Isparta, Burdur, Muğla ve Antalya) toplam otuz sekiz Gönüllü Çevre Kuruluşu ve 18-19 Temmuz 2002 tarihleri arasında Kocaeli İli merkez olmak üzere Marmara Bölgesi'ndeki on üç ilden (Kocaeli, Düzce, Sakarya, İstanbul, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Yalova, Bilecik ve Bolu) toplam kırk dört Gönüllü Çevre Kuruluşunun katılımıyla yapılmıştır. (Çevre Bakanlığı, 2002)

Bakanlık ile Sendika Konfederasyonları arasında “Çevre ve İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği” konularında işbirliği protokolü imzalanmış ve bu protokol çerçevesinde TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK işçi temsilcilerine seminerler düzenlenmiştir.

Bakanlık ile Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) arasında çevrenin korunması konularındaki işbirliği protokolü ile, sanayicilere yönelik seminerler düzenlenmiştir. (Çevre Bakanlığı, tarihsiz)

Valilikler tarafından yürütülen çevre eğitimi:

Ankara Valiliğinin Çalışmaları:

Ankara Valiliğinde, 1992 yılından bu yana, çevre eğitimi için çeşitli etkinlikler devam etmektedir. Valiliğin, Çevre Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer kamusal ve özel kuruluşlarla işbirliği içinde yaptığı etkinlikler şunlar olmuştur (www.ankara.gov.tr/index.php?site=module=cmsPage&page=page&cmsPage=863 1, 14.11.2004):

19 Ocak 1994 tarihinde “Çevre Konusunda Ankara Mahalle ve Köy Muhtarları Bilgilendirme Semineri ve Ankara'nın Çevre Sorunları” konulu panel düzenlenmiştir. Bu çerçevede Ankara'nın sınırları içindeki bütün muhtarlar toplantıya davet edilmiş ve panelde mahalle ve köy muhtarlarının dilekleri, sorunları ve çözüm önerileri dile getirilmiştir.

Milli Eğitim Müdürlüğü ile ortaklaşa, 1998-1999 öğretim yılı “En Güzel Bahçe” yarışması düzenlenmiştir. Bu yarışmanın amacı, öğrencilerin zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri bahçenin kendi elleriyle ağaçlandırılması, yeşillendirilmesi ve korunmasını sağlamaktır.

14 Ekim 1999 tarihinde Çevre Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolü çerçevesinde, Çevre Bakanlığı, Ankara Valiliği Çevre Koruma Vakfı ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğiyle, ilki 1999-2000 öğretim yılında on altı ilköğretim okulunda; 2000-2001 öğretim yılında kırk ilköğretim okulunda ve 2001-2002 öğretim yılında elli ilköğretim okulunda “Çevre Eğitimi Pilot Projesi” uygulanmıştır. Projede çevre kirliliğinin önlenmesi, çevrenin korunması ve çevre bilincinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Her yıl, katılımcı okulların sayısı arttırılarak projeye devam edilmektedir.

24-25 Mayıs 2000 tarihinde, “Uygulamalı Çevre Eğitim Pilot Projesi” kapsamındaki ilkokullar çevre gezisi düzenlenmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi seraları, A.Ü. Fen Fakültesi Zooloji Müzesi ve AOÇ piknik alanları ziyaret edilmiştir.

19-20-21 Aralık 2000 tarihlerinde “2000-2001 yılı Uygulamalı Çevre Eğitimi Pilot Projesi” kapsamındaki kırk pilot okulun öğrencilerine “Çok Geç Olmadan” adlı tiyatro gösterisi sunulmuştur.

2001-2002 “Uygulamalı Çevre Eğitim Pilot Projesi” kapsamında yer alan yüz beş ilköğretim okulu arasında çevre konulu bilgi yarışması düzenlenmiştir.

1992 yılından beri çevre değerlerinin korunmasına katkıda bulunmak amacıyla ilk, orta ve lise öğrencileri arasında çevre konulu münazaralar, paneller düzenlenmektedir.

20 Ocak 1993 tarihinde, “Önce Kalkınma Sonra Çevre mi? “Önce Çevre Sonra Kalkınma mı?” konulu liseler arası bir münazara ve ilkokul, ortaokul, ve lise öğrencileri arasında “Çevrem ve Ben” konulu kompozisyon, şiir, slogan, karikatür yarışmaları düzenlenmiştir.

16 Nisan 1994 tarihinde ilkokullar arasında “Nasıl bir Ankara Düşlüyorum” konulu panel; 13 Haziran 1994 tarihinde ise, ortaokullar arasında “Çevre Korumacılığında Eğitim ve Çevre Bilinci mi Önemlidir? Uygulama ve Denetim mi Önemlidir?” konulu münazara düzenlenmiştir. Dereceye giren toplam altı öğrenci Devlet Bakanlığı Gençlik Kamplarına ödül olarak gönderilmiştir.

20 Kasım 1996 tarihinde ANÇEVA ile Devlet Tiyatroları Opera ve Balesi Çalışanları Vakfının çalışmalarıyla Ankara ili Metropolitan Sınırları içerisindeki ilk,

orta, lise ve dengi okullar arasında “öykü veya masal“ yarışması ile “Çevre Konulu Tiyatro Eseri Sahnelemesi” üzerine iki ayrı yarışma, “Ankara Çocuk ve Gençlik Çevre Festivali” kapsamında gerçekleştirilmiştir.

19 Mart 1997 tarihinde, Büyük Kolejde, öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi ve çevre sorunlarına karşı duyarlılığın arttırılması amacıyla bir söyleşi ve slayt gösterisi yapılmıştır.

2 Mayıs 1997 tarihinde, Ankara Valiliği Çevre Koruma Vakfı ile Anafartalar Anadolu Ticaret Meslek Lisesinin ortaklaşa düzenlediği “Yerel Çevre Sorunları” konulu panel yapılmıştır.

“Birinci Ankara Okullar Arası Çevre ve Sanat Festivali” kapsamında açılan öykü, masal, şiir ve resim yarışması sonuçlanmış ve bir kitapta toplanmıştır.

10 Haziran, 1998 tarihinde, “5 Haziran Dünya Çevre Günü” etkinlikleri çerçevesinde Seğmenler Parkı’nda çocuk ve gençlere yönelik Ankara Valiliği Çevre Şöleni düzenlenmiştir.

Vakıf bünyesinde oluşturulan “Ankara Çevre Kurulu”, çevre ve geri dönüşüm konusunda çocuklara yönelik çalışmaları başlatmıştır. Necatibey ve Çankaya İlköğretim okulları pilot okullar olarak seçilmiş, çevre ve geri dönüşüm konusunda uygulamalı eğitim verilmiştir.

6 Haziran 2001 tarihinde 8 ayrı koldan öğrencilerle birlikte atık toplama yürüyüşü gerçekleştirilmiştir. Vakıf tarafından yaptırılan tişört ve şapkaları giyen yüzlerce öğrenci, ellerindeki poşetlere çöpleri toplayarak Kızılay Güven Parkta buluşmuşlardır.

6 Haziran 2002 tarihinde sabahın erken saatlerinde dört koldan yürüyen öğrenciler çöp toplayarak ve sloganlar atarak Güven Parkta toplanmış; Milli Eğitim Bakanı, Çevre Bakanı ve Ankara Valisi’nin de katılımıyla, Güven Park’ta pilot okulların coşkulu gösterileri sergilenmiş; öğleden sonra ise Seğmenler Parkı’nda “Müzik Şöleni” düzenlenmiştir.

Ayrıca; A. Ü. Fen Fakültesi Dekanlığının işbirliğiyle Ankara Valiliği Çevre Koruma Vakfı, 3 Haziran 1994 tarihinde, “5 Haziran Dünya Çevre Günü” etkinlikleri

çerçevesinde “Türkiye’nin Biyolojik Zenginlikleri ve Ekolojik Geleceği” konulu paneli gerçekleştirmiştir.

Valilik tarafından, Orman Bölge Müdürlüğü ile ortaklaşa olarak; “Kapari Projesi” adı verilen proje, sulama gerektirmeyen ve kazancı yüksek olan kapari ağaçlandırması ile Ankara ili sınırları içerisinde hem erozyon felaketini önlemek hem de bu ağacın tarımını arttırarak halka gelir kaynağı yaratmak amacıyla, Nisan 1998 tarihinde başlatılmıştır.

15 Mart 1997 tarihinde Ankara’da ilk yerel habitatın oluşturulması ve yaşatılması için hazırlıklar ve bir çevre ağı kurularak konuyla ilgili tüm STK’ların katılımının sağlanması için çalışmalar yapılmış ve yüz otuz yedi gönüllü kuruluş temsilcileri ile çalışmalara başlanmıştır.

6 Nisan 1999 tarihinde Ziraat Bankası Tandoğan Konferans Salonunda “Ankara’nın Doğal Kaynaklarını Tanıyor muyuz?” konulu bir forum düzenlenmiş ve 11 Nisan 1000 tarihinde Kuğulu Parkta Barış Manço anısına Çevre Şöleni yapılmıştır.

Sivas Valiliği’nin Çalışmaları:

Sivas Valiliği de çevre koruma ve orman geliştirme programlarını yürütmektedir. Bu programların temel hedefleri, Valiliğin internet sitesinde şöyle açıklanmıştır: (www.sivas.gov.tr/SAY/cevre.htm, 16.11.2004)

İl sınırları içinde ağaçlandırılabilir alanları ağaçlandırmak ve Yeşil Sivas Misyonunu gerçekleştirmek, doğal varlıkları korumak ve geliştirmek için projeler geliştirmek ve uygulamaya koymak, çevre illerle çeşitli birlikler ve platformlar oluşturarak çevresel varlıkların korunması ve geliştirilmesinde bölgesel etkileri artırmak, çevre illerle ortak projeler geliştirmek ve uygulamaya koymaktır.

Sivas Valiliği’nin Çevre için Eğitim Çalışmaları ise şöyle özetlenmektedir:

“5 Haziran Dünya Çevre Günü” dolaysısıyla yaklaşık dört yüz ilköğretim öğrencisine çevre eğitimi verilmiştir. Özellikle ilköğretim çağındaki öğrencilerde çevre duyarlılığını artırmak, bilinçli tüketim alışkanlıklarını ve atıkları kaynağında ayrı toplamak amacıyla, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Çevre Koruma Vakfı işbirliği ile 2003-2004 öğretim yılında yirmi pilot okulda atık kağıt toplama kampanyası ve

eğitim projesi uygulamaya konulmuş olup, yapılan değerlendirmede dereceye giren okulların 5 Haziran Dünya evre Günü'nde ödüllendirilmesi planlanmıştır.

Gümüşhane'de Öğrenciler için Çevre Konferansı

Gümüşhane, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, ilköğretim okullarında çevre konusunda konferanslar düzenlemektedir. Bu arada İl Çevre Orman Müdürlüğü, İl Eğitim Müdürlüğü ve Çevre Koruma Vakfı'nın işbirliği ile bir "Uygulamalı Çevre Eğitim Projesi" hazırlanmıştır.

Proje kapsamında Gümüşhane'nin merkez ve ilçelerinde bulunan ilköğretim okullarında çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi, olumlu tüketim alışkanlıklarının kazandırılması, değerlendirilebilir katı atıkların toplanması, çevre bilincinin artırılması konularında konferanslar düzenlenmektedir.

Öğrenci ve öğretmenlerin çevre konusunda duyarlılıklarının arttırmak, etkin katılımlarını sağlamak amacıyla başlatılan bu proje ile öğrenciler tarafından toplanan atıkların Belediye tarafından değerlendirilmesi, okullarda çevre köşeleri hazırlanması ve çevre ekiplerinin oluşturulması planlanmış bulunmaktadır.

Proje, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü'nün okullara görsel malzeme desteğini de içermektedir. Ayrıca, başarılı okullara, 5 Haziran 2005 tarihinde düzenlenecek Dünya Çevre Günü etkinlikleri çerçevesinde ödüller de verilecektir.

Türkiye’de Belediyeler Tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi:

Türkiye’de Belediyelerin doğrudan ya da kamu kuruluşları, okullar, sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile yaptığı ve çoğu durumda ilköğretim öğrencilerine yönelik seminerler ve diğer etkinliklerini içeren çevre için halk eğitimi, bir programa bağlı olarak yapılmadığından süreklilik göstermemiştir. Bu genel eğilim dışında, daha düzenli uygulamalara örnek olarak, Samsun-Canik Belediyesi tarafından bir program ile sürekli olarak yürütülen “katı atık projesi”nin yanı sıra, devamlılık göstermemiş diğer eğitimsel etkinliklere aşağıda yer verilmiştir.

Samsun’un Canik İlçesi Belediyesinin Çevre Eğitim Programı:

Samsun’un Canik Belediyesi, beldede çevre kültürünü geliştirmek amacıyla Ekim 2004’de başlatmış olduğu çalışmalar arasında “Katı Atık Projesi”ni uygulamaya koymuştur. (www.canik-bld.gov.tr/, 17.11.2004)

Projenin uygulandığı alan olan Canik, Samsun ilinin en yoksul, en az gelişmiş ilçesi konumundadır. Bu yoksulluk hem ekonomik, hem de kültür ve eğitim alanlarında göze çarpmaktadır. Üstelik Samsun ilinin yükünü çeken çöp istasyonu ve mezbaha da bu bölgede yer almakta ve büyük çevre sorunlarına, dolayısıyla hastalıklara da neden olmaktadır.

Yaklaşık nüfusu 58.000 olan ilçe, on altı mahalleden oluşmakta ve halkı ildeki en az okumuşluk oranına sahip bulmaktadır. Yerleşim alanının en güzel kesiminde yer alan, sosyal ve ekonomik yönden nispeten iyi durumda olan bireylerin yaşadığı üç mahalle dışında kalan mahalleler, ilçenin yoksul bölümünü oluşturmakta ve bu mahallelerde yerleşik halk ekonomik ve kültür yönünden yardıma ve kalkınmaya muhtaç durumda bulunmaktadır. Bu nedenle, Proje uygulama çalışmalarına ilk etapta, yoksul mahalleler içinde en fazla yardıma muhtaç olan ve 5.200 nüfusu bulunan Yavuz Selim Mahallesinden başlanmıştır.

Uygulama, Belediyede görevli, beldeyi ve halkı iyi tanıyan, iki çevre mühendisi bayan tarafından hem ilköğretim okullarında çevre dersi vermek hem de mahallede evleri dolaşarak aileleri doğrudan bilgilendirmek suretiyle yapılmaktadır.

Okullardaki eğitime geri kazanım ve katı atıklar konu oluşturmakta ve VCD gösterileri yapılmaktadır. Ayrıca, yaş gruplarına göre değişik konular soru cevap şeklinde ele alınmakta, resim yarışması da düzenlenmektedir.

Projenin amacı, bireylere çevre temizliğinin ne olduğunu, nasıl yapılacağını anlatmak; katı atıkların nasıl toplanacağını göstermek suretiyle belde sakinlerine çevreyi temiz tutma ve koruma bilincini aşılaktır.

Ancak, eğiticiler çoğu durumda bu amacı aşarak yoksul ailelere malzeme yardımı yapmak gereğini de duymaktadır. Bu bağlamda verilen eğitimin dikkat ve ilgi çekici ve temizlik alışkanlığı kazandırma yönünden etkili olabilmesi için Belediye bir temizlik kampanyası da düzenlemiştir. Bu kampanya uyarınca temizlik kurallarına uyum sağlayan ailelere, içinde iki aylık ihtiyaçlarını karşılayabilecek temizlik malzemelerini içeren bir hediye paketi ödül olarak verilmektedir. Eğiticiler, mahallelerde yaptıkları ziyaret ve çalışmalar sırasında ödüle layık olanları saptamakta, uygun davranışlarda bulunmayanları da işin doğrusunu yeniden açıklamak suretiyle uyarmaktadır. Böylece, her ay yüz yirmi hediye paketi ailelere dağıtılmaktadır.²³

Belediyenin çalışma programına göre eğiticiler, haftanın üç günü (genellikle Pazartesi, Salı, Çarşamba) okullarda, diğer üç günü de (Perşembe, Cuma, Cumartesi) mahallede eğitim vermektedir. Her gün ziyaret edilen evlerin sayısı ortalama 16-17 arasında değişmektedir. Bu ziyaretin süresi duruma göre değişmekte, bazı özel durumlarda uzun zamanı alabilmektedir.²⁴ Zira, ev halkına bilgiler verilirken onların sorunları ile ilgilenmek ve bunlara çözüm aramak zorunluluğu da doğmaktadır. Ev ziyaretleri aynı zamanda ve doğal olarak, çabaların nasıl bir sonuç verdiği yolunda denetim ve soruşturmaları da içermektedir. Çoğu kez ev kadınlarının önerilere uyum sağladığı memnuniyetle izlenmektedir.

Canik Belediyesi, yerel halkın genel kültür düzeyini ve alışkanlıklarını göz önünde tutarak, diğer belediyelerin genellikle başvurduğu broşür veya benzeri yazılı kağıtlar dağıtımını suretiyle eğitim yerine, bireylerle konuşarak onları bilgilendirme

²³ Canik Belediyesi, Temizlik İşleri Bölümünde görevli Emine Karakuş'tan 03.12.2004 tarihinde e-posta yoluyla alınmış bilgileri

²⁴ Canik Belediyesi, Temizlik İşleri Bölümünde görevli Sema Çakır'dan 08.12.2004 tarihinde e-posta yoluyla alınmış bilgileri

yolunu seçmiştir. Bunun nedeni, okuma bilinci yetersiz olan veya hiç olmayan belde sakinlerine dağıtılacak kağıtların, büyük olasılıkla okunmadan yerlere atılarak etrafa saçılacağı ve bunların sokak kirliliği olarak geri dönelebileceği olgusudur. Bunun yerine değinilen Kampanya, herkesin görebileceği yerlere asılan büyük boy afişlerle halka duyurulmaktadır.

Ayrıca, yeni uygulama olarak, Ocak 2005'ten itibaren Canik Belediyesinde çalışanlara da katı atıklar geri dönüşüm ve çevre eğitimi verilecektir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Çevre Eğitimi Çalışmaları:

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, şehirdeki çevre kirliliğinin azaltılması amacıyla, 2002 yılının Ekim ayında Belediye binasının Akif Ersoy Tiyatro Salonunda kapıcılar için bir çevre eğitim semineri düzenlemiştir. Böylece, çevre kirliliği ile mücadelede kapıcıları eğitmek suretiyle başlanmıştır.

Seminerin amacı, seminerde konuşan bir Belediye yetkilisi tarafından, köyden kente yönelik büyük göçler sonucu çevre kirliliği konusunda ciddi sorunlar yaşadığı; bu nedenle kirlenmeyi önlemek ve temizlemek için Belediyece yoğun çabalar sarf edildiği; ancak bu çabalara kent sakinlerinin de katılması ve bunun için bireylerin çevre konusunda bilinçlendirilmeleri gerektiği; bu kapsamda en önemli yardımın, Belediyenin uyguladığı kurallara göre hareket etmek suretiyle, kapıcılardan alınabileceği; bu düşünce ile seminerin onlar için düzenlendiği şeklinde açıklanmıştır.

Yaklaşık beş yüz kapıcının katıldığı bu seminerde, uzmanlar, film ve slayt gösterileri ile katılımcılara çevre ile ilgili bilgiler vermiş ve kirliliğin doğa, insan ve yaşam üzerindeki olumsuz etkilerini anlatmışlardır.

İki oturum halinde yapılan Seminerde konuşmacı olarak Tabipler Odası; Makine Mühendisleri Odası; Çevre Gönüllüleri Vakfı; Bağlar, Sur içi ve Yenişehir Belediyeleri Temizlik Müdürlükleri ile DİSKİ Genel Müdürlüğü'nden uzmanlar katılmıştır. Verilen eğitimin içeriğini, katı atık ve hava kirliliğinin yol açtığı sorunlar,

kalorifer yakma teknikleri, yeterli bir temizlik için yapılması gereken işler ve temizlikte kapıcıların sorumlulukları oluşturmuştur.²⁵

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ile bu konuda, daha ayrıntılı bilgi için temasa geçilmiş, ancak bir cevap alınamamıştır.

Eskişehir-Tepebaşı Belediyesince Düzenlenen, Okullarda Çevre Eğitimi Semineri:

İlköğretim okullarında çevre bilinci, çevre yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi vermeyi amaçlayan Eko-Okullar (Çocuklarda Çevreye Uyum) Projesi gereğince, Atatürk İlköğretim Okulunda “Eko-Okullar ve Çevre” konulu bir seminer düzenlenmiştir.

Seminerin amacı, öğretmenleri bu konuda bilgilendirmek suretiyle çevreye duyarlı bireyler yetiştirmek, çevreci okulların simgesi olan yeşil bayrağın okullarında devamlı tutulmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilerin toplayacağı pet şişe ve atık kağıtlarla Hatıra Ormanına fidan dikilmesi planlanmıştır. Ayrıca, bu tür seminerlerin program dahilinde bütün okullarda düzenleneceği, Belediye yetkilisi tarafından açıklanmıştır.²⁶

---

²⁵ Mehmet Gökçe Zaman Gazetesi ,02.10.2002

²⁶ www.tepebasi-bld.gov.tr/haber94.htm (19.12.2004)

Türkiye’de Üniversite Ve Yüksek Okullarda Halka Açık Çevre Eğitimi:

Türkiye’de üniversite ve yüksek okullarında halka açık çevre eğitimi sistemli olarak yapılmamaktadır.

Sadece bazı okullarda çevre ile ilgilenen öğrenciler aralarında bir “klüp” kurup bu konuda faaliyet göstermektedir. Örnek olarak, Karadeniz Teknik Üniversitesi Çevre Kulübü’nü gösterebiliriz. Bu kulübün üye sayısı 10 kişidir. Fakat etkin çalışmalara üç-dört üye katılmaktadır. Haftada bir kez toplanıp okulda seminer, sempozyum, gezi gibi düzenlemeleri organize etmeye çalışmakta, ayrıca, üniversite dışında yapılan çeşitli çevre ile ilgili seminerlere, toplantılara katılıp, edindikleri bilgileri katılmayanlara aktarmaktadır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde de benzeri çalışmalar yapan bir Öğrenci Topluluğu vardır.

Üniversitedeki öğrencilerin çoğu çevre korunmasına fazla ilgi göstermemektedir. Seminer için özellikle hazırlanan ve her tarafa asılan afişlere rağmen, katılımcı sayısı artmamakta, ancak, konu eğlenceli olduğunda, (örneğin gezi gibi) bu sayı çoğalmaktadır.

Çevre Kulübünün en büyük sorunu mali kaynaklarının yeterli düzeyde olmamasıdır. Bu nedenle, diğer illerde veya uzak yerlerde yapılan çevre ile ilgili toplantılara katılma olanağı kısıtlı düzeye inmektedir.

Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Çevre Eğitimi:

Türkiye’de sivil toplum kuruluşları, 1954 yılında kurulmuş olan Türkiye Tabiatı Koruma Derneği ile faaliyete geçmiş ve bu dernek, gittikçe azalmağa başlayan flora ve kuşlar hakkında kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Sonra, 1978 yılında kurulmuş olan Türkiye Çevre Vakfı, 1980-1983 yılları arasında, çevre hukuku ve politikalarının saptanması konusunda kamuoyunu yönlendirici etkili çalışmalar yapmıştır. Nitekim Dernek, Türkiye’de çevre ile ilgili resmi bir kuruluşun olmadığı bu dönemde, bir Müsteşarlık kurulması için Hükümete teklif götürmüştür. (Türkiye Çevre Vakfı, 1993)

Son on beş yılda, çevre konusunda kamuoyunu etkilemeye ve yönlendirmeye çalışan STK’ların etkinlikleri, Türkiye’de çevre ile ilgili bir takım gelişmelere neden olmuştur. Çevre için halk eğitimi çalışmalarıyla dikkat çeken ve bu nedenle araştırmaya örnek olarak alınan STK’ların yürüttüğü etkinliklerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye)

Vakıf, 1996 yılında Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği öncülüğünde kurulmuştur. Dünyaca ünlü WWF Uluslararası Kuruluşu’nun Türkiye Ulusal Örgütü olması nedeniyle WWF-Türkiye unvanını almıştır.

Vakfın görevi, biyolojik çeşitliliği koruyarak doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamaktır. Bu nedenle, bağımsız politikalara dayalı koruma projelerini üretmeyi, yetkili resmi makamları etkileme ve eğitim çalışmaları ile kalıcı ve somut çözümler oluşturmayı amaç edinmiştir.

Vakıf, çevre eğitimi programında iki ana grubu hedeflemektedir:

Birinci grubu, gelecekte doğayı, çevreyi koruma görevini üstlenecek gençleri yetiştirecek olan okullarda görevli eğitimciler oluşturmaktadır. Bir eğitimcinin yetiştirilmesi, uzun sürede, binlerce bilgili öğrencinin çevreye karşı duyarlı ve nazik olmasına yol açabilecektir. Bunlara öğrencilerin aileleri, arkadaş ve komşuları

eklendiğinde, çevre bilincine sahip kişilerin sayısı zincirleme artacaktır. Bu nedenle, eğitimci yetiştirilmesi, projede ön planda tutulmaktadır.

Hedeflenen ikinci grubu da, çevre koruması ile ilgili veya görevli STK'lar, akademisyenler ve yerel belediyeler oluşturmaktadır.

Proje, ağırlıklı olarak eğitim düzeni üzerine monte edilmiştir. Burada, eğitimin amacı, yerel yönetimler başta olmak üzere sivil toplumu, akademisyenleri ve diğer ilgilileri doğanın korunmasını ve kaynakların devamlılığını sağlayabilecek bir yönetim konusunda uyarmak, bilgilendirmek ve geliştirmektir.

Çevre Eğitimi Programları:

1. 2003 Yılında Gönüllü Çevre Eğitimi Kılavuzu Uygulaması:

“Ağaç Yaşken Eğilir” adlı Kılavuz, İstanbul’un Önemli Alanları Projesi çerçevesinde, gönüllülerce uygulanmaya özel ve ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf eğitim müfredatı ile uyumlu olarak ve altı konu başlığı altında hazırlanmıştır. Bu konuları, Ekoloji, Su, Hava, Toprak, Biyolojik Çeşitlilik (bitkiler, kuşlar, böcekler ve çift yaşamlılar) ve Sürdürülebilir Yaşam oluşturmaktadır.

(www.wwf.org.tr/tr/wwhakkinda.asp, 28.11.2004)

Gerekli ve ilgili bilgileri, şemaları ve çocuklara yönelik öğrenme usullerini içeren Kılavuz, İstanbul Ömerli Fundalıkları dışında, Adana, Erzincan, Edirne, Ankara, Çorum, Fethiye, Samsun, Muğla, Bursa ve Antalya’da gönüllülerce ilköğretim okullarında kullanılmıştır. Uygulamalar ve gönüllülerin önerileri sonrası kılavuz revize edilmiş ve çoğaltılmıştır.

2003 yılında devam eden uygulamalar, Mardin İli Midyat ve Nusaybin İlçeleri ve Kızılırmak Deltasında da başlatılmıştır. 2003 yılında Garanti Bankası sponsorluğunda içeriği zenginleştirilen ve “Ağaç Yaşken Eğilir” adını alan Kılavuzun temel amacı, gönüllü eğitimcilerin doğa ve doğa korumayı genç kuşaklara, onların algılayabilecekleri biçimde (oyunlar, etkinlikler vb) öğretebilmektir.

2. Mardin Çevre Eğitimi Projesi:

Yukarıda değinilen “Ağaç Yaşken Eğilir” projesi uygulamaları, Başbakanlık Güney Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı’nın işbirliği ve

Hollanda Büyükelçiliğın finansmanı ile Mardin İli Midyat ve Nusaybin İlçelerinde başlatılmıştır. Projeye, Dicle Üniversitesi, Kuş Gözlem Topluluğu ve Diyarbakır Çevre Gönüllüleri Derneği de katkıda bulunmuştur. Toplam yüz beş ilkokul öğretmenini, ülkenin biyolojik çeşitliliği ve GAP Bölgesinin biyolojik zenginliği konusunda bilgilendirmeyi amaçlayan bu proje, Haziran 2003'te tamamlanmıştır. Böylece, eğitilen öğretmenlerin görev yaptığı okullardaki öğretmen ve öğrencilerin çevre konusunda aydınlanabilmelerine olanak sağlanmıştır. Anılan ilçelerdeki öğretmenlerin yaptıkları düzenli toplantılar, bölgenin çevre sorunları ve doğal zenginlikleriyle ilgili bilgi birikiminin çoğalmasına ve bunların kurulan çevre kolları ile öğrencilere aktarılmasını sağlamıştır.

Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (ÇEV-KOR)

Vakıf, 1991 yılında Ege ve Dokuz Eylül Üniversitesinde görevli bir grup öğretim üyesi tarafından; doğal, tarihi, kültürel varlıkları korumak, geliştirmek ve çevre bilincini toplumun her kesimine kazandırmak amacıyla kurulmuştur. Ayrıca, Vakıf, kirliliğe neden olmayacak sistemleri teşvik etmeyi ve bunları yaygınlaştırmayı, çevre eğitimi çalışmaları yapmayı da amaçlamaktadır.

(www.izmircevre.gov.tr/, 14.11.2004)

Çevre Eğitimi Programları:

Gençlere yönelik olarak, 1992 yılında Çevre Araştırma Yarışması; 1993 yılında Çevre Sloganı Yarışması ve 1994 yılında Çevre Temizliği Kampanyası düzenlenmiştir. Orta ve yüksek öğretim çağındaki gençlere yönelik olarak, "Ekolojik Yaz Okulları" açılmaktadır. 1992 yılında İzmir'de, 1996 yılında Kastamonu'da, 1997 yılında Trabzon'da açılan bu okullarda, hem teori hem de uygulamalı derslerle, katılımcıların çevre bilincinin geliştirilmesine çalışılmıştır.

Yayımları:

Çev-Kor Vakfı, "Ekoloji" adıyla üç aylık bir çevre dergisi çıkarmaktadır. Ayrıca Vakıf, yaygın çevre eğitimini medya kanalıyla sağlamak amacıyla televizyon için hazırladığı programlarını, Çevre ve İnsan (1995) ve Ekoloji (1996) adıyla yayınlamıştır. Ayrıca, Çevre Kirliliği ve Kontrolü (Türkçe, İngilizce); Çevre Eğitimi;

Kavram ve Metodik Yaklaşımlar; Çevre Eğitimi; Metot ve Özel Konular; Çevre Eğitimine Giriş; Çevre Eğitiminde Temel Kavramlar; Okul Öncesi Çevre Eğitimi; Ekolojik Topluma Doğru (Almanca) isimli kitapları da hazırlayarak bastırmıştır.

Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)

1990 yılında, bir sivil toplum kuruluşu kimliğiyle kurulmuş olan bu Vakfın amacı, ülkenin doğal ve kültürel mirasını korumaktır. Bu amaçla, ÇEKÜL, doğal ve kültürel varlıklarının sürekliliğini daima ön planda tutmak çabasıdadır. Özveriye ve gönüllülük esasına dayalı bu vakıf çalışmalarını doğa, kültür, eğitim, tanıtım ve örgütlenme ana başlıkları altında yürütmektedir.

ÇEKÜL, eğitim çalışmalarında, doğal ve kültürel çevrenin aynı düzeyde ve birlikte olmasına özen göstermekte ve eğitim programlarının içeriğini buna göre düzenlemektedir. Bu çalışmalar, anaokulundan üniversiteye kadar gençlerin bilinçlenmelerini amaçlamakta ve seminerler, söyleşiler, konferanslar, geziler, projelerle yapılmaktadır.

Kültürel Çevre Eğitimi Projeleri:

1. “Yedi Bölge Yedi Kent” Projesi

ÇEKÜL yöneticileri, daha önce “Kendini Koruyan Kentler” başlığı altında sürdürdüğü çabalarını, “Yedi Bölge Yedi Kent” projesine yönlendirmiştir. Bu proje, Türkiye’nin yedi bölgesinden seçilen yedi kentte (Doğu Anadolu’da Kemaliye, Güneydoğu Anadolu’da Midyat, Orta Anadolu’da Talas, Kuzey Anadolu’da Kastamonu, Güneybatı Anadolu’da Akseki, Batı Anadolu’da Birgi, Marmara Bölgesinde Mudanya) pilot uygulamaları içermektedir. Bu arada “Çevre Kültür Evi” olarak kullanılacak bir tarihi yapının restorasyonu ile başlayan, daha sonra kente yayılan koruma, değerlendirme ve yaşatma eylemi, “Yedi Bölge Yedi Kent” ile birleşerek genişleme alanını tüm Türkiye’ye yaymış ve böylece hareketi başlatmıştır. Bu Projenin amacı, a). Kentleri besleyen tarihi, doğal çevre ile plana kavuşturmak, b). “Çevre ve Kültür Evini” merkez kılmak, c). Projeyi eğitimle (yaz okulları, eğitim paket programları vb) desteklemektir. (www.cekulvakfi.org.tr/, 28.11.2004)

2. “Kentler Çocuklarıdır” Projesi

Bu Proje de, ÇEKÜL’ ün 1988 yılında uygulamaya koyarak günümüze kadar sürdürmekte olduğu “Yedi Bölge Yedi Kent Projesi” ile birleşmiş bir projedir. Amacı, yedi kentte başlatılmış olan kültürel koruma çalışmalarına çocukların da katılmasını, genç nesillerce kültürel mirasımıza sahip çıkılmasını ve bu geleneğin sürdürülmesini sağlamaktır. Bu amaca hizmet etmek üzere, çocukların kentlilik bilincini ve kültürel kimlik duygularını geliştirebilecek eğitim çalışmalarının yapılması yanında, kentin kültürel zenginliklerini onlara tanıttacak ve anlatacak geziler ve söyleşilerin düzenlenmesi de planlanmıştır.

Proje uyarınca, her kentten on beş olmak üzere yüz beş çocuk ile temasa geçilmiş ve değişik etkinliklerle, çocukların yaratıcılığını öne çıkaran eğitim yöntemleri kullanılmış ve yaşadıkları kenti iyi tanımaları için müze gezileri, kentin yaşlı insanları ile sohbet toplantıları düzenlenmiştir. Bu eğitim sonrası, çocuklara “kültür elçisi” belgesi verilmiştir. Bu belgeye sahip gençler, ÇEKÜL’ ün ilgili kentlerdeki ve Türkiye genelindeki koruma çalışmalarında birer “kültür elçisi” olarak yer alabileceklerdir. ÇEKÜL’ün amacı, bu projeyi geliştirip yaygınlaştırarak, ülke genelinde gençlere yönelik kültürel eğitim programlarının çekirdeğini oluşturmaktır.

3. Yaz Okulları Projesi

ÇEKÜL’ün 1994 yılında Bizim Ülke Derneği ile birlikte başlattığı Yaz Okulları Projesi, hedef kitle olarak, dar gelirli ailelerin çocukları ile okuma-yazma bilmeyen yetişkinleri almaktadır. Gençlerin çevreye karşı daha duyarlı ve sorumlu bir davranış biçimi edinebilmeleri amacıyla, 1998 yılında Şile’de Çevre Yaz Okulu, düzenlenmiştir. Ayrıca, mimarlık eğitimi alan gençler için, Akseki, Birgi ve Divriği’de düzenlenen Mimarlık Yaz Okullarının yaygınlaştırılarak diğer kentlerde de açılması planlanmaktadır.

Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA Vakfı)

TEMA Vakfı, 1992 yılında yirmi altı seçkin işadamı ve on altı şirket tarafından, Türkiye’nin erozyon sorunlarıyla mücadele etmek amacıyla kurulmuştur.

Vakıf, çevre eğitimi çalışmalarını aşağıdaki amaçlar doğrultusunda yürütmektedir: (www.tema.org.tr/tr, 06.12.2004)

- Erozyon konusunun, ilk, orta ve yüksek öğretim müfredatına girmesini ve bunun için gerekli ders notları ile eğitim gereçlerini sağlamak,
- Erozyon eğitmenlerini yetiştirmek ve bu konuda gerekli düzenlemeleri yapmak; modern gereçleri (ders notları, kitap, video kasetleri v.b.) hazırlamak, ilgililere dağıtmak,
- İlgili kurumlarla işbirliği yapmak ve başta TBMM olmak üzere ilgili kamu kuruluşları ile ortaklaşa, kamuoyunu bilgilendirmeyi amaçlayan seminerler, konferanslar düzenlemek,
- Kırsal kesime yönelik TV programları düzenlemek,
- Uygulamalı eğitim için “Doğa ve Erozyon Kampları”nın eğitim etkinliklerini etkili biçimde geliştirmek, “Erozyon Okulu” kurulmasını gerçekleştirmek,
- TEMA personeline eğitim desteği sağlamak ve eğitici kadroyu hedef kitleye ulaştıracak “Mobil Eğitim Sistemi’ni” uygulamak.

TEMA Vakfı Eğitim Stratejisi

TEMA Vakfı’nın eğitim stratejisi, Vakfın üstlenmiş olduğu görevleri eksiksiz olarak yerine getirebilmek için gerekli eğitime her türlü desteği sağlamaktır. Bu strateji, Vakıf tarafından şöyle açıklanmıştır:

Eğitim, erozyon ile mücadelede başarıya ulaşmanın temel taşıdır. Eğitim topraklarımızın korunması anlamını içeren bu mücadelenin milli bir kimlik taşıdığını devlet ve millet el ele vermesi ve halkımızın, gönüllü kuruluşlarımızın tüm içtenlik ve çabaları ile sürdürülebileceğini aşağıda değinilen hedef kitlelere anlatan, öğretici bir sistemdir. ve insanın yaşam tarzı ile tutum ve davranışlarını, gerekli ve arzu edilen biçimde, değiştirebilmenin tek yolu da eğitimidir. Bu nedenle, TEMA eğitiminin hedefi, ülke ekonomisini dolayısıyla geleceğini sinsice kemiren erozyon felaketi ve buna karşı alınacak önlemler hakkında bilinçlendirilmiş bir kamuoyu oluşturmaktır.

Bunun için ilk planda düşünülmesi gereken hedef kitleler şöyle belirlenmiştir: Orman köylüleri; çiftçiler (tarımcılar ve hayvancılar); okul öncesi ile ilk ve

ortaöğretim öğrencileri ve öğretmenleri; kamu/özel kurum ve kuruluş çalışanları; Silahlı Kuvvetler personeli; üniversite öğrencileri ve öğretim üyeleri; başta belediyeler olmak üzere tüm mahalli yöneticiler ve ilgililer; TBMM üyeleri; kent ve kasaba halkı; diğer ülkelerdeki Türk vatandaşları.

Değınilen kamuoyunun, erozyon, çoraklaşma, çölleşme ve yanlış arazi kullanımının nedenlerini, sonuçlarını ve alınması gerekli önlemleri içerecek biçimde oluşturulması, Vakfın hedefini teşkil etmektedir. Bu nedenle, toprağın ve doğal varlıkların korunması hususunda toplumsal bilinç oluşturabilecek yayınlar ile desteklenen bir eğitim sistemi hedef alınmıştır.

Bu amaca ulaşmak için 1996 yılında Eğitim Bölümünü kuran TEMA; altı kişilik profesyonel kadrosunun yanı sıra, gönüllü on dört Profesör, altı Doçent, altı Yardımcı Doçent, iki Doktor, iki Araştırma Görevlisi) olmak üzere otuz kişilik gönüllü eğitim kadrosu ile çalışmaktadır.

Çevre Eğitimi Etkinlikleri:

1. Karikatür, Resim, Kompozisyon ve Slogan Yarışmaları: TEMA Vakfı, 1993 yılında düzenlemiş olduğu “Kompozisyon”, 1994 yılındaki “Resim” ve 1995 yılındaki “Slogan” yarışmalarına ilaveten, 1996 yılında Karikatürcüler Derneği ve Cartoon Yayıncılık işbirliğiyle iki büyük ve önemli uluslararası düzenlemeyi de gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri, 28 ülkeden 163 sanatçının 326 eserle katıldığı “Erozyon” konulu “Resim”, diğeri ise 32 ülkeden 283 sanatçının 546 eserle katıldığı “Orman ve Çölleşme” konulu karikatür yarışmasıdır.

2. Erozyon Eğitim Seminerleri:

Gönüllülere yönelik Erozyon Eğitim Semineri düzenlemelerine 1995 yılında başlanmıştır. Amacı katılımcı gönüllüleri erozyon konusunda bilgilendirmek suretiyle onlara öğrendiklerini çevrelerine aktarabilecek bir eğitimci niteliği kazandırmaktır. Anadolu'nun her köşesindeki değişik illerde düzenlenen iki gün süreli bu seminerlere, 2002 yılı sonu itibariyle 6.265 kişi katılmıştır. Bu seminerlerin düzenlendiği yer ve yıl olarak tarihleri aşağıda gösterilmiştir:

İstanbul (1995), Antalya, Eskişehir, Ankara, Elazığ, Trabzon, Edirne, Adana (1996), İstanbul (2 kez), Bursa, Karadeniz Ereğli, Ankara, İzmir, İzmit (1997),

Konya, Rize, Van, Erzurum, Samsun, Erzincan, Gaziantep, Denizli (1998), Trabzon, Eskikent, Kütahya, Tokat, İzmir (1999), Karaman, Isparta (2000), Isparta (2001), Lüleburgaz, Ankara (2002)

3. Tema Temsilcileri ve Yardımcıları İçin Eğitim Semineri;

TEMA Vakfı, Tema Temsilciliği (TT) için 05-06 Mayıs 2001 tarihlerinde Isparta da 34 TT'nin katıldığı bir seminer düzenlemiştir. Bu seminerin amacı, TEMA Vakfı çabalarının başarı kazanmasına yardımcı olmak ve bu konuda ortak çözümler üretmektir. TT Eğitimi ile ilgili çalışmalar, Doğa ve Erozyon Eğitim Kamplarının birinci ve ikinci döneminde de sürdürülmüştür. TEMA Vakfı'nın, İstanbul Temsilciliği tarafından 01-02 Aralık 2001 tarihinde, İstanbul'da 29 TT ve TT yardımcılarının katıldığı Eğitimcilerin Eğitimi Semineri de düzenlenmiştir. TT ler için benzeri iki günlük bir seminer, bu kez, 01-02 Haziran 2002 tarihlerinde, Ankara'da yapılmıştır. Seminere 53 TT ve TT yardımcısı katılmıştır. Bu eğitim çalışmaları, 2002 ve 2003 yıllarında, Doğa ve Erozyon Kamplarında sürdürülmüştür.

4. Doğa ve Erozyon Eğitim Kampları (Yaz Okulu)

Bu kampların amacı, her yaşta gönüllülere (bu arada Tema gönüllüleri ve öğretmenlerine, öğretmenlere, din görevlilerine, üniversite öğrencilerine, işçi liderlerine) erozyonun doğurduğu sonuçlar ve alınması gereken önlemler hakkında bilgi vermektir. Açık alanda uygulamalı ve görsel olarak verilen bu eğitim sonunda, katılımcılar, erozyonun beraberinde getirdiği tehlikeleri ve ülke ekonomisine sınırsızca verdiği zararları öğrenecek ve edindiği bilgileri kendi çevresi ve işyerindeki insanlara aktarabileceklerdir. 1997 yılından itibaren her yıl Temmuz ve Ağustos aylarında Bolu, Antalya, Aydın'da yapılan bu Eğitim Kamplarına toplam 2.367 gönüllü katılmıştır.

5. Konferanslar, Radyo ve TV Programları;

Hedef kitleyi oluşturan çeşitli kurum ve özel kuruluş, okul ve üniversitelerde erozyonu ve sonuçlarını anlatan paneller, konferanslar ve sohbet toplantıları düzenlenmiştir. Ayrıca, radyo ve TV programları ile konu daha geniş kitlenin bilgisine sunulmuştur. Bu eğitim etkinliklerine, Tema Temsilciliklerince planlanıp

uygulanan etkinlikler de dahil, 2004 yılının ortalarına kadar geçen dönemde 2 milyonu aşkın kişinin katıldığı saptanmıştır.

6. TEMA Karamancı Doğa Kültür Merkezi

Karamancı Doğa Kültür Merkezi, 15 Şubat 2002 tarihinde İstanbul Harbiye’de açılmıştır. Amacı, Erozyon felaketinin doğurduğu sonuçlar ve alınması gerekli önlemler hakkında halkı bilgilendirmek, ülkeyi erozyondan koruma bilincini ve sorumluluğunu ona aşılmasıdır. Merkezde, söyleşi ve konferanslar yanında, erozyonun getireceği tehlikeler, çevre hukuku, TEMA Vakfı’nın etkinlikleri ile ilgili belgesel film gösterileri düzenlenmektedir. Bu arada, Aral Gölü’nden alınan dersler, ekosistem, doğal denge, toprak yasası ve öngörülen küresel iklim değişimi ve Türkiye gibi konuları da irdeleyen programlar düzenlenmiştir.

7. Tokat İlinde Yürütülen Çalışmalar

Tokat İlinde, Tema Vakfı ve Halk Eğitim Merkezi’nin organizasyonu ve Vakfın İl Temsilciliğinin, Valilik ve Belediyece desteklenen çabaları ile 9 Aralık 2004 tarihinde Katı Atık Toplayıcılarına Sertifika Verilmesi Kursu düzenlenmiştir. www.kenthaber.com/Archives/News/2004/12/09/37864.asp (17.12.2004)

Kursun amacı, Tokat’ta kendi olanakları ile katı atık toplayarak geçimlerini sağlayan on beş kişiye, bu uğraşlarını sağlıklı ve katı atık dönüşümünü içerecek biçimde sürdürebilmeleri için gerekli bilgileri vermek ve böylece bu uğraşları yararlı hale getirmektir.

İlgililerce sürdürülmekte olan katı atıkların geri dönüşüme katılması çabalarına destek olan bu kursta, toplayıcılar, geçim derdi ile hiçe saydıkları sağlıklarını koruyabilmek için toplamanın ne şekilde yapılacağı konusunda, İl Sağlık ve Çevre Orman Müdürlükleri eksperleri tarafından bilgilendirilmişlerdir. Kurs bitiminde katılımcılara “Geri Dönüşümlü katı Atık Sertifikası” verilmiş ve bu tür çalışmalara devam edileceği açıklanmıştır

Geliştirilen Eğitim Materyali ve Yayınlar

TEMA Vakfı tarafından hazırlanan ve üretilen dia, saydam ve bilgisayar PowerPoint sunumları, konferans ve seminerlerde kullanılmakta iken bu üretime

2000 yılında son verilmiş ve bunun yerine eğitim materyali CD'lere yüklenmiştir. Eğitim etkinliklerinde kullanılmak üzere hazırlanan bu CD'ler, seminerler sonrası katılımcılara dağıtılmaktadır. Eğitim CD'leri her yıl güncelleştirilmektedir. Son kez geliştirilen "Erozyon ve Çevresel Geleceğimiz CD 2004" adlı eğitim dizisi, 2000 adet çoğaltılmıştır. Bu CD, aşağıdaki konuları içermektedir.

- Erozyonla Mücadele Kitabı (2003 yılı baskısına "Temel Çevre Sorunları" konusu eklenmiştir)
- Erozyonla Mücadele Kitabı sunumları (Temel Çevre Sorunları konulu sunum eklenmiştir.)
- Farklı konularda 12 sunum (Erozyon, Çevreye Verdiği Zararlar ve Anılabilecek Önlemler, Çevre ve Doğal Varlıklar Üzerindeki Baskının Sosyo-Ekonomik Nedenleri, Erozyon ve Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Gerçekleri, Tarım-Erozyon İlişkileri, Tarımsal Çevre Kirliliği, Suyun Önemi ve Ekolojik Sorunları, Fidan Dikimi ve Meşe Ekimi, Sulama, Tuzlulaşma, Biyolojik Çeşitlilik, Biyolojik Çeşitlilik ve Sunduğu Hizmetler, Ekoloji, Teknoloji ve Çevre İlişkileri)
- Çocuk Setleri (05-08 yaş için "Dedemin Malları", 09-14 yaş için "Erozyon", "Su", "Şehir", "Biyolojik Çeşitlilik" konulu sunumlar)
- Aral Gölü Belgeseli (26 dk.)
- Aral Gölü Belgeseli'nden alınan dersler
- Ağaçlandırmalar için Tür Seçimi ve Fidan Dikiminin Pratik Esasları (33. yayın)
- TEMA Vakfı yayınlarından bazıları ("Dünyanın Durumu 2001-2002-2003" ve "Eko-Ekonomi" kitabı)
- İlköğretim ve Liseler için Üniteler
- Su Konusu ile ilgili dokümanlar ("Dünyanın Durumu" serisi kitaplarından ve "Eko-Ekonomi" kitabından bölümler)

Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK)

Kurum, 1972 yılında TÜRÇEK kısa adı ile İstanbul'da kurulmuştur. Türkiye'nin ilk çevre kuruluşlarından biridir. Kurum, 1975 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile "Kamu Yararına Çalışan Dernek" statüsüne alınmış ve gene Bakanlar Kurulunun kararı ile adının başına Türkiye kelimesi eklenmiştir. Ekim 2004 tarihi itibariyle asli üye sayısı 2.785 kişidir. Bu sayı, fahri ve destekleyici üyelerin katılımı ile 4.600'ü bulmuştur.

Kurumun amacı, çevreyi, insan sağlığına ve tüm canlılara zararlı hava, su ve yüzey kirliliği ile gürültüye karşı korumak; ağaçlandırma, yeşillendirme çabalarını teşvik ve tanzim etmek, desteklemek ve bu çabaları kamuoyuna ve ilgililere benimsetmektir.

Bu amaca yönelik çok çeşitli etkinlikleri arasında eğitim de yer almakta ve çevre koruma amaçlı uygulamalı eğitim çalışmaları yapılması, bu çalışmalara yönelik dokümantasyon ve araştırma merkezi kurulması öngörülmektedir. Kurum, çocuklara ve gençlere yönelik çevre eğitimi çalışmalarını, kuruluşundan bu yana, okullarda çevre ve insan dersinin okutulmasını sağlayarak sürdürmüştür. Eğitim çalışmaları yanında diğer kuruluşların üstlenmiş olduğu çalışmalara da katılmıştır.

Çevre Eğitimi Programları:

1. Karadeniz'de Sıcak Noktalar ve Halkın Katılımı Projesi

Bu Proje, resmi olarak 2003 yılında tamamlanan, UNDP "Karadeniz Ekosistemini Geri Kazanma Projesi" (BSERP) tarafından desteklenmiştir. Amacı, Karadeniz'e sahili olan Trabzon, Giresun, Samsun ve İstanbul'da (Terkos ve Şile) belirlenen önemli kirlilik kaynaklarının halkın desteğiyle azaltılmasıdır. Proje uyarınca, anılan illerde yazılı ve görsel basın tarafından kamuoyuna yansıtılan toplantılar, arazi çalışmaları yapılmıştır. Kurumun yayın organı "Çevre Koruma" dergisinin ücretsiz bülteni olan sıcak haberler gazetesi basılarak ilgili kuruluşlara ve halka dağıtılmıştır.

2. Çevre Eğitimi Projesi (ÇEP)

Kurum, İstanbul Valiliği tarafından başlatılan ve 10.000’i aşkın öğretmen ve 200.000’i aşkın öğrenciyle yürütülen “Çevre Eğitim Projesi”nin Çalışma Komisyonlarına katılmaktadır.

3. Seminerler Düzenleme

Kurum, İstanbul’un bazı ilçelerindeki okullarda, çevre bilincinin çocuklara aktarılmasına yardımcı olmak amacıyla seminerler düzenlemiştir.

4. “Okullarda Orman” Projesi (TÜRÇEV ile işbirliğiyle)

Kurum, Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) tarafından yürütülen “Okullarda Orman” Projesine, ulusal yönlendirme komitesi içinde yer alarak destek vermekte; Pilot illerde uygulanan çevre eğitimi çalışmalarına katılmaktadır.

5. Akasya Ulusal Çevre Gençlik Zirvesi

Kurum, üniversiteli ve çalışan gençliğin çevre sorunlarına olan ilgisini arttırmaya yönelik olarak, Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri Merkezi ile ortak yürüttüğü “Akasya Ulusal Çevre Gençlik Zirvesi”ni her yıl Nisan ayında gerçekleştirmektedir.

6. Stajyer Avukatlara Çevre Eğitimi

Kurum, ilk kez değişik bir hedef kitleye yönelmiş ve 21 Şubat 2004’te, stajyer avukatlara çevre eğitimi düzenlemiştir. İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezinde yapılan bu düzenlemede uzmanlar, ekoloji ve çevre kavramlarına değinerek stajyerleri, enerji ve çevre, hukuk ve adalet, deniz hukuku, uluslararası çevre sözleşmeleri ve gönüllülük ilkeleri konularında bilgilendirmişlerdir. (www.turcek.org.tr,14.11.2004)

Türkiye Çevre Eğitimi Vakfı (TÜRÇEV)

TÜRÇEV, Turizm Bakanlığı önderliğinde ve onun bünyesinde 1993 yılında kurulmuş bir Sivil Toplum Kuruluşudur. Amacı, temiz bir çevreye sahip olmak için doğal kaynaklarımızı korumak ve bu arada uluslararası alanda yapılan çalışmaları

takip etmek ve uluslararası bir çevre kuruluşu olan FEE'nin (Fondation for Environmental Education) koordinatörlüğünde bulunan bazı Projelerin ülkemizde uygulanmasını sağlamaktır. (www.turcev.org.tr/turcev/turcev.htm, 29.11.2004)

Bu amaca ulaşmak üzere TÜRÇEV'in, kuruluşunu takiben Avrupa Çevre Eğitim Vakfı'na üye olmak için yapmış olduğu başvuru 1996 yılında kabul edilmiştir. FEE'nin statüsü gereği bir yıllık üyelik izleme süresi sonrası 1998 yılında dört yıl için tam üyeliği onaylanan TÜRÇEV, Türkiye'yi temsilen etkinliklerine başlamıştır.

FEE, 1981 yılında kurulmuş kar amacı gütmeyen ve Güney Afrika dışında hepsi Avrupa'da yerleşik toplam yirmialtı ülkeyi temsil eden bir Sivil Toplum Kuruluşudur. Amacı, tüm yaş gruplarından halkı, çevre sorunları ve alınacak önlemler konusunda da bilgilendirerek; sorunların çözümünde etkin katılımı ve içinde buldukları kurum, kuruluş ve toplumda etkin davranışlara yönlendirmelerini sağlamaktır.

FEE'nin koordinatörlüğünde uygulanan uluslararası projelerden TÜRÇEV tarafından ülkemizde uygulananlar özetle aşağıda gösterilmiştir.

Çevre Eğitimi Programları:

1. Eko-Okullar Projesi

İlköğretim okullarında çevre bilinci, çevre yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi vermek için uygulanan bir projedir. Okullardaki öğrenciler, katılımcı olarak, çevresel konularda bilgi edinirler. Ayrıca, öğrenciler, ailelerini, yerel yönetimleri ve STK'larını bilinçlendirmede etkin bir rol de üstlenirler.

Türkiye'de beş yıldır uygulamakta olan proje ile Ankara, Aydın, Bursa, Eskikent, Isparta, İstanbul, İzmir, Van illerinde yerleşik yetmiş yedi ilköğretim okulunda çalışmalar sürdürülmektedir.

2. Okullarda Orman Projesi

“Okullarda Orman” Projesi (“Learning About Forest” -LEAF), Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (FEE) tarafından 1999 yılında uygulamaya konulmuştur. TÜRÇEV on dört ülkenin yürütmekte olduğu bu projeye 2000 yılında katılmıştır.

Projenin, amacı, okul çağındaki çocuklar ile öğretmenlerinin ormanlar hakkındaki bilgilerini arttırmak; bunu ormanın içine, ormanlara geziler düzenleyerek yapmak ve deneyimlerini uluslararası düzeyde paylaşmalarını sağlamaktır. Bu amaca uygun olarak, ormanların eğitsel etkinliklerde kullanılmasını teşvik eder, mevcut orman programlarını desteklemeyi ve ulusal düzeyde orman eğitimi verilmeyen ülkelerdeki okullara destek vermeyi hedefler.²⁷

Türkiye’de 2000 yılından beri yürütülmekte olan bu proje, diğer projelerden farklı olarak bir Ulusal Komite tarafından koordine edilmektedir. Komite, TÜRÇEV, Milli Eğitim Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Derneği, WWF Türkiye ve TÜRÇEK temsilciliklerinden oluşmaktadır.

Projenin, ilk yıllardakinin aksine öncelikle pilot bölgelerde uygulanması Komitece kararlaştırılmıştır. Pilot bölge olarak seçilen Kastamonu ve Kocaeli’nde yapılan tanıtım çalışmaları sonunda okulların katılımı sağlanmıştır. Son durum itibariyle, kırkı pilot bölgelerde olmak üzere toplam 50 okul projeye katılmıştır. 2004-2005 yılında yeni kayıtların yapılması kararlaştırılmıştır.

3. Çevrenin Genç Sözcüleri (ÇGS) Projesi

Ortaokullar arasında oluşturulan bir uluslararası iletişim ağıdır. Çevre konusunda makaleler hazırlayıp yayınlayan bir basın ajansı gibi çalışır. Her “Çevre Genç Sözcüler Projesi”nin hem yerel hem de uluslararası boyutu vardır. Gençler bulunduğu yerlerdeki atıklar, su, enerji, kentleşme, kıyıları ve tarım konularında yapmış oldukları araştırmaları internet üzerinden uluslararası boyutta aynı konu üzerinden çalışan diğer okullarla paylaşırlar. Bulgularını ve diğer okullar ile yapmış oldukları paylaşımlarını yıl sonunda bir makalede birleştirirler.

²⁷ TÜRÇEV’de görevli Sezil Özkoca’dan 08.12.2004 tarihinde e-posta yoluyla alınmış bilgileri

Programın temel yaklaşımlarından biri, öğrencilerin pasif birer bilgi alıcısı olmalarından çok, kendilerini yeni öğrenme yöntemleri uygulayıp geliştirerek eğitimlerinin yapıcısı durumunda hissetmelerini sağlamaktır. Program, Avrupa çapında on beş ülkede ve toplam 2.000 okulda uygulanmaktadır.

4. Mavi Bayrak Kampanyası

Bu kampanya Akdenize kıyısı olan ülkelerin turizmini geliştirmek ve yaygınlaşmaktır. Mavi Bayrak, bir çevre kalite belgesi niteliği taşımakta ve sağlıklı plaj ve kontrol altında tutulan bir çevreyi simgelemektedir. Bu nedenle, turizm açısından büyük önem taşımaktadır.

Gökova-Akkaya'yı Sevenler Derneği

Muğla ili, Ula ilçesine bağlı Akyaka beldesinde kurulmuş olan Dernek, Gökova havzasının doğal yapısını belde halkıyla birlikte koruma amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Kısaca “Biyo-Gökova” adı verilen “Yerel Çözümlerle Gökova Havzasında Biyolojik Çeşitliliği Koruma ve Artırma Projesi”, bu çalışmaları arasındadır. (www.akyaka.org./index.html, 20.11.2004)

Proje, Muğla Valiliği ve Gökova-Akkaya'yı Sevenler Derneği'nin ortak çabaları ve Ula Kaymakamlığı Özel Çevre Koruma Kurumu, Akkaya ve Gökova Belediyeleri, Akçapınar ve Gökçe Muhtarlıkları ve SAD-AFAG in destekleriyle, iki yılda (Kasım 2001 – Kasım 2003) tamamlanmak üzere yürürlüğe konulmuştur.

Proje, biyolojik çeşitlilik açısından çık değerli olan Gökova Havzasında, Birinci Derece Doğal SİT Alanı ve Özel Çevre Koruma Bölgesinde yer almaktadır. Yarı-doğal sulak alan statüsündeki Proje Alanının tarım kesiminde, yerel çiftçilerinin geçimini sağlayan geleneksel tarıma rastlanmaktadır. Ayrıca alan, akar ve durgun suları, bataklık ve sığlık kesimleri ile yüz yetmiş aşkın hayvan türüne barınak oluşturmaktadır. Proje Araştırma Grubu tarafından sürdürülmekte olan çalışmalar sonucu, alanda yaşayan kuşlarda yüz, memeli hayvanlarda on yedi, sürüngenlerde yirmi iki değişik tür; ayrıca çeşitli tatlı ve tuzlu su balıkları, böcekler ve deniz kaplumbağaları saptanmıştır. Tür tespiti çalışmaları sürdürülmektedir. Değinilen türler arasında yer alan şahin, leylek, yarası, duvar kertenkeleleri, su samuru, yalı çapkını ve karabatak, küresel koruma altında bulunan canlılardır.

Projenin esas amacı, bölgeyi her bakımdan korumaya yönelik planlar üretmek ve bunların uygulanmasını sağlamaktır. Bu planların tümünde hedef, halkın katılımını sağlayarak “koruma oto mekanizması”na ulaşmaktır. Bu şekilde, koruma alanının alternatif kullanımına ait bir çözümün halkla birlikte aranması düşünülmektedir. Proje kapsamında kurulan çalışma gruplarının hepsi, yerel çözümler bularak alınacak önlemleri halk ve yerel yönetimlerin katılımıyla gerçekleştirmektedir.

Bölgedeki sorunların çözümü, proje çalışmalarının büyük bölümünü oluşturmaktadır. Sorunların genelde kaynağını ise, alanda belirgin bir şekilde başlamış olan bir kullanma-koruma çelişkisi oluşturmaktadır. Öte taraftan, ilgili mevzuatın uygulanmasına çalışan resmi makamların, yerel yönetimlerin ve STK’larının, yerel halkın alıştığı davranış ve bazen inatla savundukları gelenekleriyle ters düşmeleri de sorunların artmasına neden olmaktadır.

Değınilen proje kapsamında, Proje Araştırma Grubu (PAG) ve uzmanları, bu sorunları yerel halkla birlikte çözmek için gerekli çalışmaları, resmi ve yerel yönetimlerin işbirliğiyle yaparken dış destekler de almaktadır.

Proje küresel işbirliği kapsamında BM-UNDP ile Küresel Çevre Fonu ve STK’larına Yönelik Küçük Ölçekli Destek Programı (GEF) çerçevesinde yardımlar almaktadır.

Yerel işbirliği kapsamında, Projenin gelişimini yürütmek ve izlemek amacıyla Gökova-Akkaya’yı Sevenler Derneği Yönetim Kurulundan dört kişinin katılımı ile Proje Koordinasyon Grubu (PKG) oluşturulmuştur. Bu Grup, BM Küçük Ölçekli Destek Programı’nın ulusal koordinatörüne sunulan ara raporları hazırlamakta ve Projeye katılan tüm gruplar ve kişilerle yakın ilişki kurmaktadır.

Öte taraftan, Akkaya ve Gökova Belediye Başkanları, Akçapınar ve Gökçe Muhtarları, PKG üyeleri veya anılan birimlerin temsilcilerinden oluşan Yerel Çalışma Grubu (YÇG), Eylül 2001 ayından itibaren düzenlenen aylık toplantılarda proje ile ilgili sorunlar ve çözüm olasılıkları görüşülmektedir. Araştırılan sorunların niteliğine göre değişik kurum ve üniversitelerden uzmanlar da yardıma çağrılmaktadır.

“Yerel Çalışma Grubu” ile saptanan ve birlikte çözüm aranmaya başlanan sorunlara örnek olarak; tarımsal atıkların alternatif yöntemlerle yok edilmesi, tarım alanlarına zarar veren hayvanlara karşı çevre dostu çözümlerin oluşturulması, sivrisinek sorunine sürdürülebilir ve alternatif bir çözüm aranması, Proje alanında taban sularına zarar veren okaliptüs ağaçlarının dikiminin önlenmesi gösterilebilir.

Bu sorunların çözümü için Dernek pilot uygulamaları başlatmıştır.

Kırsal Çevre ve Ormancılık Derneği

Dernek, amaçları, çevre konusunda gönüllü olarak çalışmak ve uzmanlaşmak olan çeşitli meslek gruplarına mensup bireylerin bir araya gelmesiyle, 1989 yılında kurulmuştur. Dernek, çalışma alanını saptamak ve çevre sorunların belirlemek üzere başlangıçta etraflı incelemeler yapmış ve bu yolda yapılan önerileri değerlendirerek araştırma, eğitim ve yayın çalışmalarını yönlendirmiştir. (Ankara Kültür, Sanat Etkinlikleri Rehberi, Aralık, 2004)

Dernek, aksine düşünce ve hareketlere rağmen, çalışma alanının çok geniş olduğu buna karşın bilgi edinme olanağının kısıtlı bulunduğu gerçeğini önünde tutarak, üyelerin çalışmalarını Derneğin ilke ve amaçları çerçevesinde sınırlandırmamasını önermiştir.²⁸

Çevre Eğitim Etkinlikleri:

1. Ulusal Doğa Tarihi Kongresi

Ocak 2003 tarihinde, çoğunluğu akademisyen ve öğrenci olan çeşitli meslek gruplarından, çoğunluğu kadın, yüz elli civarında katılımcının katılımı ile Ankara’da yapılmıştır. Bir gün süren Kongre, “Doğa Tarihi” kavramının gündeme gelmesine ve “ulusal doğa tarihi müzesi” konusunun güncelleşmesine yol açmıştır.

2. Ulusal Kent Ormancılığı Kongresi

Çoğunluğu mimar ve mühendislerin oluşturduğu yüz civarında katılımcı ile, 9-11 Nisan 2004 tarihlerinde Ankara’da düzenlenmiş olan Kongrede yetersizliklere

²⁸ Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlarını Araştırma Derneği Başkanı Yücel Çağlar’dan 23.12.2004 tarihinde e-posta yoluyla alınmış bilgileri

dair bilgilendirme ile birlikte, uygulamadan kaynaklanabilecek çeşitli sorunların önlenmesine yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

3. Ankara Polatlı (Kargalı Köyü) “Yurttaş Katılımlı Erozyon Önleme Projesi”

Proje, 1994 yılında, Ankara’ya yakınlığı, uygun ekolojik koşulları, işbirliği yapılacak kamu kuruluşları, köy muhtarlığı ve STK’larının var oluşu nedeniyle seçilen, Ankara’nın Polatlı İlçesi’ne 7 km uzaklıktaki Kargalı Köyü yakınında uygulanmıştır.

Projenin hazırlık sürecine yirmi, uygulamanın yönetimi boyutuna otuz beş, arazi işleme aşamasına elli ve fidan dikim çalışmalarına da 3.000 dolayında Ankaralı ve Polatlılı katılmıştır.

Projenin uygulanması sonucunda, İç Anadolu’nun kuru tarım yapılan tarım arazilerinde, özellikle rüzgar erozyonu ve yanlış hayvancılık uygulamalarının yol açtığı ekolojik sorunlarla yüzleşmek için “yurttaş katılımlı” bir araştırma, eğitim ve uygulama modeli geliştirilmiştir. Ayrıca, erozyonun önleme ve toprak koruma çalışmalarında işbölümü ve işbirliğinin nasıl yapılacağı konusunda deneyim kazanılmış; “Toprak Koruma ve Arazi İyileştirme Kanunu” konusunda kamuoyu oluşturulmasına yardımcı olunmuş; ekolojik koşullara uygun ağaçlandırma ağırlıklı bitkilendirme çalışmalarına konu olacak türler belirlenmiş; yerel köylülerin bu tür etkinliklere katılma sorunları gözden geçirilmiş ve çevre köylerde konuya karşı bir istek yaratılmıştır.

4. “Karadeniz Ölüyor, Karadeniz’i Kurtarın” Konulu Halk Eğitimi

Çoğunluğu kadın olmak üzere 250 kişinin katıldığı eğitim etkinlikleri, 1995 yılında Samsun-Artvin arasındaki İl ve İlçeleri kapsayan Proje alanında uygulanmıştır. Bu bağlamda Samsun’da konferans ve Trabzon’da da kongre düzenlenmiştir. Karadeniz’in kirlenme kaynakları, bölgedeki tarımsal etkinliklere ağırlık verilerek incelenmiş ve bazı bilgiler üretilmiş ve yöredeki gönüllü kuruluşlar uyarılmıştır. Konferans ve Kongre bildirileri kitap halinde yayınlanarak ilgililere gönderilmiştir. Ayrıca, hazırlanan uyarıcı ve bilgilendirici on beş bin broşür ile beş bin poster, proje alanındaki il ve ilçelere dağıtılarak astırılmış; yerel TV ve Radyoda söyleşiler yapılmıştır.

5. “Çarşamba söyleşileri”: Derneğin düzenlediği teknik geziler hakkında ön bilgiler vermek amacı ile düzenlenen söyleşilerdir.

Yayınlar

Dernek, FAO'nun çocuklara yönelik çizgi roman yayınlarını dağıtılmak amacıyla Türkçeleştirerek yayınlamış; “Başkentimizin Anıtsal Ağaçları” adlı kitabı ve derneğin çalışmalarıyla ilgili bültenleri yayınlamıştır.

Doğa ve Barış Derneği

9 Haziran 1993 tarihinde kurulan Doğa ile Barış Derneği, yaygın yapılanma hedefiyle ve doğaya duyarlı bireylerin katılımı ile çalışmaya başlamıştır. Halen 134 etkin üyesi ve 4.000 gönüllüsü ile çalışmalarını sürdürmektedir. Kuruluşun, aidat, bağış ve projeler ile oluşan yıllık tahmini bütçesi 80.000 dolardır. Kuruluş, gönüllü çalışmalara dayalı etkinliklerini genelde kadınlar, gençler ve emeklilerin öne çıktığı hedef kitlelere yöneltmektedir. (www.dogailebaris.org.tr/TdiB.htm, 19.12.2004)

Dernek; çevre sorunlarının sınırsız, doğal kaynakların kısıtlı, buna karşın tüketimin inanılmaz düzeylerde olduğu gerçeğini göz önünde tutarak; sorunlara küresel açıdan yaklaşmanın zorunlu olduğunu ve çözümünün doğa ile barıştan geçeceğini belirtmektedir.

Derneğin amacı, uzun ve zor bir yol olan yaygın yapılanmadır. Zira sorunların çözümü bu yapılanma ile mümkündür. Yapılanma ise, aileden başlayıp evrendeki tüm bireyleri hedefleyen örgütlenmeyi içerir. Geniş kitlelere ulaşabilmenin tek yolu olan yapılanmanın en önemli ilkesi, çalışmalara etkin olarak katılmasa bile, sorumlu ve duyarlı olanları yapılanmanın içine çekmek, onları kendi evlerinde, kendi işyerlerinde ve yakın çevrelerinde, çevreci uygulamalara yönlendirmektir. Hedefi, bu şekilde oluşacak geniş halk kitlelerini seminer, panel ve dokümanlarla ve etkinlikler içinde eğiterek kamuoyu baskısı yapabilecek ciddi bir dernek oluşturmaktır. (aynı.)

Yapılanmada, aşağıdaki çevre konularında bölümler oluşturulmuştur. Bunlar, “Katı Atıklar Ve Kaynakta Ayırım Uygulama ve Eğitim Bölümü”; “Karadeniz, Marmara ve Boğazlar Deniz Biyolojisi”, “Yerel Gündem 21 ve Habitat”, “Halk ve Sektörel” Eğitim Uygulama”, “Türkiye ve Karadeniz Çevre Kozası” Bölümleridir.

Yapılanmada genel hedef kitleyi, iş çevreleri, iş dünyasına destek gönüllüleri, yazılı ve görüntülü basın, meslek odaları, sanatçılar, yazarlar, akademisyenler, bilim adamları, uzmanlar, duyarlı kişiler, gönüllüler ve diğer toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Genel amacı; toplumun birleşik gücünü, insan ve doğa sevgisinde odaklaştırarak, çevreciliği yaşam biçimi kabul eden, bilinçli, üreten ve tüketen toplumu oluşturmaktır.

Yöresel hedef kitle ise; yerel yönetimler, apartman yöneticileri, muhtarlar, öğretmenler, öğrenciler, ev kadınları, emekliler, yaşlılar, yöre esnafı ve özürllülerden oluşmaktadır. Yöresel Amacı; her sokakta bir temsilci, her apartmanda bir gönüllü, her evde bir duyarlı kişi oluşturmaya kadar yaygın biçimde yapılanmaktır. Yöresel örgütlenme planına göre bir ilçe belediyesi hududu pilot alan olarak seçilir ve örgütlenme buradan başlayarak yaygın yapılanma ile tüm ilçelere ve il düzeyine yansıtılır.

Habitat II Çevre Kozası Kolaylaştırıcısı olan Kuruluş, etkinlik konularını çeşitli uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde yürütürken; Pan Avrupa Çevre Eğitim Programının temsilciliğini yapmakta ve dolayısıyla “İklim Değişikliği Modelleme Yolu ile Eğitim” çalışmaları içinde bulunmaktadır.

Bulguların Genel Yorumu ve Tartışma

Japonya'nın çevre politikasında sürdürülebilir kalkınmanın devamı için 2000 yılında yapılan yasal düzenlemeler arasında "Geri Dönüşüme Dayalı Toplum Oluşturmak İçin Temel Kanunu" da dahil altı adet yeni kanun yürürlüğe konmuştur. Bu yasaya dayanarak her yerde geri dönüşümlü etkinlikler yapılmaktadır. Oysa, Türkiye'nin çevre politikasında geri dönüşümlü uygulamalar henüz fazla yaygınlaşmamıştır.

Japonya'nın, çevre için halk eğitimi planlama ve uygulamalarına, bu konuda dünyanın önde giden ülkelerinden geç başlamasına rağmen, bugün eğitim konusunda çok ileri gitmiş olmasının nedeni, çalışmalarda eğitici görevini üstlenebilecek çevre eğitimi için lider yetiştirme ile başlamış ve ona öncelik vermiş olmasıdır. Bu durum yeterli eğitmen olmadan eğitim yapılamayacağı gerçeğini de vurgulamaktadır.

Türkiye ve Japonya'da merkezi hükümet tarafından yürütülen çevre için halk eğitiminde yetkili kuruluşlar, Eğitim Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığıdır. Ancak, Japonya'da Eğitim Bakanlığı örgün eğitim içindeki çevre için eğitime, Çevre Bakanlığı ise çevre için halk eğitimine ağırlık vermektedir. Oysa, Türkiye'de durum oldukça farklıdır. M.E.B. sadece örgün eğitim içinde çevre eğitime yer vermekte ve çalışmalarını Çevre ve Orman Bakanlığının işbirliği ile yapmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de örgün eğitim müfredatı çerçevesinde yapılan çevre için eğitimin yöntemini daha ziyade çevre ile ilgili bilgilerin aktarılması oluşturmaktadır. Oysa, Japonya'da ilköğretim öğrencilerine aktarılacak bilgiler, onların yakın çevresi ile ilgili olan pratik konular içermekte ve yaygın uygulamalara dayalı bulunmaktadır. Böylece, çevre için eğitimin değeri yükselmekte ve ona karşı olan ilgi çoğalmaktadır.

Öte taraftan, Türkiye'de çevre için eğitime ayrılmış olan zaman (ders sayısı ve süresi), Japonya'dakine kıyasla çok azdır. Japonya'da dokuz yıllık zorunlu ilk ve ortaöğretiminde çevre ile ilgili toplam ders süresi yılda 950 saati bulmaktadır.

Çevre etkinlikleri, merkezi hükümetlerin illerdeki temsilcileri olan valilikler tarafından da yapılmaktadır. Ancak, Türkiye’de bu çalışmaların büyük bölümünü çevre günleri, ağaç dikme gibi etkinlikler oluşturmaktadır. Japonya’da yerel hükümet temsilcileri tarafından yapılan çevre etkinlikleri de ülke genelinde fazla yaygın değildir. Bununla beraber, halktan gelen teklifler üzerine, uzmanlar göndermek suretiyle yapılan kapsamlı etkinliklere de rastlanmaktadır.

Japonya’da gerek Büyükşehir gerekse küçük şehir belediyeleri öncülüğünde halka açık düzenli eğitim çok yaygın biçimde yapılmakta ve bu arada özellikle çevreci lider yetiştirmeye amaçlayan kurslara ağırlık verilmektedir. Ayrıca, çocuklara yönelik çevre için eğitim programları, anababaların da katılabileceği şekilde düzenlenmekte ve bunların sayıları gittikçe artmaktadır.

Belediyelerce yapılan çevre için halk eğitimi kapsamında, bölgesel kalkınma ile birlikte gerçekleştirilen Nagai Kenti’nde doğal gübre üretimi, üretilen gübre ile sebze ve meyve yetiştirilmesi ve bu amaçla üretici ve tüketicilerin eğitilmesi, çevre için halk eğitimine güzel bir örnek oluşturmaktadır. Bilindiği gibi dünyada, özellikle gelişmiş ülkelerde sağlıklı ve güvenli gıda üretimine büyük özen gösterilmektedir. Öte taraftan Türkiye’de hormonlu, hormonsuz sebze ve meyve üretiminin diğer bir deyimle sağlıklı üretimin tartışma konusu yapıldığı bu günlerde, çığ çöpten gübre üretimi için bazı yatırımlara gereksinim olduğu düşünülebilir. Doğal gübre ile yetiştirilen tarımsal ürünler, bu arada sebze ve meyveler, sadece bu tür sağlıklı ürünlere rağbet eden ülkelerin, özellikle Avrupa Topluluğuna dahil ülkelerin piyasalarında rahatça yer bulabileceği gibi iç piyasada da seçenekli duruma geçer. Orta ve uzun vadeli proje olarak düşünülebilir.

Ome Belediyesi’nin katı atıkların toplanması konusunda düzenlemiş olduğu halkın çevreye duyarlılığın geliştirme kampanyası ise, Türkiye’de de hemen uygulamaya konulabilecek güzel bir örnek oluşturmaktadır.

İlk planda çöp miktarının günde 100 gram azaltılması ne anlam taşır sorusu akla gelebilir. Ancak, etraflı düşünüldüğünde durum tamamen farklıdır. Örneğin, dört kişilik aile bu öneriye uyarsa, $100 \text{ gram} \times 4 = 400 \text{ gram}$; bir apartmanda bir katta dört daire, bir dairede ortalama üç kişi oturduğunu varsayarak, $100 \text{ gram} \times 3 \times 4 = 1.200 \text{ gram}$, beş katlı apartman için $1.200 \text{ gram} \times 5 = 6.000 \text{ gram} = 6 \text{ kilogram}$

hesabiyle bir apartmandan çıkan günlük çöpün miktarı 6 kilogram azalmış olacaktır. Bu hesaplamayı 5.000 nüfuslu bir mahalleye uygularsak, çöp miktarı günde 100 gram x 5.000 = 500.000 gram = 500 kilogram; haftada 500 x 7 = 3.500 kilogram = 3.5 ton; ayda 105 ton ve yılda 38.325 ton azalmış olacaktır. Bu hesaplamayı Türkiye nüfusun yarısı uygularsa, 100 gram x 35.000.000 = 3.500 ton/gün, yılda 10.000 tona yakın gibi çok önemli bir miktara ulaşılmış oluruz.

Araştırma, Türkiye’de Belediyelerce yapılan çevre için halk eğitiminin yaygın olmadığını ortaya koymuştur. Öte taraftan, bu çalışmaların genelde, ilköğretim öğrencilerine yönelik olduğu ve devamlılık göstermediği de anlaşılmaktadır. Bu araştırmada saptanan, devamlılık gösteren ve düzenli çalışmalarını içeren kayda değer tek etkinlik, Samsun’un Canik Belediyesince uygulanmakta olan halka yönelik eğitim olmuştur.

Japonya’dakilerden farklı olarak, Türkiye’deki belediyeler, çevre eğitimi vermek, kent sakinlerine çevre bilincini aşlamak ve çevreci yetiştirmek yerine, daha çok çevrenin temizliği, çöp toplama ve yeşil alan çalışmaları ile uğraşmaktadır.

Öte yandan; Türkiye’de üniversiteler tarafından yapılan eğitim, sadece seminerleri, konferansları, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını içermekte; ancak bu akademik çalışmalar dışında halka açık eğitime yer verilmemektedir. Bu nedenle, Japonya’daki durum ile kıyaslanması olanaksızdır. Japonya’da üniversitelerin, çevre için halk eğitimi konusunda da önemli bir sorumluluk üstlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Gerek Türkiye gerekse Japonya’da kurulmuş olup, dünyaca ünlü büyük örgütlerin yöntem ve çalışmalarına uyum sağlayan etkinliklerde buldukları için onların adını kullanma hakkını kazanmış olan STK’lar (örneğin WWF-Türkiye, WWF-Japonya gibi) çevre için eğitim dalında etkili ve yararlı programlara dayalı faaliyet göstermektedir. Her iki ülkede de, birkaç veya bir grup çevreci tarafından kurulmuş ve zamanla gelişmiş bulunan STK’lar, çevre için uygulamalı halk eğitimi çabalarına ciddi bir biçimde yönelmişlerdir. Ancak, Japonya’dakilerin aksine, Türkiye’de, özellikle çevreci lider yetiştirmeyi içeren etkinliklerin yeterince yapılmadığı gerçeği ortadadır. Japonya’daki STK’nın çalışma konuları arasında en dikkat çeken, devletle işbirliği içinde yürüttükleri projelerdir. (örneğin “Yeşil

Alışveriş veya Yeşil Tüketici Projesi”) Çevre Halkı (Kankyo Shimin) isimli STK, ayrıca, devlet ve kamu kuruluşlarında yapılan hizmet içi eğitim, kurs veya seminer gibi etkinlikleri organize etmeyi, yürütmeyi ve bu etkinliklere konuşmacı göndermeyi de üstlenmektedir. Türkiye’de de STK’lar ile kamu kuruluşları arasında çevre için eğitim bağının oluşturulması gerekir. Bu durumda STK’larda gönüllü olarak çalışan değerli uzmanlardan çevre için halk eğitiminde yararlanılabilecek, dolayısıyla eğitim çemberi de gittikçe genişletilmiş olacaktır.

BÖLÜM IV

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

Özet

Bu araştırmanın amacı, Japonya'daki çevre için halk eğitiminin yasal dayanakları ile geliştirilen ulusal politikalarını, ilgili kurum veya kuruluşlar tarafından düzenlenen çevre için eğitimin konularını, önceliklerini, strateji ve yöntemleri açısından inceleyerek gerekli önerileri, özellikle, Türkiye'deki duruma Türkiye'nin sosyo-ekonomik koşullarına uygun, her bireyin yapabilecek ve hemen harekete geçebilecek olanlarını, saptamak ve geliştirmektir.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular, Japonya'da Merkezi ve yerel hükümetler tarafından yapılan çevre için halk eğitiminde, Eğitim Bakanlığının örgün eğitim içindeki çevre için eğitime, Çevre Bakanlığının ise, çevre için halk eğitime ağırlık verdiğini; ayrıca, bu eğitim içeriğinin deneyim ve uygulamalara dayalı bilgi aktarımına öncelik tanıdığını; kapsamının da geniş olduğunu ve daha ziyade merkezden yönlendirildiğini; buna karşın, Türkiye'deki durumun farklı olduğunu, ilgili resmi kuruluşların örgün eğitim dışında kalan eğitime, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın bazı STK'lar ile yaptığı işbirliği dışında yönelmemiş olduğunu göstermiştir.

Öte taraftan, araştırma, çevre için halk eğitiminde, Japonya'daki belediyelerin çok faal olduğunu, özellikle, çevreci lider yetiştirmeyi amaçlayan kursların düzenlenmesi ve aile ile çocuklara birlikte ve ayrı ayrı yönelen eğitim programlarının hazırlanmasını ve uygulanmasını içeren yararlı çalışmaları yaptığını; buna karşın, Türkiye'deki belediye çalışmalarının çok kısıtlı ve daha ziyade çöp toplama ve yeşil alanları çoğaltmaya yönelik bulunduğunu; ayrıca, halka açık çevre eğitimi için sadece konferans ve seminerler gibi düzenlemeleri içeren Türkiye'deki üniversite çalışmalarının da Japonya'dakilerle kıyaslanmayacak ölçüde kısıtlı olduğunu göstermiştir. Bu arada, her iki ülkede dünyadaki çalışmalar ile aynı paralelde ve bazı durumlarda etkili projeler üzerinde yabancı kuruluşlar ile işbirliği yaparak çalışan STK'ların var olduğu ve olumlu çalışmaları yaptıkları öğrenilmiştir.

Sonuç

Türkiye’de çevre için eğitimde en önemli yetersizliğin halk eğitimi alanında olduğu yolundaki araştırmacının görüşü, bu araştırma sonrası daha da güçlenmiştir. Oysa, çevre eğitimine en fazla gereksinimi olan hedef kitlenin, yetişkinler başta olmak üzere halkın bütünü olduğu bir gerçektir. Yetişkinler arasında da kadınlar ön plana çıkmaktadır.

Kalkınma sürecinde olan Türkiye’nin hem merkezi hem de yerel kamu kuruluşlarında çevre için eğitim, özellikle halk eğitimi için maddi kaynaklar sağlanması olanağı hemen hemen yok denebilecek düzeydedir. Ancak daha da önemlisi, kamu kuruluşları düzeyinde konunun öneminin bilincine yeterince varılmamış olmasıdır.

Öte taraftan, her gün hatta her dakika çevremiz tahrip edilmektedir. Bu nedenle, her atılımı devletten ya da belediyelerden beklemeden çevreyi iyileştirmek için herkesin elini taşın altına sokması gerekir. Bu bağlamda, Japonya’nın Ome Kentinde “Her birey attığı çöp miktarını günde 100 gram azaltmaya çalışsın” sloganı ile başlatılmış olan kampanya ile kentin çöp miktarı önemli derecede azaltılmıştır. Türkiye’de ise, bu ve benzeri, katı atıkların azaltılması, toplanması ve yeniden kazanılmasına dair etkili ve yararlı önerileri sistemleri içeren 3R kampanyaları yok denecek kadar azdır ve sistemli yürütülmemektedir.

Genelde birikimi veya tasarrufu teşvik amacı ile söylenmiş “damlaya damlaya göl olur” atasözünü, konumuz çevre sorunları olduğuna göre, “azala azala yok olur” diye değiştirirsek bugün yaşanmakta olan süreci daha iyi tanımlamış oluruz. Bu durum, Türkiye’de de okul yanı sıra okul dışında; yer, zaman, koşul sınırlaması yapmadan tüm nüfusa yönelmesi gereken çevre için eğitimin ivediliğini işaret etmektedir.

Öneriler

1. Türkiye’de de, Japonya’da olduğu gibi, çevre politikasında sürdürülebilir bir kalkınmayla uyumlu yasal düzenlemeler ve özellikle katı atıkların azaltılması ve geri

dönüşümlü çalışmaları düzenleyen hükümleri içeren yasalar hazırlanarak yürürlüğe konulmalıdır.

Merkezi hükümetin ilgili kuruluşları (MEB ve Çevre ve Orman Bakanlığı gibi) tarafından sürdürülen çevre için halk eğitimi etkinliklerinin kapsamı, olanakları ve personeli takviye edilmek suretiyle, daha geniş halk kitlelerini içerecek biçimde genişletilmelidir. STK'nın örgütlenmelerini kolaylaştıracak ve onların eğitim etkinliklerine yardımcı olacak önlemler devletçe alınmalıdır.

2. Valiliklerin, yasal düzenlemeler, telkinler ve ödüllendirmelerle bölgelerindeki tüm olanakları kullanarak daha etkin olmaları sağlanmalıdır. Valiliklerle birlikte kaymakamlık ve köylerde muhtarlıklarca yürütülebilecek çevre eğitimi programları düzenlenmelidir. Bunun için özellikle muhtarların eğitilmelerinin olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

3. Türkiye'de çevre için eğitim, genellikle, örgün eğitim içerisinde yeterli olmayan düzeyde ve çoğu durumda uygulamadan yoksun bilgi aktarımı biçiminde yapılmakta; okul dışında halkın eğitimi ise, daha olumsuz bir durumu işaret etmektedir. Bu nedenle, çevre için halk eğitimi çalışmalarında organize edilerek ülke düzeyinde yaygınlaştırılması ve tüm vatandaşlara erişebilecek kolaylıkta ve onları yeterince eğitebilecek içerikte olmalıdır. Bunu sağlamak üzere; etkili ve kapsamlı olduğu kadar ilgi çekici programlar geliştirilmelidir.

Bu konuda yapılacak önerilerin başında, basınla yakın işbirliği gelmektedir. Gazete, dergi vb basılı yayınlarda çevre ile ilgili konulara daha fazla yer verilmeli, radyo ve özellikle TV yayınları yaygınlaştırılmalıdır. Halkın ilgisini çekecek çevre ile ilgili öğütlere, bilgilere ve yarışmalara, büyük bir izleyici kesimine uygun saatlerde yer verilmesi, çevre için eğitime önemli katkı sağlayacaktır. Aslında, yararlı bilgileri içeren programlara TV kanallarında zaman zaman rastlanmaktadır. Ancak, bu bilgilerin yaşamımızda nasıl ve ne zaman kullanılacağına gösterilmesi, diğer bir deyimle, uygulamaların da program içeriğine alınması daha yararlı olacaktır. Ayrıca bu tür programlara esnaf, ev kadını, öğrenci, sanayici gibi çeşitli toplumsal gruplardan bireylerin katılımını sağlamak amacıyla, izlenme oranları yüksek olan TV programlarında çevre konusuna yer verilmesini sağlayabilecek bazı yasal düzenlemeler yapılması da düşünülmelidir.

4. Diyanet İşleri Başkanlığı ile işbirliği yapılarak camilerde verilen vaazlarda, çevre korunması ile ilgili, önceden bilinçli olarak saptanmış öğütlere yer verilmeli ve amaca uygun din görevlilerinin olanaklar ölçüsünde eğitilmesi düşünülmelidir.
5. Japonya'daki Belediyelerin bünyesinde çevre için eğitim çalışmalarını yürütmekle görevli bir "çevre bölümü" yer almaktadır. Japonya'da çevre için eğitimde sağlanmış olan başarı, bu birimlerin kapsamlı, düzenli ve sistemli çalışmalarının sonucudur. Türkiye'deki Belediyelerin örgütlenmesinde de böyle bir örgütlenmeye yer verilmesi ve burada görev yapacak personelin uygulamaya dönük olarak eğitilmesi, konuya ciddiyet kazandıracak ve yararlı olacaktır.
6. Özellikle belediyeler, ilgili resmi kuruluşları ile STK'larla işbirliği yaparak, çevre eğitmeni yetiştirmek üzere ciddi ve etkili "çevre eğitimcisi yetiştirme kursları" düzenlemelidir. Bu kurslarda, başarılı olanlara belge verilmeli ve belge sahibi olanlar "çevre eğitmeni" olarak seminer veya benzeri toplantılara konuşmacı olarak gönderilmelidir. Ayrıca, belediyeler, araç, gereç, tesis, park gibi olanaklarını çevre için eğitime tahsis etmeli ve bu etkinlikleri yapan diğer kuruluşlara da yardımcı olmalıdır.
7. Ayrıca, Belediyeler, Japonya'da olduğu gibi, okullar ve STK'larla da işbirliği yaparak, çevre için eğitim çalışmalarını sürdürmelidir. Türkiye'de bu tür, devamlı olmayan bazı çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak, bunların, daha yararlı olabilmeleri için etkinliklerini bir proje çerçevesinde devamlı olarak sürdürmeleri gerekmektedir. Öte yandan, işlenecek konuların, katı atıklar yöntemi gibi güncel konular olması ve uygulamaya ilişkin yazılı araçlar yanı sıra, halkın anlayışına uygun görsel-işitsel araçlarla desteklenmiş olmasına dikkat edilmelidir.
8. Türkiye'de bazı yerlerde başlatılmış olan geri dönüşümlü maddelerin ayrı ayrı toplanması ile ilgili uygulamalar gereği, belirli yerlere toplama konteynerleri yerleştirilmiştir. Ancak bu konuda halk gereği şekilde bilgilendirilmediği için çoğu kez bu konteynerlere yanlış çöpler atılmaktadır. Bu nedenle, düzenlenen projeler uygulamaya konulmadan önce, halkın bu konuda bilgilendirilmesi gerekir. Bu bilgilendirmede göz önünde tutulması gereken husus, konunun, halkın kolayca anlayabileceği biçimde anlatılmasıdır. (Örneğin, her eve bir katı atık takvimi ve bu atıkların nasıl toplanacağını gösteren resimli broşürlerin dağıtılması vb)

9. On yılı aşkın bir süredir Kobe Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen Kobe Çevre Üniversitesi çalışma programında yer alan çevre için halk eğitiminde ve özellikle 1997 yılından beri faaliyetini sürdüren “çevre uygulama kursu”nda, çevre için gönüllü çalışacak kişilerle birlikte plan hazırlanması eğitim yöntemi için gerekli bilgi ve tekniğin onlara öğretilmesi, çevreci yetiştirme alanında atılmış olan çok önemli bir adımdır. Bu kursta, çocuklarla birlikte yakın çevreyi tanıma ile başlayan çevre ile ilgili bilgilendirme çalışması, örneğin kısa tiyatro ve bingo oyunları gibi oynayarak ve eğlenerek eğitim yöntemi uygulanmaktadır. Türkiye’de de etkili olabilecek bu veya benzeri yöntemler, çevre için eğitimde uygulanmalıdır.

10. Belediyelerce yapılan çevre için halk eğitimi kapsamında bölgesel kalkınma ile birlikte gerçekleştirilen Nagai Kenti’nde doğal gübre üretimi, üretilen gübre ile sebze ve meyve yetiştirilmesi, çevre için halk eğitimine güzel bir örnek oluşturmaktadır. Türkiye’de de, çığ çöpten gübre üretimi için gerekli yatırımların yapılması için kaynak araştırılmalıdır. Özellikle Avrupa’ya daha yakın bir coğrafyada yer alan Türkiye’de, doğal gübre ile yetiştirilen tarımsal ürünleri, bu arada sebze ve meyveleri, hem sadece bu tür sağlıklı ürünlere rağbet eden Avrupa Birliği üyesi ülkelerin piyasalarında rahatça yer bulabileceği, hem de iç piyasada seçenekli duruma geçirecek benzeri girişimler, orta ve uzun vadeli projeler çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

Japonya’nın Ome Belediyesinde, ne maddi kaynaklara ne de tesislere gerek olmadan yürütülen “herkesin günde 100 gr. çöp azaltması” kampanyası Türkiye için güzel bir örnektir ve benzeri çalışmalar ülkenin her yerinde başlatılabilir.

Yine, katı atıkların azaltılması kapsamında, her bireyin yapabileceği katkıya diğer bir örnek de, naylon poşetlerin kullanım, dolayısıyla atılım miktarının azaltılması için süper marketlere, daha önce kullanılmış naylon poşet ya da bir torba veya çanta ile gitmektir.

11. Belediyelerin yapabileceği diğer önemli ve etkili bir etkinlik de, apartman kapıcılarını çöp toplama konusunda eğitmeleridir. Yine, belediyeler tarafından halk eğitimine yönelik yapılmasında yarar görülen diğer bir etkinlik, metro ve tren istasyonları, otobüs durakları, sinema, tiyatro salonları gibi kalabalık halk kitlesinin bulunduğu yerlere çevrenin kirletilmemesi konusunda yazılı veya resimli afişler veya

bildiriler asılmasıdır. Bu uyarıların ilginç resimlerle ifade edilmesi, okuma alışkanlığı olmayanlar ile çocukların dikkatini çekecek ve dolayısıyla daha etkili olacaktır.

12. Ayrıca, çevre için halk eğitiminde değişik yöntemler kullanılmasının daha etkili, yararlı ve hatta gerekli olabileceği anlaşılmaktadır. Örneğin, Canik Belediyesi'nin başlattığı çevre için halk eğitiminde olduğu gibi, seminerlere, toplantılara okuma yazması olmayan vatandaşların katılımını, duvarlara asılan afiş ve dağıtılan broşürler ile sağlamak mümkün değildir. Değinen bu kitle için farklı bir yöntem kullanılmalıdır. Bu yöntem, sivil toplum gönüllülerinin, kapı kapı dolaşarak hane halkına uygulamalı eğitim vermeyi ve gerekirse bunu birkaç kez tekrarlamayı içerir. Ayrıca, bir apartmanda düzenlenen kat malikleri toplantısında, katı atığın nasıl atılacağı hakkında gerekli bilgiler verilebilir. Öte taraftan, örneğin bir yayla şenliğinde veya piknikte “çöp atma yarışması” düzenlenebilir; hareketli bir müzik eşliğinde katılımcılara aynı miktarda katı atık maddeleri verilerek bunların ne şekilde çöp kutularına atılacağı, yarışma konusu yapılabilir. Bu tür etkinlikler sonrası, davet edilen “katı atık uzman”ları için doğrusunu katılımcılara ve izleyenlere gösterebilir ve gerekli bilgileri verebilir.

13. Japonya’da hemen hemen tüm STK’ların amacı, bireyleri ailece çevreci yetiştirmektir. Türkiye’de bu tür etkinliklere az rastlanmaktadır. Oysa, çocukların aileleri ile birlikte ya da yetişkinlerin çocukları ile birlikte eğitilmelerinde sayısız yararlar vardır.

Türkiye’deki STK’lar tarafından gerçekleştirilen çevre için eğitimi, ülke genelinde ihtiyacı karşılayacak sayıda çevre eğitmeni yetiştirecek ve çeşitli sorunlarla baş edebilecek düzeyde değildir. Ancak, bu arada, son derece ciddi çalışmalar içinde bulunan STK’lar da bulunmaktadır. WWF, Türkiye ve TEMA Vakfı’nın yaptığı gibi, diğer STK’lar da çevre eğitimcisi yetiştirmeye özen göstermeli; eğitim çalışmalarında tüm aile ve yerel topluluklar hedef alınmalıdır. Ayrıca, STK’ların çalışmalarının daha kapsamlı olarak yaygınlaştırılması için, STK’lar arasında da işbirliği veya koordinasyonun sağlanması, kuşkusuz, etkinliği artıracaktır.

14. Üniversiteler de çevre konulu halka açık seminerleri, konferans ve tartışmaları faaliyet programları içine alabilmeli; ayrıca, gerektiğinde veya

istendiğinde olanaklarını bu tür eğitim çalışmalarına tahsis edebilmeleri için gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

15. Aile toplumu oluşturan temel birimdir. Çevre sorunları ise toplumsaldır. Türkiye’de ailelerin ortalama dört-beş çocuk sahibi olduğu (bazı ailelerde bu sayının 10’u aştığı) dikkate alındığında, kadınları eğitmenin bireysel değil toplumsal nitelik taşıdığı anlaşılır. Bilim ve devlet adamı Mohandas Gandhi, bu gerçeği “Erkek çocuk eğitilirse eğitimli bir erkek çocuk yetişir; fakat, kız çocuğu eğitilirse tüm aile eğitilmiş olur” diyerek açık biçimde açıklamıştır. Bu nedenle, çevre için halk eğitiminde özellikle kadınlara önem verilmelidir.

Kaynakça

Ankara Kültür-Sanat Etkinlikleri Rehberi (Aralık 2004). Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlarını Araştırma Derneği. 39. Sayı:114

Aomori University. Retrieved 09.02.2003
web: <http://www.aomori-u.ac.jp/news/delivclass/social.html>

Bakshi, T. S. (1980). "Why Environmental Education?" **Environmental Education**: New York: Plenum Press

Canik Belediyesi. (2004). Samsun: Retrieved 17.11.2004
web: <http://www.canik-bld.gov.tr/>

Chiba University. Retrieved 25.02.2003
web: <http://www.chiba-u.ac.jp/message/event/pc.html>

Chubu University. Retrieved 02.03.2003
web: http://www.chubu.ac.jp/jimu/ext/koukai/2002spring_shimin_kouza.html

College of Dairy Agriculture Retrieved 23.02.2003
web: <http://www.alt-rakuno.net/ex/furusato.html>

Conservation International, Japan. Retrieved 19.11. 2002
web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/CIJapan.html>

Çevre Bakanlığı (1991). **Çevre Şürası**. Ankara

----- (1998). **Çevre Notları**. Ankara

----- (Tarihsiz).Çalışmaları (Çoğaltma). Ankara

----- (2001). **Çevre Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı**. Ankara

----- (2002). **Gönüllü Çevre Kuruluşları Bölgesel Koordinasyon ve Bilgilendirme Toplantıları**. Ankara

----- **Yürüyen Köşk**. ISBN975-7347-41-8 (Tarihsiz)

Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı. Retrieved 14.11.2004.
web: <http://www.izmircevre.gov.tr/>

Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL). Retrieved. 28.11.2004.
web: <http://www.cekulvakfi.org.tr/>

Çevre ve Kültür Kuruluşları Dayanışma Derneği (ÇEKÜD). Retrieved 14.11.2004.
web: [http://www.cekud.org./](http://www.cekud.org/)

Dağa ile Barış Derneği. Retrieved 19.12.2004
web: <http://www.dogailebaris.org.tr/TdiB.htm>

Dinçer, M. (1996). **Çevre Gönüllü Kuruluşları**. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı

Doshisha University. Retrieved 28.02.2003
web: http://www.doshisha.ac.jp/manabi/event/koukai/koukai_02.html

DPT (1997 Nisan). **Ulusal Çevre Eylem Planı: Eğitim ve Katılım** (ISBN975-19-1702-6)
<http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/doganm/egitim.html>, 07.11.2002

ECO Communication Center. Retrieved 19.11.2002.
web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/ECOM.html>

Egeli, G. (1996). **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları**. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı

Eğitim Bakanlığı (1994). Kankyo Kyoiku no Susumekata (Çevre Eğitim Yapılma Yöntemi). Tokyo

----- (1995). Kyoiku Hakusho (Eğitim Resmi Raporu). Tokyo

----- (1996). Kankyo Kyoiku Shido Shiryo (Çevre Eğitim Verme Yöntemi). Tokyo

EĞİTİM-SEN (1997). **Çevre için Eğitim, Demokratik Eğitim Kurultayı 1998**. Ankara

Ehime University. Retrieved 11.02.2003
web: <http://www.ehime-u.ac.jp/Source/contents/topics/oshiras.../opencmps2002.htm>

Eskişehir Tepebaşı Belediyesi. Retrieved 16.11.2004
Web: <http://www.tepebasi-bld.gov.tr/haber94.htm>

Fukui University. Retrieved 11.02.2003
web: <http://www.fukui-u.ac.jp/-bunkyo/kouza/kouza2002.htm>

Gifu University. Retrieved 26.02.2003
web: <http://www.gifu-u.ac.jp/-honbu/soumubu/soumuka/koukai.html>

Gökdayı, İ. (1997). **Çevrenin Geleceği**. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı

Gökova-Akkaya’yı Sevenler Derneği. Retrieved 20.11.2004
Web: <http://www.akyaka.org/index.html>

Green Konyu (Yeşil Alışveriş). Retrieved 11.12.2004
Web: <http://eco.goo.ne.jp/gpn/files/green/kihon1.html>

Güler, Ç. Ve Çobanoğlu, Z. (2000). **Belediye Çevre Mevzuatı**. Ankara: TMMOB Çevre Mühendisleri Odası

Gümüşhane Belediyesi. Retrieved 17.12.2004

Web: <http://www.kenthaber.com/Archives/News/2004/12/09/37864asp>

Hijiyama University. Retrieved 09.02.2003

web:<http://www.hijiyamau.ac.jp/users/kouhou/2002koukaijugyo/02koukaijugyo3.htm>

Hiroshima Jogakuin College Retrieved 25.02.2003

web: <http://www.hju.ac.jp/-soken/hensen.htm>

Hiroshima University. Retrieved 11.02.2003

web: <http://www.bur.hiroshima-u.ac.jp/-kyoumu/kouhou/14kouza-annai.htm>

Hitotsubashi University. Retrieved 30.01.2003

web: <http://www.hit-u.ac.jp/>

Hokkaido University of Education. Retrieved 02.02.2003

web: <http://www.hokkyodai.ac.jp/somu/koza/index.htm>

Hokkaido University. Retrieved 25.01.2003

web: <http://www.hokudai.ac.jp/bureau/gakumu/koukai-14.htm>

Ibaraki University. Retrieved 05.02.2003

web: <http://www.ibaraki.ac.jp/life/koukai-2.html>

Japan Fund for a Global Environment. Retrieved 19.11.2002.

web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/JEC.html>

Japanese Society for Preservation of Birds. Retrieved 19.11.2002.

web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan/Bird.html>

Japonya Büyükelçiliği (1996). **Japonya'dan Görümler**. Ankara

Jissen University. Retrieved 28.02.2003

web: <http://www.jissen.ac.jp/open/archived/1999/>

Kankyo Kihon Ho (Çevre Temel Kanunu). Retrieved 10.25.2004

Web:<http://www.houkoçcom/00/01/H05/091.HTM>

Kankyo Shimin (Çevre Halkı). Retrieved. 25.12.2004.

web: <http://www.kankyoshimin.org/jp/>

Karottki, R. (1994 May). Environmental NGOs and Adult Education as 21st Century. **Adult Education & Development**, 41, 114-119

Keating, M. (1993). **Değişimin Gündemi** (Çev. Türkiye Çevre Vakfındaki bir çalışma grubu tarafından tercüme edilmiştir). Ankara: Türkiye Çevre Vakfı

Keidanren Nature Conservation Fund (KNCF). Retrieved 19.11.2002.
web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/keidanren2.html>

Keio University. Retrieved 09.02.2003
web: <http://www.mediacom.keio.ac.jp/index-jp.html>

Keleş, R. (1998). **İç Göç ve Çevre**. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı

Kışlalıoğlu, M. Ve Berkes, F. (1999). **Çevre ve Ekoloji**. İstanbul: Remzi Kitabevi

Kobe College. Retrieved 25.02.2003
web: <http://www.kobe-c.ac.jp/lle/index.html>

Kochi University. Retrieved 11.02.2003
web: <http://www.kochi-u.ac.jp/>

Kodansha (1986). **Nippon (The Japan)**. Tokyo

Kodansha (1992). **Nihongo Dai Jiten (Japonca Büyük Sözlüğü)**. Tokyo

Kodansha (2002). **The Japan Book**. Tokyo

Kogakuin University. Retrieved 25.02.2003
web: <http://www.kogakuin.ac.jp/sgakusyu/kako/2002.html>

Kumamoto Prefectural University. Retrieved 25.02.2003
web: <http://www.pu-kumamoto.ac.jp/events/event/event020412-01.htm>

Kumamoto University. Retrieved 26.02.2003
web: <http://www.kumamoto-u.ac.jp/contents/guide/profile/koukaikouza.htm>

Kyoto City University. Retrieved 26.02.2003
web: <http://www.kpu.a.jp/shomuka/gaiyo/shougai-2002/enshri.html>

Kyoto Seika University. Retrieved 31.01.2003
web: <http://www.kyoto-seika.ac.jp/newdi/kankyo/class.htm>

Kyoto University of Education. Retrieved 30.01.2003
web: <http://www.kyokyo-u.ac.jp/KOUHOU/kouenkai/index.html>

Kyushu University. Retrieved 11.02.2003
web: <http://www.tj.kyushu-u.ac.jp/lecture/2002/index.html>

Learning and Ecological Activities Foundation for Children. Retrieved 19.11.2002.
web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan/LEAF.html>

Leleoğlu, E. (2001). **Çevre Toplumsal Hareketler ve Halk Eğitimi**.
Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Ankara

Meijo University. Retrieved 24.02.2003

web: <http://www.meijo-u.ac.jp/study/koza/kokai/01.html>

Minami Kyushu University. Retrieved 03.03.2003

web: <http://www.nankyudai.ac.jp/event/index.html>

Miyagi University of Education. Retrieved 05.02.2003

web: <http://www.miyakyo-u.ac.jp/kyoumu/sub/ichiran.html>

Miyazaki University. Retrieved 28.02.2003

web: <http://www.miyazaki-u.ac.jp/-o01123u/bun/14koukai.html>

Murata, K. (1983). **Wa-Ei Honyaku Handbook (Japonca-İngilizce Tercüme Elkitabı)**. Tokyo: The Japan Times Yayını

Nagasaki University. Retrieved 11.02.2003

web: <http://www.nagasaki-u.ac.jp/info/news/newdata/h14koukai/koukai-2.htm>

Nagoya University. Retrieved 03.03.2003

web: <http://www.nagoya-u.ac.jp/att/koukai14.html>

Nara College of Education. Retrieved 20.02.2003

web: <http://www.nara-edu.ac.jp/ADMIN/SOUMU/kouza02.htm>

Nara Pref. Retrieved 26.12.2004.

web: <http://www.eco.pref.nara.jp/adviser/index.html>

Nara University. Retrieved 02.03.2003

web: http://www.nara-u.ac.jp/information/data/open_seminar.html

Obihiro University of Agriculture Retrieved 27.02.2003

web: <http://www.obihiro.ac.jp/kouza/index.htm>

Ochanomizu University. Retrieved 09.02.2003

web: <http://www.ocha.ac.jp/koukai/>

Oita University. Retrieved 11.02.2003

web: <http://www.oita-u.ac.jp/koukaikouza14.html>

Osaka City University. Retrieved 27.02.2003

web: <http://www.osakafu-u.ac.jp/soumu/kouza/fumin-koza.htm>

Osaka Electronic, Communication University. Retrieved 27.02.2003

web: <http://www.osakac.ac.jp/oecu/koukaikouza/index.html>

Osaka Industrial University. Retrieved 27.02.2003

web: <http://www.osaka-sandai.ac.jp/sanken/ivent/02skother.html>

Palmer, J. (1998). **Environmental Education in the 21st Century**. London: Routledge

Peretz, M. B. (1980). Environmental Education Is Too Important To Be Left In The Hands Of Teachers Alone. **Environmental Education**. New York: Plenum Press

Prichard, T. (tarihsiz). World Environmental Education: the role of the IUCN. **Environmental Education as an International Movement**.

Rainbow Plan (Gök Kuşağı Planı. 01.12.2000). Retrieved 06.11.2004,
web: <http://www.city.naga.../7a5bbfc12e9ee18492569e0003728c1?OpenDocument>

Rikkyo University. Retrieved 23.02.2003
web: <http://www.rikkyo.ne.jp/-koho/info/koenkai/ippan/koen11.30-2.htm>

Ritsumeikan University. Retrieved 23.02.2003
web: http://www.ritsumei.ac.jp/acd/re/k-rsc/hss/doyokoza_b.htm

Ryukyu University. Retrieved 30.01.2003
web: http://u-ryukyu.ac.jp/old/koukai/open_greeting.html

Saga University Retrieved 11.02.2003
web: <http://www.saga-u.ac.jp/somu/koukai.htm>

Sagami Women's University. Retrieved 20.02.2003
web: <http://isc2.sagami-wu.ac.jp:24010/info/simindaigaku/H14simindaigaku.htm>

Sapporo Gakuin University. Retrieved 28.02.2003
web: <http://www.sgu.ac.jp/aca/sgukouza/obihiro.html>

Shiga University. Retrieved 04.02.2003
web: http://www.biwako.shiga-u.ac.jp/jimukyoku/kikakukoho/koukai/14_doyou.html

Shimura, S. (2004), Activites for Raising Environmental Awareness on SWM by Local Governments in Japan-Case Study of the City of Ome, JICA, (Çoğaltma)

Shinshu University. Retrieved 28.02.2003
web: <http://www.shinshu-u.ac.jp/html/koukaikouza.html>

Shonan Koka University. Retrieved 28.02.2003
web: <http://www.shonan-it.ac.jp/news/koza/h11.htm>

Sompo. Retrieved 05.04.2004.
web: <http://www.sompo-japan.co.jp/environment/envi003.html>

Şengül, M. (2001). Bir Çevre Yönetimi Aracı Olarak “Çevre İçin Eğitim”, Amme İdaresi Dergisi, 34

T.C. Ankara Valiliği. Retrieved 14.11.2004.
web: <http://www.ankara.gov.tr/index.php?site>

T.C.Sivas Valiliği. Retrieved 16.11.2004.

web: <http://www.sivas.gov.tr/SAY/cevre.htm>

Tamagawa University. Retrieved 02.03.2003

web: <http://www.rakuten.co.jp/tucl/438462>

The Basic Environmental Law and Basic Environment Plan Retrived 16.02.2002

Web: <http://www.env.go.jp/en/pol/landp.htm/>

The International University of Kagoshima. Retrieved 18.02.2003

web: <http://www.iuk.ac.jp/10/LL01/kouza.html>

The Japan Environmental Education Forum. Retrieved 19.11.2002.

web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan/JEEF.html>

The Nature Conservation Society of Japan (NACS-J). Retrieved 19.11.2002.

web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/Nacs-j.html>

The Nippon Foundation. Retrieved 19.11.2002.

web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan2/nipponZaidan.html>

The Technological University of Nagaoka. Retrieved 27.02.2003

web: <http://www.nagaokaut.ac.jp/j/annai/kouza2/index.html>

Toho Gakuen University. Retrieved 28.02.2003

web: <http://www.tmcc.toho-jc.ac.jp/tmcc99-0/eco.html>

Tohoku University of Technology. Retrieved 28.02.2003

web: http://www.tohech.ac.jp/news/body_news.html

Tohoku University. Retrieved 30.01.2003

web: <http://www.tohoku.ac.jp/openlecture/index.j.html>

Tokai Üniversitesi (1993). **Shakai to Kankyo Kyoiku (Toplum ve Çevre Eğitimi)**. Tokyo

Tokushima Bunri University. Retrieved 28.02.2003

web: <http://inetsrv303.bunri-u.ac.jp/kagawa/info/auditor/zenki/>

Tokyo Agricultural University. Retrieved 28.02.2003

web: http://www.nodai.ac.jp/kyoiku_F/koukaikouza_F/muryou/koukai14-2.html

Tokyo Gakugei University. Retrieved 26.02.2003

web: <http://www.u-gakugei.ac.jp/>

Tokyo University of Agriculture & Technology. Retrieved 28.02.2003

web: <http://www.tuat.ac.jp/OpenUniv/>

Tokyo University. Retrieved 24.02.2003

web: <http://www.adm.u-tokyo.ac.jp/soumu/gakumu/koukai.htm>

Tokyo Woman's Christian University. Retrieved 06.02.2003
web: <http://www.twcu.ac.jp/general-affairs/koza/kaki-kokosei.html>

Tottori University. Retrieved 11.02.2003
web: http://www.tottori-u.ac.jp/main/Japanese2/lecture_14.html

Toynbee, A. Ve İkedo, D. (1991). **Yaşam Seçim**. (Çev. Umut Arık). Ankara Üniversitesi Rektörlüğü ISBN No. 975-482-104-6. (Orijinal eserin yayın tarihi 1976)

Toyohashi University of Technology. Retrieved 28.02.2003
web: <http://www.tut.ac.jp/Frame03/Koukaikouza/ippan/koukaikouza.html>

Tsuda College. Retrieved 06.02.2003
web: <http://www.tsuda.ac.jp/kouhou2/open-lec/E3.html>

Türe, U. (2003). **Türkiye'de Çevre Eğitimi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, TODAİE, Ankara

Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV). Retrieved 29.11.2004.
web: <http://www.turcev.org.tr/turcev/turcev.htm>

Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK). Retrieved 14.11.2004.
web: <http://www.turcek.org.tr/>

Türkiye Çevre Vakfı (1997). **Türkiye Gönüllü Kuruluşlar Rehberi**. Ankara

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Retrieved 21.05.2003
Web: <http://www.tesev.org.tr/>

Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA). Retrieved 06.12.2004.
web: <http://www.tema.org.tr/tr>

Türkiye Çevre Vakfı (2000). **Ansiklopedik Çevre Sözlüğü**. Ankara

----- (1997). **Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı**. Ankara

----- (1993). **Çevre Eğitim**, Çevre İçin Eğitim Toplantısı, Ankara

----- (2001). **Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Çevre Mevzuatı**, Ankara

UBUKATA, H. (March 1997). An Analysis of Environmental Education for Citizens by National and Local Governments in Japan. 16: 161-176. Retrieved 25.03.2004,
web: <http://sci-edu.kus.hokkyodai.ac.jp/envedu/envsoc.html>

Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi (1989). **Bugünkü Japonya**. Tokyo

Utsunomiya University. Retrieved 26.02.2003
web: <http://www.utsunomiya-u.ac.jp/open/kouza.html>

Vivian, V. E. (1973). **Sourcebook for Environmental Education**. St. Louis: C.V. Mosby Co.

Wakayama University. Retrieved 09.02.2003

web: <http://www.edu.wakayama-u.ac.jp/html/gakubu/p32.html>

Waseda University. Retrieved 28.02.2003

web: <http://waseda.ac.jp/extension/lecture/2002spr/0800.html>

Waye, A. N. (1994). "A Factor in Sustainable Development of the Eve of 3rd Millennium," **Adult Education & Development**, 41, 123-128

WWF Japan. Retrieved 19.11.2002.

web: <http://www.jeef.or.jp/ASIA/japan/WWFJ.html>

WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı). Retrieved 28.11.2004.

web: <http://www.wwf.org.tr/tr/wwfhakkinda.asp>

Yamagata, M. (2004). Daidokoro no Gomi wo Ysaizukuri ni Saikatsuyo (Mutfaktan Çıkan Çöpleri Sebze Üretim İçin Kullanmak). **Ushio**, 06-544, 94-96

Yamanashi Gakuin University. Retrieved 23.02.2003

web: <http://ygu.ac.jp/IIIc/newpage14.htm>

Yamanashi University. Retrieved 09.02.2003

web: <http://www.akjim.yamanashi.ac.jp/gausei/kouza/>

Zaman Gazetesi. Retrieved 14.11.2004

Web: <http://www.zaman.com.tr/2002/10/02/guneydogu/h4.htm>.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI	i
ÖZET	ii
İÇİNDEKİLER	iii-vi
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1-18
Problem Durumu	9
Araştırmanın Amacı	15
Araştırmanın Önemi	16
Tanımlar	16
BÖLÜM II	
YÖNTEM	18-19
Araştırmanın Evreni	18
Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	18
BÖLÜM III	
BULGULAR VE YORUM	20-128
JAPONYA	20
Japonya Hakkında Genel Bilgiler	20
Japonya'nın Ulusal Çevre Politikaları	22
Kirliliğin Kontrolü ve Doğa Koruma Dönemi (1880-1950)	23
Hızlı Ekonomik Gelişme ve Bunun Yol Açtığı Ciddi Çevre Sorunlarına Yönelik Mücadele Dönemi (1950-1967)	23
Çevre Kirliliğinin Azaltılması, Kirliliğin Kontrol Altına Alınması ve Koruma Yöntemi Dönemi (1967-1979)	25
Küresel Çevre Sorunlarının Önemini Algılama Dönemi (1980-1992) ..	26
Sürdürülebilir Kalkınmanın Devamı İçin Çalışma Dönemi (1992-2001) .	27
Japonya'da Çevre için Halk Eğitimi	31
Merkezi Hükümet Tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi	33

Çevre Bakanlığının Çalışmaları	33
Eğitim Bakanlığının Çalışmaları	37
Eyaletler (Yerel Hükümetler) Tarafından Yürütülen Çevre için Halk Eğitimi	40
İshikawa Eyaleti'nin Çevre Eğitimi Çalışmaları.....	40
Saitama Eyaleti Eğitim Konseyi'nce Yürütülen Çevre Eğitimi.....	44
Nara Eyaleti, Yaşam Çevre Dairesi Tarafından Yürütülen Çevre Danışmanlığı.....	45
Japonya'da Belediyeler Tarafından Yürütülen Çevre için Halk Eğitimi	46
Kobe Büyükşehir Belediyesi'nin Çalışmaları.....	46
Çevre Üniversitesi	46
Kobe Ekolojik Halk Kulübü Bağlantı Ağı.....	54
Kobe Çocuk Ekolojik Kulübü.....	54
Yamagata Eyaleti, Nagai Kenti Belediyesi tarafından yürütülen çevre eğitimi ve örgütlenmesi.....	55
Machida Belediyesi Halk Üniversitesi (HATS)	60
Ohtsu Belediyesi Çevre Dedektif Grubu, Çevre Dershanesi ve Çevre Kılavuzu	61
Ome Belediyesi'nin Katı Atıklar Hakkında Halk Duyarlılığını Geliştirme Projesi.....	62
Tokyo Eyaleti'nin İtabashi Bölgesindeki “Çevre İzleme” Faaliyeti.....	63
Tokyo Eyaletinin Setagaya Bölgesinde, Setagaya Vakfı'nın Çevre Eğitim Çalışmaları	64
Tokyo Eyaletinin Setagaya Bölgesinde “Ohkura 3-Chome Yeşil Vaha Parkı” Yapımı	64
Hokkaido Eyaletinin Shari Kasabasında “Shiretoko'nun 100 Metre Karesi” Projesi Eğitim Çalışmaları	65
Japonya'da Üniversiteler ve Yüksekokullar tarafından Yürütülen Çevre İçin Halk Eğitimi	66
Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre Eğitim Çalışmaları	74
Japonya Kuşları Koruma Derneği (Japan Society for Preservation of	

Birds)	74
Japonya'nın Doğa Koruma Derneği (NACS-J).....	76
WWF Japonya.....	76
Uluslararası Koruma, Japonya (Conservation International, Japan) ...	78
Ekoloji İletişim Merkezi (ECOM)	78
Çocuklar için Öğrenim ve Ekolojik Etkinlikler Kuruluşu (LEAF)	79
Japonya Çevre Eğitim Forumu (JEEF)	80
Keidanren (Ekonomik Kuruluşlar Federasyonu) Doğayı Koruma Fonu (KNCF)	81
Japon Fonu	82
Global Çevre için Japonya Fonu (JFGE)	82
Sompo Japon Çevre Vakfı.....	83
Çevre Halkı Vakfı (Kankyo Shimin).....	84
TÜRKİYE	87
Türkiye'nin Ulusal Çevre Politikası	87
Anayasa ve Çevre	88
Çevre Kanunu	88
Çevre Bakanlığı	89
Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Çevre Eğitimi	90
Türkiye'de Merkezi Hükümet Tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi	91
Çevre Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi	91
Çevre Bakanlığının Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Yaptığı Çalışmalar ... 93	
Çevre Bakanlığının Gönüllü Çevre Kuruluşları ile Yaptığı Çalışmalar	93
Valilikler tarafından yürütülen çevre eğitimi	95
Ankara Valiliğinin Çalışmaları	95
Sivas Valiliği'nin Çalışmaları	98
Gümüşhane'de Öğrenciler için Çevre Konferansı	99
Türkiye'de Belediyeler Tarafından Yürütülen Çevre Eğitimi	100
Samsun'un Canik İlçesi Belediyesinin Çevre Eğitim Programı	100

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Çevre Eğitimi Çalışmaları.....	102
Eskişehir-Tepebaşı Belediyesince düzenlenen, okullarda Çevre Eğitimi Semineri	103
Türkiye'de Üniversite ve Yüksek Okullarda Halka Açık Çevre Eğitimi.....	104
Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Çevre Eğitimi....	105
Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye).....	105
Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (ÇEV-KOR)	107
Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)	108
Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA Vakfı).....	109
Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK)	115
Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV)	116
Gökova-Akkaya'yı Sevenler Derneği	119
Kırsal Çevre ve Ormancılık Derneği	121
Doğa ve Barış Derneği.....	123
Bulguların Genel Yorumu ve Tartışma	125
BÖLÜM IV	
ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	129-135
Özet	129
Sonuç	130
Öneriler	130
KAYNAKÇA	136-143
EK-1 Japonya'daki Bölgeler ve Eyaletler	145
EK-2 Japon Haritası	146
EK-3 Yeşil Alışverişin Temel Kuralları	147

Yeşil Alışverişin Temel Kuralları

Yeşil alışveriş ağı projesi, Kasım 1996 yılında başlatılmış ve Haziran 2001 yılında bazı değişikliklere uğramıştır.

Gereksinimi Düşünme

Ürünler ve hizmetler satın alınmadan önce, bunların gerekli olup olmadığı defalarca düşünülmelidir. Elde mevcut olan ürünlerin onarımı, bunların veya bazılarının tekrar kullanımı, kiralınması gibi seçenekler de nazara alınmalıdır. Satın alınması zorunlu olduğu hallerde, alım konusu ürünlerin sayısı veya miktarı mümkün olduğu kadar kısıtlı tutulmalıdır.

Ürünler ve Hizmetlerin Yaşama Döngüsünü Düşünme

Ürünlerin doğal kaynağında çıkartılmasından kullanılıp atılmasına kadar geçen evredeki yaşam döngüsü sırasında, çevreye getireceği çeşitli göz önünde tutulmak suretiyle satın alınmalıdır. Ürünler ve hizmetlerin (bundan sonra “Ürünler” olarak ifade edilecektir) satın alınması sırasında, enerji, madenler, su gibi doğal kaynakları tüketiminin, yer kürenin ısınmasına ve ozon tabakasının bozulmasına yol açacak olanlar ile, hava, su, toprak gibi çevreyi kirleten maddeleri üreten atıkların, çevreye getireceği çok çeşitli yükler de, düşünülmelidir. Ayrıca, ürünlerin çevreye etkileyecek boyutu ve genişliği, bölgesel farklılığı, onarımı için zorunlu süresi de düşünülmesi gereken hususlardır. Ürünlerin yaşam döngüsü döneminde çevre yükü, bir evrede az diğer evrede ise daha fazla olabilir. Ürünlerin genel açıdan çevreye getireceği yükü değerlendirebilmek için onların doğal kaynakları, üretimi, dağılımı, kullanımı, dönüşümü ve atılmaya kadar olan yaşam döngüsünün tümünü gözden geçirmek gerekir.

Ürünler ile ilgili düşünülmesi gerekli hususlar şunlardır.

Çevreye zarar veren maddeler kullanımının azaltılması:

Çevreyi ve insanın sağlığını etkileyecek maddelerin çıkarılması, üretimi ve kullanımı asgariye indirilmelidir. Örneğin, zararlı kimyasal maddeleri, ağır metalleri, ozon tabakasının bozulmasını yol açacak maddeler ile hava, su, toprağa bırakıldığında, insan dahil, tüm canlılara olumsuz etkileyebilecek maddelerin kullanım miktarlarının asgari düzeye indirilmesi ya da bunların yerine zararsız başka maddelerin ikamesi düşünülmelidir. Ayrıca, Nox ve Dioksin gibi zararlı maddelerin

çıkartılması ve üretiminin de mümkün olan en düşük düzeyde tutulması planlanmalıdır.

Doğal kaynağın kısıtlı kullanımı ve ekonomik enerji tüketimi

Petrol ve kömür gibi doğal enerji kaynaklarının aşırı ölçüde kullanımı ve üretimi süresinde CO2 diokside gazının havaya bırakılması, yerkürenin ısınmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, doğal kaynak kullanımı veya enerji üretiminin, kısıtlı tutulması suretiyle bunlarının dağılım ve tüketimi de asgari düzeye indirilmelidir.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı

Yeniden kullanımı mümkün olan doğal kaynaklar, sürdürülebilir şekilde kullanıma dönüştürülmelidir.

Orman gibi doğal kaynakları, büyüme ve kendini yenileme süreci ile orantılı ölçüde kullanarak, dönüşümlü kullanabilir biçime getirilmelidir. Bu türlü doğal kaynaklar kullanırken sürdürülebilir kullanımı içinde olup olmadığı kontrol edilmelidir.

Kullanım süresinin uzatılması

Değerli doğal kaynaklar ve enerji vasıtasıyla üretilen ürünler, mümkün olduğu kadar uzun süre kullanabilmeli ve çabucak atılmamalıdır. Bu nedenle, dayanıklılık, onarım ve parçaların kolayca değiştirebilmesi, bakım ve onarım hizmetlerinin ucuz olması ve iyi yapılması gibi faktörler de düşünülmelidir. Ayrıca, bu faktörlere ters düşen sık sık model değiştirme cihetine de gidilmemelidir.

Tekrar kullanabilmek

Dönüşümlü kullanabilmek

Üretimde dönüşümlü kullanılacak maddelere geniş yer verilmelidir.

Tekrar üretilmiş malzemelerinin kullanılması

Atılma kolaylığı”

Kullanım sonrası ürünlerin yakılmak yada gömülmek üzere atılması gerekir. Yakılabilecek, yakılamayacak atık malzemeler kolayca ayrılabilir.

Üreticilerinin Çalışmaları

Üreticinin sistem içinde çevreyi iyileştirme çalışmaları yer almalıdır.

Az kaynak kullanımı, enerji tasarrufu, kimyasal maddeleri kullanımının kontrolü ve azaltılması, yeşil alışveriş içeriğine katılımı, atılacakların asgari düzeye indirilmesi için çaba gösterme

Çevre ile ilgili bilgilerin açıklanması

Bugüne kadar yapılmış çevresel çalışmalar, planlar göz önünde tutmak, ürünler ile ilgili bilgileri ve şirketin tanıtım vasıtalarını kullanmak, çevre raporu veya internetin sayfasında aktif olarak bilgi açıklaması yapmak suretiyle tüketiciler ile iletişim kurulması gerekmektedir.

Çevre bilgilerini alma ve kullanma

Ürünler, hizmetler ve üreticiler ile ilgili çevresel bilgileri aktif olarak almak ve onları suretiyle alışveriş yapılmalıdır.

<http://eco.goo.ne.jp/gpn/files/gree/kihon1.html>, 11.12.2002